

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, 19ΑΗ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 19 — 20

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ «ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ»

14. Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἡ λεγομένη Κλήμεντος «Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή Β'» παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τοῦ ἀποκειμένου νῦν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου καὶ εἰς τὸν Ε' αἰ. ἀναγομένου. Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ κώδικος τούτου εἶναι ἐφθαρμένα. Τὸ κείμενον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Ὁμιλίας ἐμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ τελευταῖα φύλλα καὶ μόνον μέχρι τοῦ κεφ. 12, 5. Τὰ δύο πέμπτα περίπου τοῦ ἔργου ἐλλείπουσιν. Ἐκτὸς τούτου καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων, ἀκόμη καὶ λέξεις ἢ ἔχουν πλήρως ἐξαφανισθῆ ἢ εἶναι δυσανάγνωστοι, λόγῳ τῆς μεγάλης φθορᾶς ἐκ τοῦ χρόνου. Τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον ἐξέδωκε τὸ 1879 καὶ πάλιν τὸ ἐπόμενον ἔτος 1880 θαυμασίαν φωτοτυπικὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ περιφήμου Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος: Facsimile of the Codex Alexandrinum. Vol. 4: New Testament and Clementine Epistles, London 1879. 1880. Ἐκδοσιν ἀμφοτέρων τῶν Ἐπιστολῶν ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα πρῶτος ὁ περίφημος Κ. Tischendorf, in der «Appendix codicum celeberrimorum, Sinaitici, Vaticani, Alexandrini». Lipsiae 1867, 2^ο, 29 - 52 καὶ πάλιν εἰς ἰδιαιτέραν ἔκδοσιν, ὑπὸ τὸν τίτλον: Clementis Romani epistulae. Ad ipsius Cod. Alex. fidem ac modum repetitis curis

ed. C. de T., Lipsiae 1873, 4o. Πάντα τὰ κενὰ τοῦ κώδ. Ἀλεξανδρείας συνεπλήρωσεν ἡ ἔκδοσις τοῦ Φιλοθέου Βρυεννίου, μητροπολίτου Σερρών καὶ ὕστερον Νικομηδείας, ἐν ἔτει 1875, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Κώδικος Ἱεροσολύμων τοῦ ἔτους 1056 (φφ. 51β-76α), ἀνήκοντος εἰς τὸ Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κ/πόλει, νῦν δ' ἀποκειμένου ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἱεροσολύμων, ἔνθα καὶ εἶδομεν προσωπικῶς καὶ φωτοτυπίας ἐξ αὐτοῦ ἐλάβομεν: «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος Ρώμης αἱ δύο πρὸς Κορινθίους ἐπιστολαί. Ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Φαναρίῳ Κων/πόλεως Βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου νῦν πρῶτον ἐκδιδόμεναι πλήρεις μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων ὑπὸ Φιλοθέου Βρυεννίου, μητροπολίτου Σερρών. Ἐν Κ/πόλει 1875, 8o σσ. ρξθ'+188» μετὰ μιᾶς ἐν τέλει φωτοτυπίας δείγματος τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ κώδικος. Ὁ αὐτὸς ἐν τέλει τοῦ ἔργου του: «Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκ τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου νῦν πρῶτον ἐκδιδομένη μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων, ἐν Κ/πόλει 1883» ἐδημοσίευσεν ἐν παραρτήματι, «προσθήκας καὶ διορθώσεις εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει τῷ 1875 γενομένην ἔκδοσιν τῶν τοῦ Κλήμεντος ἐπιστολῶν» (ὄρα καὶ σσ. ργ'-ρη'). Φωτοτυπικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου καὶ τῶν δύο ἐπιστολῶν Κλήμεντος ὄρα ἐν Lightfoot, The Apostolic Fathers, Part I, London 1890, I, 421 - 474.

15. Παλαιὰ καὶ ἐπιμελημένη συριακὴ μετάφρασις ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν τούτων διεσώθη ἐν χειρογράφῳ τοῦ ἔτους 1170, ὅπερ ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τῶν Ἀνατολιστῶν μετέφερεν ὁ J. Mohl (+1876) εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Cambridge. Τὸ συριακὸν τοῦτο χφ. ἐμπεριλαμβάνει μετάφρασιν τῆς Κ.Δ. (πλὴν τῆς Ἀποκαλύψεως), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναθεωρηθέντος κειμένου ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Ἡρακλείας ἐν ἔτει 615/6 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα ἐξορισθεὶς ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς του ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου (582-602) ἀπὸ τοῦ ἔτους 602 ἐλθὼν διέμενε. Ἐλθὼν οὗτος εἰς τὴν Μοῦνην «ἐν τῷ ἐνάτῳ» ἐγγὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπεμελήθη τῆς μεταφράσεως τῆς Κ.Δ. τῇ συνεργασίᾳ πολλῶν ἄλλων Σύρων ἑλληνομαθῶν.

Ἔγρα: Anton Baumstark, Geschichte der Syrischen Literatur. Bonn 1922 S. 188/9. Τὸ κείμενον τῶν δύο ἐπιστολῶν Κλήμεντος ἔθεσεν ὁ Θωμᾶς μεταξὺ τῆς Καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Τὰς σπουδαίας λεκτικὰς διαφορὰς τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως ἐδημοσίευσεν ὁ Lightfoot, St. Clement of Rome. An Appendix, London 1877, 397 - 470. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ, The Apostolic Fathers, Part 1, London 1890, 1, 129 - 146. Τὸ πλήρες συριακὸν κείμενον τῶν δύο ἐπιστολῶν ἐξέδωκεν ὁ R. L. Bensley, ἔδωκε δὲ τοῦτο εἰς τὴν δημοσιότητα μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ R. H. Kennet, The Epistles of St. Clement to the Corinthians in Syriac, edited from the manuscript with notes, London 1899, 4o. Ἔτερον ἀνακαλυφθὲν ἀπόσπασμα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν συριστὶ ἐξεδόθη συριστὶ καὶ εἰς λατινικὴν μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ P. Martin, in I. B. Pitra, Analecta sacra Spicilegio Solesmensi parata 4, Paris, 1883, 1 - 2, 276. Περὶ τῶν συριακῶν μεταφράσεων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κλήμεντος καὶ οἱ: Ad. Hilgenfeld, Die Briefe des römischen Klemens und ihre syrische Übersetzung, in Zeitschr. f. wissenschaftl. Theol. 20 (1877) 549/62. Fr. X. Funk, Die syrische Übersetzung der Klemensbriefe: Theol. Quartalschrift 59 (1877) 477/98. Περὶ τῆς πρωταρχικῆς ἐκδόσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν Κλήμεντος ὑπὸ τοῦ P. Junius (Young, Oxford 1633. 1637), J. B. Cotelier (Paris 1672), J. C. M. Laurent (Leipz. 1870. 1873) ἐσημειώσαμεν τὰ πρέποντα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως τῆς Α' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος Πρὸς Κορινθίους.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἰδικήν της λειτουργικὴν Μουσικὴν. Δημιούργημα τῆς ἑλληνικῆς θρησκευτικότητος, ἡ Μουσικὴ αὕτη ἔχει πνευματικὸν χαρακτήρα, ἀρμόζοντα ἰδεωδῶς πρὸς τὴν ἱερὰν Ὑμνοδίαν καὶ γενικῶς πρὸς τὸ λειτουργικὸν βίωμα ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων. Εἶναι Μουσικὴ ὄντως ἱερὰ καὶ κατασκευαστικὴ, ἐκφράζουσα τὸ "Ἄγιον ἐν τῇ πληρότητί του καὶ θεοῦσα τὸν ἄνθρωπον." Ὅταν ἐκτελεῖται καλῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ βεβαίως καὶ τεχνικὴν κατάρτισιν, ἐπιδοῦν ἄναγνητικῶς εἰς τὸ ἐκκλησίασμα καὶ συντελεῖ εἰς τὴν τήνωσιν τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος. Ἄς εἶναι λοιπὸν ἀκοίμητος ἡ μέριμνα εἰς ὅλας τὰς ἐνορίας μας διὰ τὴν διατήρησιν καὶ καλλιέργειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μας Παραδόσεως.

Ἡ νηστεία τοῦ Σταυροῦ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὁ εὐσεβὴς λαὸς μας τηρεῖ αὐστηρὰν νηστείαν. Ἡ ὥραία αὕτη συνήθεια, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, δυστυχῶς δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Τὰ θρησκευτικὰ αἰσθητήρια, κατὰ τὰς ἡμέρας μας, ἔχουν ἀμβλυνθῆ. Καλὸν εἶναι λοιπὸν, οἱ κατ' ἐνορίαν ποιμένες νὰ διαφωτίζον ἐπὶ τοῦ καθήκοντος τούτου τὰ πνευματικά των τέκνα, ὥστε περισσότεροι νὰ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ τιμοῦν τὴν σεβασμίαν αὐτὴν ἑορτὴν διὰ τῆς νηστείας. Ὀλίγα πατρικὰ λόγια, ἐξερχόμενα ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ ἐφημερίου, εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ φιλοτιμήσων πρὸς τοῦτο τοὺς πιστοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν λείπει - ὡς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ - ἡ καλὴ προαίρεσις.

Οἱ συνεργοὶ τοῦ ἱερέως.

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον, εἰς ἐκάστην ἐνορίαν, εἶναι πολύπλευρον καὶ βαρὺ. Διὰ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πέρας, ὁ ἐφημέριος ἔχει ἀνάγκην καὶ συνεργῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ ποιμνίου του. Παντοῦ δὲν λείπουν ψυχαὶ ἐμφορούμεναι ἀπὸ φωτεινὸν ζῆλον, πιστοὶ δυνάμενοι νὰ προσφέρουν κόπον διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῆς ἐνορίας. Αὐτοὺς ὁ ἐφημέριος πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ μὲ διάκρισιν, ὡς βοηθοὺς του εἰς τὸ ἔργον του. Ἄρκεῖ νὰ τοὺς προφυλάσῃ μὲ τὴν σύνεσίν του ἀπὸ ἀκρότητας, ἐμπνέων εἰς αὐτούς, διὰ τοῦ ἰδίου του παραδείγματος, ταπεινοφροσύνην καὶ μέτρον.

ΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ

ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Αί κυριώτεραι ὠφέλειαι ἐκ τοῦ εορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἢ δημιουργία εὐκαιρίας προσφυγῆς εἰς τὰς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείας τῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ὅτι παρουσιάζονται εἰς ἡμᾶς ζῶντα πρότυπα καὶ ὑποδείγματα πρὸς μίμησιν.

Ὅσον ἀφορᾷ ἐν πρώτοις εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων, αὗται πρέπει νὰ διακρίνονται τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὰ συμβολικὰ βιβλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας «εἰς καὶ μόνος ἐγένετο μεσίτης», «ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὃς μόνος ἀμέσως δύναται τῷ τε Πατρὶ καὶ ἡμῶν μεσιτεύειν». Τοὺς δὲ μεταστάντας ἁγίους «καλοῦμεν πρέσβεις καὶ ἰκέτας πρὸς τὸν Θεόν» καὶ ἐπικαλούμεθα αὐτοὺς «ὄχι ὡς θεοὺς τινας, ἀλλ' ὡς ἀδελφοὺς μας καὶ φίλους τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν θείαν βοήθειαν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀδελφούς των». «Ὅχι ὡς νὰ μᾶς ἐβοηθοῦσαν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν ἰδικήν τους δύναμιν», «ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τινα δικαίαν ὀφειλὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ἢ κατὰ ἀξιομισθίαν αὐτῶν παρὰ τῷ Θεῷ — οὐδενὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὀφείλει — ἀλλὰ κατὰ παρρησίαν, ἣν ὁ Θεὸς αὐτοῖς ἐδωρήσατο», κατὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ (Ἰωάννου Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. 2, Ἀθήναι 1953, σελ. 751, 549, 679. Παν. Τρεμπέλα, Δογματικὴ, τόμ. 2 (1959), σ. 416). Ἡ τοιαύτη δ' ἐπίκλησις βασίζεται ἐπὶ τῆς ὑποχρεώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ πιστοὶ «εὐχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων», ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θεοπνεύστου βεβαιώσεως, ὅτι «πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου» (Π. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 416-417).

Ὅσον ἀφορᾷ ἔπειτα εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων, οὗτοι παρουσιάζονται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων ὡς ζῶντα μορφωτικὰ πρότυπα. Ἡ οὐσία παντὸς μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνδυάζει ἄρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχείον, δοθέντος ὅτι εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ιδεώδη ἔχουν γίνει πραγματικότης.

Χαρακτηριστικὴ περὶ τῶν ὠφελειῶν ἐκ τοῦ εορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω λ.χ. ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῷ ἰε' κεφαλαίῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Migne Ἐ. Π. 94, 1165-1168) λέγει τὰ ἐξῆς, ἀποδιδο-

μενα εις νεοελληνικὴν μετάφρασιν: «Πόσα δὲν θὰ ἠμποροῦσες νὰ κάμῃς διὰ νὰ εὕρῃς ἓνα προστάτην, ποὺ ἠμπορεῖ νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸν θνητὸν βασιλέα καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν διὰ σέ; Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς προστάτας ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ ὅποιοι μεσιτεύουν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν Θεόν; Βεβαίως πρέπει νὰ τοὺς τιμῶμεν ἀνεγείροντες ναοὺς εἰς τὸν Θεόν, ποὺ τιμῶνται μὲ τὸ ὄνομά των, προσφέροντες δῶρα, δοξάζοντες τὰς μνήμας αὐτῶν καὶ εορτάζοντες αὐτὰς μὲ πνευματικὴν εὐφροσύνην... Μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὰ ᾠσματα καὶ μὲ κατάνυξιν καὶ μὲ ἐκδήλωσιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ἅς τιμήσωμεν τοὺς ἁγίους. Ἄς ὑψώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ εἰκόνας, ποὺ προσελκύουν τὸ βλέμμα, καὶ ἅς γίνωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζωνταναὶ στήλαι των καὶ εἰκόνες μὲ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν... Ἐξετάζοντες μὲ προσοχὴν τὴν ζῶν πάντων τούτων, ἅς μιμηθῶμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν μαζί των καὶ εἰς τοὺς στεφάνους τῆς δόξης».

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς περικοπὴ ἐκ τῆς 10' ὀμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας (Migne Ἐ. Π. 31, 508-509): «Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ φέρωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἁγίους μάρτυρας) εἰς τὸ μέσον μὲ τὴν ὑπόμνησιν (τῆς ζωῆς των), ἅς προσφέρωμεν κοινὴν τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν εἰς πάντας τοὺς παρόντας, ἀφοῦ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον πάντων, ὡς εἰς ἓν ζωγραφικὸν ἔργον, τὰ κατορθώματα τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλὰς φορὰς καὶ λογογράφοι καὶ ζωγράφοι καθιστοῦν σαφῶς εἰς ἡμᾶς γνωστὰ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολλέμων, ἐκεῖνοι μὲν ἐξωραϊζόντες αὐτὰ μὲ τὸν λόγον, αὐτοὶ δὲ ἀποτυπώνοντες αὐτὰ εἰς ζωγραφικοὺς πίνακας, καὶ τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ παρεκίνησαν πρὸς ἐκδήλωσιν γενναιότητος. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις παρουσιάζει μὲ τὴν ἀκοήν, αὐτὰ τὰ ἴδια ἡ ζωγραφικὴ, ἂν καὶ σιωπᾷ, παρουσιάζει μὲ τὴν μίμησιν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅς ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τοὺς παρόντας καί, τρόπον τινά, ἀφοῦ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν των τὰς πράξεις, ἅς παρακινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν μαρτύρων, τὸ νὰ λαμβάνουν παρόρμησιν πρὸς τὴν ἀρετὴν οἱ συνηθροισμένοι (εἰς τὸν ναόν)».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ *

2. Ἡ νίκη κατὰ τῆς σαρκὸς εἶναι νίκη κατὰ τοῦ θανάτου.

Διὰ νὰ διαφυλάξωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀπὸ τὴν σηπεδόνα τοῦ θανάτου καὶ διὰ νὰ διατηρήσωμεν γνήσιον καὶ ἀνόθευτον τὸ χριστιανικὸν ἡμῶν φρόνημα, ὀφείλομεν νὰ ἀναλάβωμεν στρατείαν κατὰ τῆς σαρκὸς, ἐκρίζωνοντες πᾶσαν ἀμαρτωλὸν διάθεσιν ἢ σκέψιν, ἥτις κατεργάζεται ἐν ἡμῖν τὸν θάνατον. Ἄλλ' ἀληθῶς, πόσοι χριστιανοὶ ἠδυνήθησαν νὰ βαστάσουν μέχρι τέλους τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τηρήσουν τὰς ἐντολάς του; Ἐλάχιστοι δυστυχῶς, διότι ἡ δύναμις τῆς ἀμαρτίας εἶναι μεγάλη καὶ εὐρίσκει συμπάραστασιν καὶ ἐνίσχυσιν ἀπὸ ἀπείρους παράγοντας, οἱ ὅποιοι συνθέτουν τὴν ζωὴν μας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Πλάναι, ἀμάθεια, ἀπιστία, συμφέροντα, πάθη, κατὰπτωσις πνευματικῆ, ἠθικὸς ἐκτραχηλισμὸς καὶ ποικίλαι σκοτειναὶ δυνάμεις ἀντιστρατεύονται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπομακρύνουν ἐκ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ μόνον ἐξαιρετικῶς ἰσχυροὶ χαρακτῆρες καὶ ἄνθρωποι πράγματι φοβούμενοι τὸν Θεὸν κατορθώνουν ν' ἀντιδράσουν καὶ νὰ παραμείνουν, ὡς φάροι φωτεινοί, ἐν μέσῳ τεταραγμένου πελάγους. Μόνον οἱ ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐν αὐτῷ πεποιθότες αἰσθάνονται ἀσφάλειαν καὶ ὀπλίζονται μὲ τὰ ὅπλα ἐκεῖνα τὰ πνευματικά, διὰ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ καθαιρέσουν πᾶν ἐμπόδιον ἐπαιρούμενον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς σωτηρίας των. Διότι αὐτοὶ δὲν φοβοῦνται τὸν θάνατον τοῦ σώματος ἐν τῇ προσπάθειά των νὰ σώσουν τὴν ψυχὴν των. Τὴν θεόφρονα ταύτην πεποίθησίν των ἐκφράζει ἡ γλυκεῖα τοῦ Προφητὰνακτος γλῶσσα· «Διὰ τοῦτο ἠὺφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιᾶσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος» (Ψαλμ. ΙΕ' 9-11).

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκεται καθ' ὀλοκληρίαν εἰς χεῖρας τοῦ Δημιουργοῦ. Ἡμεῖς εἴμεθα ἀνίσχυροὶ νὰ μεταβάλωμεν ἔστω καὶ μίαν κεραίαν ἐξ ὅσων ὁ Κύριος ἠβουλήθη νὰ συντελεσθοῦν. Ἐν τοσούτῳ ἐκ τῆς ἰδικῆς μας βουλήσεως ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία ἡμῶν, συντρεχούσης ὁμως καὶ τῆς θείας Χάριτος. Ὅσονδῆποτε μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ πτώσις μας καὶ ὅσονδῆποτε ἔντονον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 268 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

καὶ ἰσχυρὰν αἰσθανόμεθα τὴν ἐνοικουῦσαν ἐν ἡμῖν τάσιν πρὸς τὸ κακόν, πάντοτε εἶναι καιρὸς νὰ συνέλθωμεν καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν Κύριον, ἐξερχόμενοι τοῦ σκότους καὶ τῆς σκιᾶς τοῦ θανάτου. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον χαίρει χαρὰν μεγάλην, ὅταν καὶ εἰς ἐλάχιστος ἐκ τοῦ κόσμου τούτου κατορθώσῃ νὰ νικήσῃ τὸν νόμον τῆς σαρκός, ἀποκρούων καὶ καταπολεμῶν διὰ τῆς πίστεως τὰ βέλη τὰ πονηρὰ τοῦ ἀντιδικίου. Ἀλλὰ χρειάζεται ἰσχυρὰ πνευματικὴ πανοπλία καὶ πίστις καὶ διάθεσις δι' ἀγῶνα ἐφ' ὅρου ζωῆς. Τὸ κακὸν ἐνεδρεῦει καὶ μόλις ἀναστειλόμεν τὰς προσπαθείας μας πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως κινεῖται διὰ νὰ καταστρέψῃ ὅ,τι ἐδημιουργήσαμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Τὸν ἀδυσώπητον αὐτὸν ἀγῶνα, ὅστις διεξάγεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μεταξὺ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ροπῆς καὶ τῆς ἀντιθέτου τάσεως πρὸς τὸ κακόν, μᾶς περιγράφει ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ του· «συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. ζ' 22-24).

Καὶ ἂν ὁ ἅγιος Παῦλος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐν δυσχερείᾳ ἐνώπιον τοῦ προκειμένου ἀγῶνος κατὰ τῆς σαρκός, ἥτις ποικιλοτρόπως ἀντιστρατεύεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, πρὸς ὃν ἡ θεία ἐκείνη μορφή διαρκῶς κατατείνει, πόσον μᾶλλον ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς τῆς ἄνωθεν βοήθειας, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῆς σκληρᾶς αὐτῆς δοκιμασίας καὶ νὰ ἐξέλθωμεν νικηταί; Ὅταν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θεοφόρου Ταρσεῶς, ὅστις καὶ κατὰ τὴν προτέραν του ἀναστροφὴν ὑπῆρξεν ἄμωμος κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Νόμου, μετέπειτα δὲ ἠδύνατο νὰ καυχᾶται ἐν Κυρίῳ ὅτι «Χριστῷ συνεσταύρωται» καὶ ὅτι «ζῆ οὐκέτι αὐτός, ζῆ δ' ἐν αὐτῷ Χριστός» (Πρβλ. Γαλ. β' 20), τοιαύτη ἐναγώνιος κραυγὴ καὶ ταπεινόφρων ὁμολογία διατυποῦται, τί ἀπομένει νὰ εἰπωμεν ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, ὑπὸ ποίας ἀγωνίας δεόν νὰ διακατεχώμεθα πρὸ τοῦ φοβεροῦ ἀγῶνος, ὅστις πρόκειται καὶ ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ὀποίου ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία μας; Πῶς θὰ νικήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ θανάτου, τὸ ὁποῖον μᾶς περιβάλλει καὶ μᾶς ἐμπλέκει ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς τὸν βίον μας; Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Ψαλμοῦ καὶ μὲ τὴν πίστιν ἐκείνου, ἃς ἀποθέσωμεν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν Κύριον, λέγοντες· «Κύριε... ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ· ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταὶ με παρεκάλεσαν» (Ψαλμ. ΚΒ' 4).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

γ) Νομοθετικάί προβλέψεις.

Ἡ ψήφισις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1843 ἔδωσε καὶ στὴν τότε Ἱερὰ Σύνοδο τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμη της εἰς τὸ περὶ θρησκείας κεφάλαιον αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ Σύνοδος διελάμβανεν ὅτι «θέλει ληφθῆ πρόνοια περὶ τῆς διατηρήσεως καὶ στερεώσεως τῶν ἱερῶν μοναστηρίων καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας τῶν διαλελυμένων, ὡς καὶ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἐκκλησιῶν καὶ θέλει συσταθῆ πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον»⁶⁶. Ἡ μέριμνα αὐτῆ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ τὴν κατασφάλισιν τῆς περιουσίας τῶν μονῶν ἀπεδείκνυε τὴν μεγάλην σημασίαν, ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἔδινε στὸν μοναχισμόν, καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῆς πορείας της ἀπέναντι στοῦ τεράστιου τοῦτου θέματος. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ Ἐκκλησία ἢ ἴδια ζητοῦσε τὴν κατάργησιν τῶν περισσοτέρων Μονῶν. Τώρα μὲ τὴν πρότασιν αὐτῆ ἐξεδήλωνε ἴσως τὴν μεταμέλειάν της γιὰ τὴν προηγουμένη τακτικὴν καὶ πάσχισε νὰ ἐξαλείψῃ τὶς βαρειὰς συνέπειάς της. Ὡς τόσο στὸ Σύνταγμα περιελήφθησαν τότε μόνο τὰ γνωστὰ ἔκτοτε δύο πρῶτα ἄρθρα περὶ θρησκείας⁶⁷, γιὰ τὴν ἢ Ἐθνοσυνέλευσιν ἀπεφάσισεν, ὅπως τὰ ὑπόλοιπα σημεῖα τῶν συνοδικῶν προτάσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τὰ περὶ μονῶν, συμπεριληφθοῦν σὲ εἰδικούς νόμους ἀπὸ τῆς μελλοντικῆς Βουλῆς. Πράγματι ὕστερα ἀπὸ λίγο ἡ Κυβέρνησις, θέλουσα νὰ ρυθμίσῃ ὠρισμένα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, συνεκρότησε μεγάλην νομοπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ ὀκτὼ πρόσωπα τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι οἱ Κυνουρίας Διονύσιος, Κυκλάδων Δανιήλ, Εὐβοίας Νεόφυτος, πρ. Ἡλείας Ἰωνᾶς, Νεόφυτος Δούκας, Νεόφυτος Βάμβας, Μιχαήλ Ἀποστολίδης καὶ Θεοφάνης ὁ Σιατιστεύς. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτῆ ἐπεξεργάσθη δύο νομοσχέδια, τὸ ἓνα περὶ τῶν καθηκόντων τῆς Συνόδου, καὶ τὸ περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 476 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

66. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 493.

67. Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα: Ἡ Καταστατικὴ νομοθεσία... σ. 63.

Ἔτσι στὸ νομοσχέδιο περὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, συμπεριελήφθη παράγραφος IB' ὅτι ἡ Ἱ. Σύνοδος, μεταξὺ τῶν ἄλλων «ἐπαγρυπνεῖ... περὶ τὴν κατὰ τὸ πνευματικὸν μέρος καταστάσιν τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ εὐαγῶν μοναστηρίων...»⁶⁸, ἐνῶ παρακάτω στὴν παράγραφο ΙΔ' ἐγίνετο δεκτὸν πὼς «ἡ σύστασις ἢ ὁ περιορισμὸς μοναστικῶν καταστημάτων»⁶⁹ ἦταν θέμα «ἐξωτερικὸ» τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὴν ρύθμισι τοῦ ὁποῖου χρειάζοταν ὁπωσδήποτε ἡ σύμπραξις τῆς Πολιτείας, καὶ «ἡ ἰδιαιτέρα συγκάθεσις» τῆς. Ἡ διάταξις αὐτὴ εἰσήγε τὸ καὶ μέχρι σήμερα ἰσχύον καθεστῶς ὡς πρὸς τὴν σύστασι, διάλυσι κ.λπ. τῶν μονῶν, πού δὲν γίνεται χωρὶς τὴν ἔγκρισι τῆς Πολιτείας, ἐνῶ ὅσα ἀφοροῦν στὴ ρύθμισι τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν ἔμεναν στὴν ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητα τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα τὸ ἄλλο νομοσχέδιο περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ περὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν διηυκρίνιζε στὸ Η' ἄρθρο του πὼς ὁ Ἐπίσκοπος ἔχει σὰν καθῆκόν του νὰ ἐπιτηρῇ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ «τὴν κατάστασιν τῶν μοναστικῶν καταστημάτων καὶ τὴν κατὰ τοὺς μοναδικοὺς ὄρους διαγωγὴν τῶν ἐν αὐτοῖς μοναχῶν»⁷⁰.

Τὰ δύο ταῦτα νομοσχέδια τελικῶς δὲν ἐψηφίσθησαν τότε, γιὰτὶ ὁ Ὑπουργὸς ἐπέφερε βασικὲς μεταβολὲς κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς πολιτειοκρατίας, ἡ δὲ Βουλὴ δὲν ἔδειξεν ὁμοφωνία ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴ τῶν διατάξεων αὐτῶν. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία συνέχισε νὰ διοικῆται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μαουρερικοῦ νόμου, πού σὰν κύριον χαρακτηριστικὸ εἶχε τὴν ὑποδούλωσι τῆς Ἐκκλησίας στὴν πολιτειακὴ ἰσχύ καὶ βούλησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἡ ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ ΚΑΙ Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

α) Ὁ Τόμος τοῦ 1850.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ περιφήμου Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου τοῦ 1850, μὲ τὸν ὁποῖον ἀνεκηρύσσετο αὐτοκέφαλος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐχαιρετίσθη σὰν γεγονόςς ὑψίστης σπου-

68. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 503.

69. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 504.

70. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 510.

δαιότητος γὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας, καὶ γιὰ τὸ ἔθετε πιά τέρμα στὴν ἀντιδικία τῆς μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ δὲν ἀνεγνώριζε μέχρι τότε τὴν πραξικοπηματικὴ αὐτοανακήρυξί τῆς σὲ αὐτοκέφαλο, καὶ γιὰ τὸ ἔθετε ὀρθῆς βάσεις γὰ τὴν αὐτοδιοίκησί τῆς. Μεταξὺ τῶν βάσεων τούτων πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ πὼς ἦταν καὶ ἡ συγκρότησι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας»⁷¹. Ὁ τρόπος αὐτὸς διὰ τὴν συγκρότησι τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὰ ἐνδεχόμενα μειονεκτήματά του, εἶχε καὶ ἓνα βασικὸ πλεονέκτημα, τόσο σπουδαῖο, κυρίως γὰ τὴν τότε ἐποχὴ, ποὺ ἐπάνω του μπορούσε κανεὶς νὰ στηρίξῃ βέβαιες ἐλπίδες γὰ τὴν ἀποδέσμευσι τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς Πολιτείας. Μέχρι τότε τὰ συνοδικὰ μέλη διώριζεν ἡ Κυβέρνησις κάθε χρόνον. Καὶ δὲν χρειάζεται μεγάλη σοφία γὰ νὰ καταλάβῃ ὁ καθένας, πὼς στὴν ἐπιλογὴ τῶν διορισθησομένων ἐδέσποζαν σὰν κριτήρια ὄχι ἡ ἀξιοκρατία, ἀλλὰ ἡ ἐξασφάλισις τῆς εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς τῶν στὰ κελεύσματα τοῦ Ὑπουργείου. Ἔτσι ἐξηγεῖται μέχρις ἐνὸς σημείου ἡ τακτικὴ, ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει ἕως τότε τὰ συνοδικὰ μέλη καὶ ὁ φόβος ποὺ τὰ κυρίευε μπροστὰ στὶς ἐπιταγὰς τῆς Κυβερνήσεως. Εἶναι — ἐπαναλαμβάνομε — φυσικὸ ὁ κάθε διορισμένος νὰ ἀκολουθῆ πιστὰ τὶς ὁδηγίαις τοῦ διορίσαντος, ἀφοῦ ἄλλοιῶς δὲν πρόκειται νὰ ἐπαναδιορισθῆ ἢ κινδυνεύει καὶ νὰ ἀπολυθῆ ἀπὸ τὴν θέσι του.

Τὸ σύστημα ὅμως τῆς κατὰ τὰ πρεσβεῖα συγκροτήσεως τῆς Ἱ. Συνόδου, ἐδιώχεν τὸν κίνδυνον τοῦτο, ἀφοῦ τώρα πιά ὅλοι οἱ Ἱεράρχαι τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας θὰ κατελάμβαναν τὸν συνοδικὸ θάκο μὲ τὴν σειράν των, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν τοποθέτησί των καὶ τὶς διαθέσεις των ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀντιστρόφως. Αὐτὸ ἐσήμαινε πὼς ἡ Σύνοδος αὐτὴ θὰ μπορούσε, ἂν ἤθελε, νὰ ἔχῃ ἀνεξάρτητη πολιτικὴ ἀπὸ ἐκείνην τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ ἦταν σὲ θέσι νὰ βάλῃ ὡς γνώμονα τῶν ἀποφάσεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς τὸν εὐαγγελικὸ νόμον, τηρώντας παράλληλα βέβαια καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ἄλλ' αὐτὰ ἀποτελοῦσαν ἰδανικὰς ἐλπίδας. Μιὰ τόσο μακριὰ διανυθεῖσα περίοδος ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας κάτω ἀπὸ τὴν πολιτειακὴ πίεσι, δὲν ἦταν εὐκόλον νὰ μεταβληθῆ ἀπὸ τὴν μιὰ ἡμέρα στὴν ἄλλη. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν νέα Σύνοδο ποὺ συνεκροτήθη σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα τῶν πρεσβεῖων τῆς ἀρχιερωσύνης, δὲν βλέπομε ἄπτά δείγματα ἀποτινάξεως τῶν δεσμῶν. Ἀντιθέτως μπορούμε νὰ

71. Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 21.

πούμε πώς ἡ ἰδία κατάστασις ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχη, ἰδιαίτερα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν μοναχισμό, ὅπως θὰ ἰδοῦμε εὐθὺς ἀμέσως.

Ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος ὥριζε πὼς τὰ θέματα τῆς διοικήσεως τῶν Μοναστηρίων ἀνῆκαν στὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πού ἔπρεπε νὰ τὰ ρυθμίξῃ «διὰ συνοδικῆς πράξεως, μὴ ἀντιβαίνουσης τὸ παράπαν τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν ἀγίων καὶ ἱερῶν Συνόδων καὶ τοῖς πατροπαραδότοις ἐθίμοις καὶ ταῖς διατυπώσεσι τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας»⁷². Μετὰ τὴν ἔκδοσι τοῦ Τόμου ὁ τότε Ὑπουργὸς Π. Βάρβογλης ἐμερίμνησε διὰ τὴν σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν δύο ἐκκλησιαστικῶν νομοθετημάτων πού εἶναι γνωστὰ ὡς Νόμοι Σ' καὶ ΣΑ' τοῦ ἔτους 1852. Οἱ δύο αὐτοὶ νόμοι πού ἡ ζωὴ των ἔφθασε περίπου τὰ 70 χρόνια, προέβλεπαν, ἐν σχέσει μὲ τὸν μοναχισμό, τὶς ἴδιες θέσεις πού καὶ τὰ δύο προηγούμενα σχέδια εἶχαν προβλέψει. Δηλ. ἀρμοδιότητα τῶν Ἐπισκόπων στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τάξεως καὶ πειθαρχίας τῶν μονῶν καὶ σύμπραξι τῆς Πολιτείας στὰ ἐξωτερικά, ἤτοι στὴν ἴδρυσιν ἢ διάλυσιν τῶν μονῶν. Ἔτσι παγιωνόταν πλέον τὸ σύστημα, πού μέχρι σήμερα κρατεῖ, τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα τῶν μοναχῶν καὶ τῆς ἀναμείξεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας σὲ καθαρῶς πνευματικὰ ζητήματα, ὄχι γιὰ ἄλλο λόγο, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐλέγχῃ τὴν κατάστασιν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ κάθε τόσο τὴν θέλησίν της στὴ ρύθμισιν τῶν θεμάτων αὐτῶν.

Καὶ τοῦτο ὄχι χωρὶς λόγο. Γιατὶ ἡ ζωὴ τῶν μοναχῶν καὶ ἐπιτήρησις αὐτῶν δὲν ἦταν πρᾶγμα ἄσχετο ἢ ἀδιάφορο γιὰ τὴν Πολιτείαν, πού διέβλεπε πὼς οἱ μοναχοὶ ἔκρυσαν μέσα των δύναμι μεγάλη καὶ μπορούσαν νὰ μιλοῦν στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ψέγουν τὶς ἐνέργειες τῶν ἰσχυρῶν, ὅταν αὐτὲς δὲν ἦταν σύμφωνες μὲ τὰ ἐντάλματα τοῦ Κυρίου. Τυπικὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἦταν ἡ δρᾶσις τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου ἢ Παπουλάκου πού φαίνεται πὼς πολὺ ἐνώχλησε τὴν Κυβέρνησιν, φοβηθεῖσα ὅτι ὁ πτωχὸς αὐτὸς μοναχὸς «εἰς τὸ Κράτος περιῶν ἀνασειεὶ τοὺς ὄχλους κατὰ τῶν καθεστώτων»⁷³. Καὶ εἶναι γνωστὸν πὼς ἡ τότε Κυβέρνησις ἀντέδρασε γιὰ νὰ φιμώσῃ τὸν κήρυκα τῆς ἀλη-

72. Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 23-24.

73. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 598-599. Μολονότι ὁ Παπουλάκος ἀποτελεῖ μιὰ διφορούμενη κί' ἀντιλεγόμενη προσωπικότητα τῶν μετεπαναστατικῶν χρόνων, λόγῳ τῆς πολιτικῆς χροιάς των κηρυγμάτων του, ἐν τούτοις δὲν παύει νὰ ἀποτελῇ ἓνα σημαντικὸ ἐκπρόσωπο τοῦ μοναχικοῦ βίου τῶν χρόνων ἐκείνων πού ἀνυψώ-

θείας, και πῶς και ἡ Σύνοδος με τρεῖς κατα σειρὰν ἐγκυκλίους ἔσπευσε νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὴν δρᾶσίν του γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθῇ με τῆς Πολιτείας τὴν θέσι⁷⁴. Τὸ ἴδιο συνέβη και με τὴν λεγομένη «καλογηρικὴν κατὰ τῶν καθεστώτων συνωμοσίαν», δηλ. με τὴν παρεξηγηθεῖσα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι στάσι μερικῶν μοναχῶν, οἱ ὅποιοι «συνερχόμενοι ἀπωδύροντο πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπιβουλεύεται και κινδυνεύει ἡ ὀρθόδοξος Πίστις»⁷⁵. Τότε ἡ Κυβέρνησις, θέλουσα νὰ ματαιώσῃ κάποια κίνησι, ποὺ ὑπελόγιζε πῶς ἐστρέφετο ἐναντίον της, ἐκίνησε τὸν στρατὸ ἐναντίον τῶν μοναχῶν. Καὶ τότε ἔλαβον χώρα νέα ἔκτροπα εἰς βάρος τῶν μοναχῶν, κι' ἕνας σκληρὸς διωγμὸς ἐξαπελύθη ἐναντίον τῶν ἀπὸ τὰ κρατικὰ ὄργανα. "Ὅπως δὲ χαρακτηριστικὰ σημειῶναι ὁ Οἰκονόμος «περιτρέχοντες στρατιῶται, χωροφύλακες μοναχοθῆραι, ἐξήγον ἐκ διαφόρων μοναστηρίων τοὺς ὑπόπτους νομισθέντας μοναχοὺς (ἔστι δ' ἄς και μοναχάς). Καὶ τούτους ἀπήγον εἰς τὰς Πάτρας τῆς Ἀχαΐας, ὅπου τὸ πρῶτον παρετηρήθησαν μοναχῶν τινῶν ἐν τινι μοναστηρίῳ συνάξεις πρὸς ἀναστάτωσιν, ὡς ἔδοξαν, ἀφορῶσαι... ἐφ' ᾧ και δικαστήρια ἠνεῶγγυντο, και ἀνακριταὶ περιοδεύοντες τὰς πέριξ μονὰς ἀκριβῶς ἐποιοῦντο τὰς ἀνακρίσεις. Καὶ εἴ τινες τῶν μοναχῶν ἐφαίνοντο ὑποπτοὶ ἀπήγοντο εἰς τὰς εἰρκτάς»⁷⁶. Ἔτσι ἐπνίγοντο, θὰ ἔλεγε κανεῖς, εἰς τὸ αἷμά των τὰ πρῶτα σκιρτήματα τῶν εὐλαβῶν μοναχῶν, ποὺ ἔβλεπαν νὰ κινδυνεύῃ ἡ Ὁρθοδοξία ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη δραστηριότητα στὴ χώρα μας τῶν διαφόρων ἑτεροδόξων, ποὺ με τὴν ὑποστήριξι τοῦ Κράτους δροῦσαν εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας προσηλυτιστικῶς⁷⁷. Περίπου 50 τότε μοναχοὶ και ἱερεῖς ἐφυ-

θη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ του ὡς προφηταπόστολος και ὡς πνευματοφόρος διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου. Αἱ ἀκρότητές του και ἡ καυστικὴ του γλῶσσα ἀσφαλῶς τὸν ἠδίκησαν και τὸν παρέστησαν ὡς ἰδιοτελεῖ λαοπλάνον. Ὅμως ἡ προσφορά του στὴν πνευματικὴ ἀναγέννησι τῆς πατρίδος μας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀμαυρωθῇ ἀπὸ τὶς πεποιθήσεις και ἀπὸ τὸν ἄπρεπο τρόπο προβολῆς των, ὅταν μάλιστα γίνεται δεκτὸν πῶς τὰ περισσότερα λόγια του, παρὰ τὴν ὀξύτητά των, ἐκρυσεν ἀλήθειες ποὺ δὲν εἶχαν ἄλλοι τὸ θάρρος νὰ ποῦν με παρρησία (βλ. σχετικὰ Ἄρχ! που Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σ. 387-390, Μάμπη Ἀννίνου: Ὁ Παπουλάκης σ. 397-481, Ἄρχιμ. Μελετίου Γαλανοπούλου: Ἐκκλησιαστικαὶ σελίδες Λακωνίας, σ. 227-247).

74. Ὁρησκευτικὴ και Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τ. 10 σ. 14-18.

75. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 603.

76. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 603.

77. Σὰν πρωταίτιος τοῦ κινήματος αὐτοῦ κατηγορήθη τότε ὁ ἐκ Κεφαλληνίας Κοσμᾶς ὁ Φλαμιᾶτος, σφοδρὸς πολέμιος τῶν Προτεσταντῶν και κυρίως τῶν Ἀγγλων.

“ΓΑΜΟΣ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ,”*

ΦΡΟΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΧΡΟΝΙΚΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

Ἄλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἱερέως διὰ τοὺς νεονύμφους δὲν τελειώνει μὲ τὴν εὐχὴν τῆς κατευοδώσεως ἅμα τῇ περατώσει τοῦ μυστηρίου.

Εἶναι παρὰ πᾶσι γνωστόν, ὅτι μέγα ποσοστὸν ἐπεισοδίων, τὰ ὁποῖα διαταράσσουσι τὴν συζυγικὴν γαλήνην, λαμβάνουσι χώραν κατὰ τὴν πρώτην συζυγικὴν περίοδον. Τοῦτο συμβαίνει ἔνεκα διαφόρων λόγων, ὡς π.χ. προσπάθεια πρὸς πλήρη προσαρμογὴν χαρακτήρων, παρέμβασις γονέων ἢ συγγενῶν, ἐνίοτε ἄρνητικῶς, εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ζεύγους, ἐμφάνισις οἰκογενειακῶν προβλημάτων κ.ο.κ., οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄλλοτε ἄγνωστοι εἰς τοὺς νεονύμφους.

Νομίζομεν, ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καθίσταται ἀξιόλογος, καθ’ ὅτι ἡ παρουσία του ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν νεονύμφων δύναται νὰ προσφέρῃ θετικῶς, πολὺ δὲ περισσότερον, ἐὰν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπῆρχε σχέσις μὲ αὐτοὺς πνευματικῆ, ἐὰν συνεδέετο μὲ αὐτοὺς ὡς ποιμὴν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἢ καὶ ἐφηβικὴν αὐτῶν ἡλικίαν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 482 τοῦ ὑπ’ ἀριθ. 17-18 τεύχους.

λακίσθησαν. Ἔτσι κατὰ τὸ ἔτος 1852 Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία κατεδίωκαν τὰ δυναμικότερα μοναχικὰ στοιχεῖα καὶ διὰ τῆς βίας ἐπεδίωκαν τὴν φίμωσί των. Παράλληλα βέβαια ἡ Ἐκκλησία εἶχε προέλθει καὶ σὲ εὐεργετικὲς γιὰ τὸν μοναχικὸ βίον ἐνεργεῖες, ὅπως ἦταν λ.χ. ὁ διακανονισμὸς τῶν τῆς κουρᾶς καὶ χειροτονίας τῶν μοναχῶν μὲ τὴν ἀπὸ 8-1-1851 ἐγκύκλιον⁷⁸, ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τοὺς μοναχοὺς νὰ περιφέρωνται στὸν κόσμον «χρηματολογούντες» δηλ. ἐπαιτοῦντες, μὲ τὴν ἀπὸ 17-5-1852 ἐγκύκλιον⁷⁹ κ.ἄ.

78. Στ. Γιαννοπούλου, Συλλογὴ τῶν Ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου σ. 530-531.

79. Ἐνθ’ ἀνωτ. σ. 561-562.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Ἐτερον βασικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δύναται ἐνίοτε νὰ κλονίσῃ τὴν συζυγικὴν ἁρμονίαν, εἶναι ἡ ἔλλειψις δυνατότητος ἐνὸς ἐκ τῶν συζύγων πρὸς τεκνογονίαν.

Ἐν μέρει τὸ αἷτιον τοῦτο χάνει πῶς τὴν ὀξύτητά του, ἐὰν κατὰ τὴν προγαμιαίαν περίοδον ἤθελε τονισθῆ εἰς τοὺς νέους, ὅτι καὶ ἡ τεκνογονία ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ γάμου, ἀλλ' ὅμως ὁ ὕψιστος πάντων σκοπὸς εἶναι ἡ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν μελῶν τοῦ ζεύγους ἀνάπτυξις ἱερᾶς σχέσεως, ἣτις ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐνότητι θὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς ἠθικὴν τελειοποίησιν.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰδικὴν σημασίαν, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἱερεὺς δὲν θὰ ἀναμείνῃ μετὰ τὸν γάμον συζυγικὸν κλονισμόν, ἵνα ἐπισκεφθῆ τὸ νέον ζεῦγος, διότι τότε ἀμφιβάλλομεν διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταβαλλομένης προσπαθείας (ἂν καὶ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν σχετικὴν πῶς ἐπιτυχίαν), ἀλλὰ θὰ συνεχίσῃ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπάρχουσαν ἐπαφήν, ὥστε ὁ ἱερεὺς νὰ θεωρῆται ὡς ὁ πνευματικὸς σύμβουλος τοῦ νέου ζεύγους.

Ἐντεῦθεν δύναται κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του καταλλήλως νὰ ἀναφέρῃ, ὅτι πάντοτε ἐμφανίζονται ἢ δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐμπόδια μετὰ τὸν γάμον ἕνεκεν τῶν διαφορῶν δυσκολιῶν καὶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα ὅμως ὑπερπηδῶνται διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλληλοσεβασμοῦ, ἐκτιμήσεως καὶ ἀλληλοκατανοήσεως τῶν νεονύμφων.

Ἀπὸ κοινοῦ καλοῦνται νὰ ἄρῳσι τὸν ζυγὸν τῆς ζωῆς, συμμετέχοντες ἀντιστοίχως καὶ ἐν τῇ χαρᾷ καὶ ἐν τῇ λύπῃ αὐτῆς.

Ἡ τοιαύτη στενὴ οἰκογενειακὴ ἐπαφὴ τοῦ ἱερέως, ἡ εἰλικρινῆς ὅμως καὶ ἀφιλοκερδῆς, μὲ τοὺς νεονύμφους εἶναι ἡ βάσις, ἣτις δύναται νὰ ἀποτρέψῃ κάθε κακόν, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ εἰς τὴν διάσπασιν διὰ τῆς αἰτήσεως διαζυγίου τῆς οἰκογενειακῆς ἐνότητος.

Ἐὰν ὁ ἱερεὺς ἐτήρει εἰδικὸν ἀρχεῖον καὶ ἡμερολόγιον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ γνωρίζῃ τὴν ἡμέραν τῆς τελέσεως τοῦ γάμου τῶν πνευματικῶν του τέκνων, τρόπος λίαν ἐπιτυχῆς θὰ ἦτο, ἐὰν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ γάμου τῶν ἤθελε στείλει ἐπιμεμελημένην κάρταν, εὐχόμενος εὐτυχίαν καὶ ὁμόνοιαν εἰς αὐτοὺς. Ὡσαύτως μία κατ' οἶκον ἐπίσκεψις κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν δύναται θετικῶς πολλὰ νὰ προσφέρῃ.

Ἡ ἐμφάνισις, ἀφ' ἑτέρου, τῶν παιδῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀναμφιβόλως συνδέει ἔτι περισσότερον τὸ ζεῦγος, ὥστε νὰ καθί-

σταται ισχυρότερος ὁ δεσμός τοῦ γάμου καὶ δυσκολωτέρα ἡ διάρρηξις τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ ζεύγει μυστηριακῆς σχέσεως.

Ἐν τούτοις δέον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ ἔργον ἐνταῦθα τοῦ ἱερέως συνεχίζεται διτῶς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν πρέπει νὰ συμβάλλῃ θετικῶς, προτρέπων πατρικῶς τοὺς γονεῖς, ἵνα δημιουργήσωσι κατάλληλον ἤρεμον καὶ χριστιανικὴν ἀτμόσφαιραν γαλήνης καὶ εὐτυχίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμαλῶς θὰ ἀναπτύσσηται τὸ τέκνον καὶ θὰ διδάσκηται ὑπ' αὐτῆς διὰ τοῦ ὑπάρχοντος παραδείγματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἱερεὺς καθίσταται καὶ πνευματικὸς πατὴρ τοῦ νέου ἀναπτυσσομένου παιδός, τὸ ὁποῖον δέον ἀπὸ μικρὰς ἡλικίας, ὅπως τυγχάνῃ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ φροντίδος τοῦ ποιμένου τῆς ἐνορίας, τουτέστιν τοῦ ἱερέως.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α Τ Α

Ἐξ' ὅσων ἐξετέθησαν ἀνωτέρω, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ποιμαντικὴ φροντίς τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἐφημερίου ἐν τῇ ἐνορίᾳ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑφιστάμενον θέμα τοῦ γάμου ἔχει πλείστας ὄσας διαστάσεις.

Τὸ ἐν λόγῳ ἔργον ἐμφανίζεται ὡς μία κυκλικὴ πορεία ποιμαντικῆς προσπαθείας, ἣτις ἔχει ὡς κίνητρον τὴν ἀγνὴν χριστιανικὴν ἀγάπην τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ πνευματικόν του τέκνον, τὸν ἐνορίτην. Ἡ φροντίς αὕτη ἀρχεται ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, διέρχεται τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν τοιαύτην, ἀποκορυφούται κατὰ τὴν πρὸ καὶ μετὰ τὸν γάμον περίοδον καὶ συνεχίζεται, ἵνα ἐκ νέου ἀρχίσῃ εἰς τὰ τέκνα τῆς οἰκογενείας.

Πιστεύομεν ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου δὲν θὰ ἀντιμετωπίζῃ τὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν σήμερον διέρχεται, ἐὰν ὁ ἱερεὺς ἀγαπήσῃ τὸν ἐνορίτην του εἰλικρινῶς καὶ ἀναπτύξῃ οἰκογενειακὴν, ἀγίαν πνευματικὴν σχέσιν μὲ αὐτόν, σχέσιν πνευματικοῦ πατρὸς πρὸς τέκνον, σχέσιν ἣτις θὰ ὑπάρχῃ ἐν ἀδιακόπῳ συνεχείᾳ καὶ θὰ ἐκδηλοῦται ἐν συμβουλαῖς, ἐν ἐνδιαφέροντι καὶ συμμετοχῇ εἰς τὰ προβλήματα τοῦ πιστοῦ, ὁ ὁποῖος οὕτω θὰ θεωρῇ τὴν ὑπόδειξιν ἐνὸς τοιοῦτου πνευματικοῦ πατρὸς ὡς νόμον, δυνάμενον νὰ στηρίξῃ οὐχὶ μόνον τὸν ἱερὸν τοῦ γάμου δεσμόν, ἀλλὰ νὰ κατευθύνῃ προσέτι ἅπασαν τὴν ζωὴν τοῦ ἐνορίτου καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν καθ' ὅλου κοινωνίαν.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Ποιμαντικά θέματα

ΟΙ ΔΥΟ ΠΟΛΟΙ

ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

β) Ἡ ποιμαντικὴ ἀπολογία. Ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις, ὡς δυναμικὴ πνευματικὴ λειτουργία, τείνει εἰς ὀρισμένον σκοπὸν. Ἐπιδιώκει κάτι τὸ συγκεκριμένον. Ἄν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνοήσωμεν αὐτοτελῶς τὴν δρᾶσιν τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, δηλ. ἂν ἀναγνωρίσωμεν εἰς αὐτὴν ἰδίαν «προσωπικότητα», θὰ ἀντιληφθῶμεν καλύτερον τὴν «ἐντελέχειαν» τοῦ λειτουργικοῦ τῆς χαρακτῆρος. Ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις ἀπεργάζεται τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἀπολογίας τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος. Ἡ μᾶλλον τὸ ἔργον τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἔργον ἀπολογίας. Οὕτως, ἐφ' ἔσον ἀφετηρία τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ Θεία ἐντολή: «ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου» (Ἰω. 21,15), ὁ σκοπὸς τῆς, τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, συμπίπτει μετὰ τὴν ποιμαντικὴν ἀπολογία. Ὁ ἐντολοδόχος ποιμὴν ἐργάζεται «ἕως ἡμέρας ἐστὶν» (Ἰω. 9,4) καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον περὶ τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον εἰργάσθη κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Εἶναι ἰδιαζόντως χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἀπελογήθη εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα Του. Τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει μεγίστην σημασίαν, θεωρούμενον ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἔργου τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος. Διότι, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ Κύριος ἀπελογήθη, ἡ ποιμαντικὴ ἀπολογία εἶναι πλέον στοιχεῖον καὶ λειτουργία τῆς αὐθεντικῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος. Ἡ ἱερατικὴ συνείδησις λειτουργεῖ καὶ ὡς ὄργανον τῆς «κατασκευῆς» τῆς ἀπολογίας αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ ἐντολοδότου ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Οὕτως ἡ ποιμαντικὴ ἀπολογία δὲν εἶναι ἓνα γεγονός πού κεῖται μακρῶν τῆς παρουσίας πραγματικότητος. Δὲν εἶναι ἓνας ἐπίλογος, ἓνα μελλοντικὸν γεγονός, ἀλλὰ μία συνεχὴς καὶ ἀδιάλειπτος πνευματικὴ λειτουργία. Ὁ αὐθεντικὸς ποιμὴν φλογίζεται ἀκαταπαύστως ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς ἀμέσου εὐθύνης, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἄλλη ὄψις τῆς βιώσεως τῆς ἀπολογίας. Αὐτὸς πού συναισθάνεται τὴν ποιμαντικὴν του εὐθύνην, ἀναπνέει ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς ἐτοιμότητος πρὸς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 448 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

ἀπολογία. Μᾶλλον δὲ συναισθανόμενος τὴν εὐθύνην του ἀπολογεῖται.

Ἄλλὰ ἡ διαρκὴς ἐτοιμότης πρὸς ἀπολογία· ἡ βίωσις τῆς ἀπολογίας ὡς ἀμέσου καὶ ἀδιαλείπτου πνευματικῆς ἐμπειρίας, δὲν νοεῖται ἐνταῦθα ὡς ἀγχώδης ψυχολογικῆ ἀντίδρασις. Ἡ προτροπή· «μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν καταργάζεσθε» (Φιλ. 2,12), ἰσχύει ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ποιμαντικῆς διακονίας καὶ μάλιστα κατ' ἐξοχὴν εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ὅταν ὑπογραμμίζη κανεὶς τὴν ἄμεσον βίωσιν τῆς ἀπολογίας, δὲν ὑπονοεῖ τὸ νοσηρὸν ἄγχος τῆς ἐνόχου καὶ κατακεκριμένης συνειδήσεως. Ὁ ποιμὴν ἀναμφιβόλως δὲν προτρέπεται νὰ διακονῇ εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μὲ φόβον καὶ τρόμον, προκαλούμενον ἀπὸ τὴν ἀναμονὴν μιᾶς ἀναποφεύκτου τιμωρίας. Ὅπωςδήποτε ἡμῶς καλεῖται νὰ ἐνθυμῆται ἀδιαλείπτως, ὅτι κριτήριον τῆς γνησιότητος τῆς ποιμαντικῆς του συνειδήσεως εἶναι καὶ ἡ ἱερά ἀ γ ω ν ί α, ἡ ἐνδόμυχος ἀνησυχία διὰ τὴν ὀφειλομένην προσφορὰν του εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Τί προσφέρει; Τί ὀ φ ε ί λ ε ι νὰ προσφέρῃ; Τί ἔμπορεῖ νὰ προσφέρῃ; Τὰ ἐρωτήματα αὐτά, ἐφ' ὅσον διεγείρουν τὴν ποιμαντικὴν συνείδησιν τοῦ ἱερέως καὶ λαμβάνουν ἔμπρακτον ἀπάντησιν, κατασκευάζουν τὴν «καλὴν ἀπολογία» ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Ἰησοῦ.

Ἐὰν δὲ ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις τοῦ ἱερέως εἶναι τοσοῦτον ζῶσα καὶ ἐνεργός, ὥστε νὰ ἐκφράζεται συγχρόνως ὡς καλὴ ἀπολογία, λειτουργεῖ ἐξάπαντος καὶ ὡς ἐσωτερικὴ διεγερσις καὶ πρόκλησις πρὸς ἀ υ τ ο ἔ λ ε γ χ ο ν. Ἡ αὐθεντικὴ ποιμαντικὴ συνείδησις ἐλέγχει ἀδιαλείπτως ἑαυτὴν καὶ ὁ αὐτοέλεγχος αὐτὸς εἶναι ἡ πλέον διαυγὴς ὄψις τῆς ποιμαντικῆς ἀπολογίας. Ἄλλὰ τὸ καλύτερον πρόβλημα ἐνταῦθα εἶναι ἡ δυνατότης τοῦ ποιμένου πρὸς αὐτοέλεγχον. Διότι πράγματι τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ ἐσωτερικοῦ διαλόγου τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος φαίνεται, ὅτι πίπτει συνήθως εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ἱερέως δι' ἓνα εἰλικρινῆ αὐτοέλεγχον. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ ἐντοπισθῇ κυρίως ἡ ἔρευνα τοῦ βάθους τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος, τῆς ὁποίας ζητεῖται νὰ καθορισθῇ ὁ βαθμὸς τῆς καθαρότητος τῆς ποιμαντικῆς τῆς συνειδήσεως.

Ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν συγχρόνων ψυχολογικῶν γνώσεων γνωρίζομεν σήμερον ὅτι ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἀτόμου εἰς τὰ αἰσθήματα ἐνοχῆς ποὺ τὸ κατακλύζουν εἶναι ἀνακλαστικὴ καὶ αὐθόρμητος. Ἐκ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὰ αἰσθήματα τῆς ἐνοχῆς. Καὶ εἴτε ἀποφεύγει ἀνακλαστικῶς τὸν φανερόν καὶ

τίμιον διάλογον μετὰ τὰ αἰσθήματα αὐτά, δηλ. τὰ ἀπωθεῖ εἰς τὸ ἀσυνεῖδητον, εἴτε τὰ ἀντιμετωπίζει εὐθέως καὶ τιμίως διὰ τῆς νομίμου ἠθικῆς καὶ ψυχολογικῆς ὁδοῦ. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν ἐμπειριῶν τῆς μοναχικῆς καὶ ἐρημικῆς ἀσκήσεως γνωρίζομεν ὅτι ὁ φανερός, εἰλικρινῆς καὶ τίμιος διάλογος μετὰ τὴν προσωπικὴν ἐνοχλῆν εἶναι προῖον μεγάλης πνευματικῆς ὀριμότητος καὶ ἐσωτερικῆς πειθαρχίας. Ἐπομένως ὁ διάλογος τοῦ ἱερέως μετὰ τὸ βάθος τῆς ποιμαντικῆς του συνειδήσεως, ἢ ἱκανότητος του πρὸς εἰλικρινῆ βίωσιν τῆς ἀπολογίας, ὡς ἀμέσου καὶ ἀδιαλείπτου ἐμπειρίας, εἶναι ἢ πλέον δυσχερῆς πνευματικὴ ἐργασία. Αἱ πρῶται παραλήψεις, τὰ πρῶτα λάθη, αἱ πρῶται ἀνεπάρκειαι τῆς ποιμαντικῆς προσωπικότητος, ἐνῶ προκαλοῦν αἰσθήματα ἐνοχῆς, συγχρόνως ὠθοῦν, δυνάμει τῶν ἐν λόγῳ αἰσθημάτων, εἰς δικαιολογίας καὶ ἐπιχειρήματα αὐτοδικαιώσεως. Ἐδῶ ἀκριβῶς ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τοῦ συμβιβασμοῦ τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος μετὰ τὰς ἀδυναμίας αὐτῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐνοχλητικῶν τύψεων τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως. Αἱ τύψεις αὐταὶ εἶναι τὰ καυτερὰ βέλη τῶν αἰσθημάτων ἐνοχῆς ποῦ τείνει κανεὶς νὰ ἀγνοῇ, δηλ. νὰ ἀπωθῆ. Διὰ τοῦτο ὁ καθαρὸς καὶ τίμιος καὶ εἰλικρινῆς διάλογος μετὰ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως εἶναι ἢ μόνη ἐγγύησις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ὀλοκλήρωσιν τῆς ποιμαντικῆς ἀπολογίας. Μόνον ὁ διάλογος αὐτός, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἔχει τὰς πρακτικὰς του συνεπειὰς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ποιμένου, ἐξασφαλίζει πράγματι «ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον» ποιμαντικὴν συνείδησιν, ἢ ὅποια ἀποβαίνει τὸ ἀποκλειστικὸν ὄργανον τῆς «καλῆς ἀπολογίας».

Οὕτως οἱ δύο πόλοι τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, ἢ ποιμαντικῆ ἐντολῆ καὶ ἢ ποιμαντικῆ ἀπολογίας, καθορίζουν ὅχι μόνον τὸ πλαίσιον, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιότητα τῆς διακονίας τοῦ ἱερέως-ποιμένου. Ἡ διακονία αὐτή, ἢ ὅποια ἀρχίζει μετὰ τὴν ποιμαντικὴν ἐντολήν, διεξάγεται αὐθεντικῶς μετὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνενόχου καὶ ἀκατακρίτου ποιμαντικῆς συνειδήσεως, ἢ ὅποια ἐξ ἄλλου ἐκφράζεται καὶ βιοῦται ὡς ἡ «καλῆ ποιμαντικῆ ἀπολογία».

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ *

3. Ἡ συμβολὴ τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Εἰς τὸν τομέα τῆς στρατολογήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως ἐθελοντῶν πραγματοποιεῖται εἰς τὰς ἡμέρας μας μιὰ σοβαρὰ προσπάθεια ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, καὶ συγκεκριμένως ὑπὸ τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» καὶ τοῦ «Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου».

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ προσέλαβεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1969 κοινωνικὰς λειτουργίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀνέρχεται εἰς 34¹⁰.

Εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἔχει ὀργανωθῆ ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία τῆς ὄλης προσπάθειας. Ἐκεῖ μελετῶνται τὰ ἐπὶ μέρους προγράμματα τῶν γενικωτέρων δραστηριοτήτων, καθὼς καὶ τῶν δραστηριοτήτων τῶν «Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων» (Ε.Φ.Τ.) καὶ παρέχονται ἐκάστοτε εἰς τοὺς εὐλαβεστάτους προέδρους αὐτῶν ὁδηγίαι καὶ πᾶσα δυνατὴ ὑποστήριξις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν λόγῳ προγραμμάτων.

Ἐκ τῆς ὄλης δραστηριότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ λεγομένη Εἰδικὴ Μέριμνα Ὑπερηλίκων (Ε.Μ.Υ.), εἰς τὴν ὁποίαν ἀπασχολεῖται πλῆθος ἐθελοντῶν. Τὰ προγράμματα τῆς Ε.Μ.Υ. περιλαμβάνουν:

1) Τὰ Σπίτια Γαλήνης, ὅπου οἱ γέροντες ἐκάστης περιφέρειας εὐρίσκουν τροφὴν καὶ παρακολουθοῦν διάφορα προγράμματα ψυχαγωγικὰ κ.ἄ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέρχεται εἰς 64¹¹. Διὰ τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς Σπιτιοῦ Γαλήνης ἔχουν τεθῆ αἱ ἀκόλουθοι προϋποθέσεις:

α) Ἡ παραδοχὴ τοῦ Ἱερέως. Ὁ Ἱερεὺς δηλαδὴ τῆς ἐνορίας πρέπει νὰ παραδεχθῆ τὸν θεσμὸν αὐτὸν ὡς χρήσιμον καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν διακονίαν τῶν γερόντων τῆς ἐνορίας του.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 486 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18.

10. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνόμου, 1829 ἡμέραι εἰς τὸ Πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας, τόμος Α' Ἀθῆναι 1972, σελ. 154.

11. Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 152.

β) Ἡ ἔρευνα τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν διὰ τὴν ἀναγκαϊότητα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Σπιτιοῦ.

γ) Ἡ ὑπαρξίς ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐθελοντριῶν κυριῶν. Ὑπολογίζονται 30 περίπου κυριαὶ δι' ἕκαστον Σπίτι Γαλήνης.

δ) Οἰκονομικὴ ἄνεσις. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος γίνεται ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἄλλων ἐνοριῶν. Γίνεται δηλαδὴ ἓνα εἶδος υἰοθεσίας.

2. Ὅμάδας Ἐλευθέρως Διαβιούντων Ὑπερηλικῶν. Αἱ ὁμάδες αὗται σχηματίζονται ἐκεῖ ὅπου μία ἐνορία δὲν διαθέτει τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς Σπιτιοῦ Γαλήνης.

Οἱ γέροντες συγκεντροῦνται μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα μὲ ἓνα ἀνάλογον πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντά των πρόγραμμα καὶ δέχονται τὰς ἐπισκέψεις τῶν κυριῶν κατ' οἶκον. Σήμερον υφίστανται 82 τοιαῦται ὁμάδες¹².

3. Κινητὰς μονάδας βοηθείας κατακοίτων γερόντων. Τὰς μονάδας αὐτὰς ἀποτελοῦν: Μία κοινωνικὴ λειτουργός, μία ἐθελοντρια καὶ μία ἀδελφὴ νοσοκόμος. Αἱ κυριαὶ, περὶ τὰς 30, ἔχουν ἐκπαιδευθῆ εἰδικῶς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Διευθυνούσης τοῦ θεραπευτηρίου («Ὁ Εὐαγγελισμός»). Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν μονάδων τίθενται αὐτοκίνητα καὶ τὸ ἀπαραίτητον νοσηλευτικὸν ὑλικόν.

4. Κέντρα Ἀπασχολήσεως Ὑπερηλικῶν. Τοιαῦτα Κέντρα στεγάζονται εἰς 3 Σπίτια Γαλήνης καὶ φροντίζουν νὰ ἀπασχολοῦν τοὺς γέροντας, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἱκανότητας καὶ τὰς δυνατότητας ἐκάστου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ γέροντας ἢ ἡ γερόντισσα ἀποκοτοῦν τὴν συναίσθησιν ὅτι εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ δυνατότης οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως. Καὶ εἰς τὰ προγράμματα αὐτὰ ἀπασχολοῦνται ἐθελονταί. Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐθελοντῶν αὐτῶν γίνονται 4 συνολικῶς ὁμιλίαι, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ γέροντος καὶ εἰς ἄλλα συναφῆ θέματα.

Ἐθελονταὶ ἀπασχολοῦνται ἀκόμη ἀπὸ μέρους τῆς χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς εἰς τὴν διανομὴν ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος συγκεντροῦται εἰς 4 ἀποθήκας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν 4 ὑπευθύνων.

12. Ἐνθ. ἀνωτέρω.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσωμεν, εἶναι ὅτι κατὰ τὰ δύο κυρίως τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη ἐκπαιδευσεως τῶν ἐθελοντῶν τῶν Ε.Φ.Τ. καὶ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ὁ κ. Σοφοκλῆς Χατζηδάκης, προϊστάμενος τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τὴν 8.6.1969, παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνύμου καὶ χιλίων περίπου ἐθελοντριῶν τῶν Ε.Φ.Τ. ἀνέφερε σχετικῶς, ὅτι σήμερον «οἱ ἀξιολογοῦντες τὸ ἀποδόσιμον τῆς κοινωνικῆς προνοίας... ἀποφαίνονται ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἐπὶ τῆς πλάστιγγος βαρύνει, διὰ νὰ κριθῇ ἢ πρὸς τὸν συνάνθρωπον συμπαράστασις τῆς προνοίας, δὲν εἶναι τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας τοῦ ἐμφύχου ἀνθρωπίνου ὕλικου, τοῦ εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς Προνοίας ὑπηρετοῦντος»¹³.

Ἀπὸ μέρους τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καταβάλλεται προσπάθεια, ὅπως αἱ κυρίαι τῶν Ε.Φ.Τ. εὐρίσκωνται ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κέντρου καὶ ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς ὑπευθύνου κοινωνικῆς λειτουργοῦ. Κατὰ τὰς ἐπαφὰς αὐτὰς δίδεται ἡ εὐκαιρία, ὅπως ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία πληροφορηθῇ τὰ προβλήματα ἐκάστου Ε.Φ.Τ., τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, μὲ σκοπὸν τὴν ἀναζήτησιν λύσεων ἐν πνεύματι πάντοτε ἀμοιβαίας ἐκτιμῆσεως καὶ σεβασμοῦ. Κατὰ τὰς συναντήσεις αὐτὰς δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς τὰς ἐθελοντριάς τῶν Ε.Φ.Τ. νὰ ἐνημερωθοῦν ἐπὶ τοῦ γενικωτέρου προγράμματος τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου καὶ νὰ λάβουν κατευθύνσεις διὰ τὴν ἐργασίαν των εἰς τὰς ἐνορίας.

Τοιαῦται συναντήσεις, κατ' ἀρχὰς μετὰ μιᾶς κοινωνικοῦ λειτουργοῦ, εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ἐντεταλμένης, καὶ κατόπιν μετὰ τοῦ προϊσταμένου τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης λαμβάνουν χώραν ἀνὰ δύο ἢ τρία Ε.Φ.Τ. κεχωρισμένως. Ἐκτὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῶν εὐκαιριῶν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς τοιαύτας καὶ τὰς ἐκάστοτε Γενικὰς συνελεύσεις τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, κατὰ τὰς ὁποίας ὄχι μόνον διὰ τῆς συναναστροφῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διαφόρων ὁμιλιῶν, ἐνισχύονται αἱ ἐθελόντριαι τῶν Ε.Φ.Τ. Ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμος κατὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν Γενικὴν Συνέλευσιν εἶπεν μετὰξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ συνέλευσις «εἶναι μία ἀδελφικὴ συναναστροφή, ἔστω καὶ ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἔλθωμεν ὁ ἓνας πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἀνταλλάξω-

13. «Ὁ Ἐφημέριος» 18/1969, σελ. 438.

ΔΙΚΑΙΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

Ὁ ἔπαινος πράξεων σπουδαίων ἀποτελεῖ δίκαιον αἶτημα τοῦ ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι δεῖγμα πνευματικῆς καλλιιεργείας καὶ ἀνωτερότητας. Παραλλήλως δὲ δημιουργεῖ εὐνοϊκὸν κλίμα εὐγενεῶς ἀμίλλης εἰς τὸν στίβον τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων.

Ὁρθώτατα λοιπὸν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γυθείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτήριος ἐπαινεῖ τρεῖς ἱερεῖς τῆς Μητροπόλεως του διὰ τὸν ἐπιδειχθέντα ὑπ' αὐτῶν ζῆλον προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊὰν τοῦ μηνὸς Ἰουλίου.

Τὸ σχετικὸν ἔγγραφο ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Π ρ ὶ ς

Τοὺς Αἰδεσιμωτάτους Ἱερεῖς:

1) Ἰωάννην Ἀλικάκον, Ἐφημέριον Ἱεροῦ Νσοῦ Ἀγίων Ἀποστόλων, Πετρίνης Λακωνίας.

μεν μεταξύ μας ἰδιαίτερος καὶ ἀτομικῶς σκέψεις. Ἀλλά, πάντως εἶναι μία εὐκαιρία, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπομεθα ὅλοι μαζί καὶ ἀκούομεν γενικῶς περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Φιλοπτώχου μας. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς, τοῦλάχιστον δι' ἐμέ, καὶ ἐλπίζω καὶ φαντάζομαι ὅτι καὶ δι' ἕνα ἕκαστον ἐξ ὑμῶν καὶ διὰ μίαν ἕκαστην ἐξ ὑμῶν, μίαν τόνωσιν...»¹⁴.

Ἐκτὸς τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης καὶ τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου μετὰ τῶν ἐνοριακῶν παραρτημάτων αὐτοῦ ὑφίσταται εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1970 καὶ μία ἄλλη σημαντικὴ προσπάθεια, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ ἀξιόλογον ἀριθμὸν ἐθελοντῶν καὶ ἐθελοντριῶν τόσο εἰς τὸ κέντρον, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐνοριακὰ παραρτήματα αὐτοῦ. Εἶναι τὸ Κέντρον Συμπαράστασης Οἰκογενείας, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος εἰς τὰ πλαίσια ἐτέρας ποιμαντικῆς μελέτης καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐπεκτεινόμεθα περισσότερον ἐνταῦθα¹⁵.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

14. Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 443.

15. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἐνώπιον τῆς Κρίσεως τοῦ Γάμου, Ἀθήναι 1973.

2) Πολυχρόνην Μονεμβασίτην, Ἐφημέριον Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Προσηλίου Λακωνίας, καὶ

3) Ἀριστείδην Ἀρριανᾶν, Ἐφημέριον Ἱεροῦ Ναοῦ «Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου», Μελίσσης Λακωνίας.

Ἐπειδὴ ἐπεδείξατε δραστηριότητα, μέχρις αὐτοθυσίας, διὰ τὴν κατάσβεσιν τῆς ἐκραγείσης πυρκαϊᾶς εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν χωρίων σας, τὴν 19ην καὶ 20ὴν τρέχοντος μηνός καὶ διὰ τὴν διάσωσιν τῶν οἰκιῶν τῶν χωρίων σας, ὡς καὶ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἑνορίας σας.

Ἐπειδὴ παρέσχετε φιλοξενίαν, παρὰ τὰς ἀναφεισας λόγῳ τῆς πυρκαϊᾶς δυσκολίας, εἰς τὸν προστρέξαντα στρατὸν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα πρόσωπα διαφόρων Ἰπηρεσιῶν, προσελθόντα εἰς τὰ χωρία σας διὰ τὴν κατάσβεσιν τῆς λαβούσης μεγάλην ἔκτασιν πυρκαϊᾶς καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐκ ταύτης ζημιῶν.

Ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι σας αὗται ἐξυψώνουν τὸν Ἱερὸν Κλῆρον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Χριστεπωνύμου λαοῦ καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ράσον τοῦ Ἑλληνος Ὀρθοδόξου Κληρικοῦ εἶναι καὶ παραμένει τὸ λάβαρον τῶν ἰδανικῶν τοῦ Ἑθνους ἡμῶν, ὡς καὶ ἡ σκηνή, ἡ θάλπουσα, «ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας», τοὺς Χριστιανοὺς ἐν πάσει δοκιμασίᾳ καὶ περιπετείᾳ εἴτε ἐθνικῇ, εἴτε ἀτομικῇ, εἴτε κοινωνικῇ.

Διὰ ταῦτα:

Ἐκφράζομεν ὑμῖν τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν τε καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν

Μετὰ Πατρικῶν Εὐχῶν καὶ Ἀγάπης ἐν Κυρίῳ

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου ΣΩΤΗΡΙΟΣ

ΠΑΪΣΙΟΣ Β΄, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ (1776 - 1871)*

Ὁ ἀνεψιός του Ἀγαθάγγελος, Ἐπίσκοπος Μηθύμνης καὶ μετέπειτα Μητροπολίτης Ἰκονίου (1873-1875) ἀπεβίωσε στὴν κομόπολη Φλογητά, τουρκικὰ Σουβερμέζ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ.

Ὁ Ἰωάννης Ἀναστασιάδης ποὺ γεννήθηκε στὸ Ἰνδζέσου στὰ 1834, τὸ 1851 μπῆκε στὴ Μ. τοῦ γένους Σχολή καὶ μετὰ ἕνα χρόνο αὐτῇ ἐνεργεῖα καὶ ἐγγυήσει τοῦ ἀειμνήστου Καισαρείας κυροῦ Παΐσιου εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Χάλκη Θεολογικὴν σχολὴν, ὅπου ἐν λόγῳ ὑγείας ἀπεφοίτησε μὲ ἄριστα τὸ 1859, ἐδίδαξε καὶ διηύθυνε τὴν σχολὴν Ζωδζίδερε τὸ 1860-1862, σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν δύο ἔτη, τρία ἔτη στὰ Πανεπιστήμια τοῦ Στρασβούργου καὶ τῆς Αἰδελβέργης, διορίσθηκε τὸ 1867 καὶ δίδαξε θεολογία στὴ Σχολὴ Χάλκης 8 ἔτη, τὸ 1878 ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας καὶ τὸ 1902 ἀπεβίωσε (Ἄ. Λεβίδη, Ἐκ. ἱστ. σ. 207).

Πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη διέπρεψαν σὲ διαφόρους ἀνωτέρους τομεῖς.

Ὅταν τὸ 1845 ἐπέστρεψε στὴν Ἐπαρχία του ἀπ' τὴν Πόλη ἀπ' τὰ συνοδικὰ του καθήκοντα καὶ εὐρίσκετο στὴν Γιοσκάτη, παρέλαβε παράσημο τοῦ Σουλτάνου ἀπ' τὸν Μουτασαρίφη, σταλμένο εἰδικὰ γι' αὐτόν. Ἐκεῖ προεῖδε σιτοδεῖαν στὴν Ἐπαρχία του καὶ ἀγόρασε μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, τίς ὁποῖες μετὰ τίς μοίρασεν ἀδιάκριτα σ' ὅλους τοὺς πτωχοὺς.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη τῶν 94 ἐτῶν ζωὴ του, ἡ ἀπὸ τοῦ 1804-1832 ἡγουμενεία του, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1833-1871 Ἀρχιερατεία του, προσέφερε στὴν Ἐκκλησία καὶ στὸ Ἔθνος τόσες καὶ τέτοιες ὑπηρεσίες, ὥστε εἶναι ἀδύνατο νὰ συμπεριληφθοῦν σὲ μιὰ σύντομη σὰν αὕτῃ ἐδῶ βιογραφία του, γιὰ νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὸν ἀειμνήστο Καππαδόκην Δάσκαλο Ἄ. Λεβίδη (Ἐκ. Ἰ. 205-215). «Ἡ βιογραφία τοῦ ἀοιδήμου εἶναι μακρά, διότι καὶ πολὺν χρόνον ἔζησε καὶ πολλὰ ἔπραξε πρὸς ὄφελος τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ὡς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 497 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου ἐπὶ εἴκοσι ὀκτὼ ἔτη καὶ ὡς πηδαλιούχος τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ τριάντα ἐννέα ἔτη... ἦν δὲ ὁ ἀοίδημος καθ' ἑαυτὸν ἄξιός τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἱεραῆς διακονίας, ἐν τοῖς ἱεροκήρυξιν, ἱεροκήρυξ, ἐν τοῖς μονάζουσιν μοναστῆς ἐντελέστατος οὐ μόνον ἐν τῇ διαμονῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁδοιπορίαις οὐδόλως τὴν τακτικὴν ἀκολουθίαν παραλείπων, λόγιος ἐν τοῖς λογίοις, πολιτικὸς ἐμβριθῆς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ πολύπειρος, ὑπομονητικὸς ἐν ταῖς θλίψεσι, πολύτροπος ἐν τοῖς δεινοῖς, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν κατηγορούντων αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπαίνοις μὴ ἐπαιρόμενος, ζηλωτῆς τῶν πατρίων, ἀγρυπνος ἐργάτης τῶν θείων, συνεβούλευεν, ἤλεγχε, παρεκάλει τὰ πνευματικὰ τέκνα, διὰ τῆς πολυπειρίας αὐτοῦ μεγάλως συνέτεινε καὶ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντα, συνωμίλει μετὰ τῶν προκρίτων τοῦ Ἔθνους, εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ὑποκειμένων Ὑψηλῆς Κοινωνικῆς θέσεως, ἐτίμα τοὺς λογίους καὶ ἀντήλλαττε γνώμην μετ' αὐτῶν περὶ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας.

Ἐτελεύτα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς πηδαλιούχος, ὁ οὐ μόνον παρὰ τῶν χριστιανῶν τιμώμενος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν, ἐτελεύτα τὴν ἡμέραν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου, ἡμέραν Σάββατον τοῦ 1871, εἰς ἡλικίαν 94 ἐτῶν».

Ἡ σωρὸς του ἐξετέθη σὲ λαϊκὸ προσκύνημα μερικὲς μέρες καὶ σὲ λίγο κατέφθασαν τὰ πλήθη ἀπ' τὴν Ἐπαρχία καὶ προσκύνησαν μὲ πραγματικὴ συντριβὴ καὶ εὐλάβεια τὸ γηραιὸ Ποιμενάρχη τους, τὸν πραγματικὸ ἔθνικὸ καὶ πνευματικὸ ἡγέτη καὶ προστάτη τους, τὸν φωτιστὴ καὶ χειραγωγὸ τους, τὸν ἀναγεννητὴ τους στὴν πίστη καὶ τὴν ἔθνικὴ τους συνείδηση!

Τὸν ἐπικήδειό του τὸν ἐξεφώνησε μὲ υἱικὴ συντριβὴ ὁ προστατευόμενός του Μητροπολίτης Ἀγκύρας Γεράσιμος, τὴν βιογραφία καὶ μακρὰ δρᾶση του τὴν ἔγραψαν ἐν ἐκτάσει μὲν ὁ δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς Ἰωάννης Κάλφογλου στὸ βιβλίον του Μονὴ Φλαβιανῶν καὶ περιληπτικὰ ὁ Καππαδόκης μεγάλος Δάσκαλος Ἀ. Λεβίδης στὴν Ἑκκλ. Ἱστορία σ. 209.

Ἡ σωρὸς του ἐτάφη σὲ ὀλομάρμαρον μνήμα στὸ νάρθηκα τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ζινδζίδερε. Στὸν τοῖχο ζωγραφίσθηκε ὀλόσωμος μὲ ἀρχιερατικὸν μανδύα καὶ στὴν πλάκα ἐγράφη τὸ ἐπίγραμμα:

Καισαρέων μέγα ἄεισμα φαάντατος πηδαλιούχος
Κῆρυξ ἀτρακίης ἔρμα τε χριστιανῶν

Ἄρχιθύτης Παῖσιος, ὃ ζεῖν' ἐνθάδε κεῖται
Ἰθύνας ἐνταῦθ' εἴκοσι ἐναέτης
Τοῦ Χριστοῦ λάτρεις ἱερεῖς ὧν σφί πρόμος ἐσθλός
Καὶ τριάκοντα σὺν αὐτῷ ἐννέα οὖλα ἔτη
ἡγία Θεοπρεπῶς διέπων ὁμοπάτριδος λαοῦ
καὶ ζήσας ἐπὶ γῆς τρεῖς μερόπων γενεὰς
ἔπτῃ πρὸς Θεὸν ὑψιμέδοντα φασσφόρον ἐνθα
μεῖζον τῶν μεγάλων ἄθλον ἔξει καμάτων.

1871 Ἰανουαρίου κη'.

Ἐξήγησις.

Τῶν Καισαρέων μεγάλο ἄσμα, φωτεινότατος πηδαλιούχος
Κῆρυξ τῆς ἀληθείας καὶ στήριγμα τῶν χριστιανῶν
ὁ ἀρχιθύτης Παῖσιος, ὃ ζένε, ἐνθάδε κεῖται
διευθύνας ἐνταῦθα εἴκοσι ἐννέα χρόνια
ἀγαθὸς ἀρχηγὸς τῶν λάτρων τοῦ Χριστοῦ ἱερέων
καὶ ἐπιπλέον τριάντα ὀλόκληρα χρόνια
κρατώντας Θεόπρεπα τὰ ἡγία τοῦ ἰδίου του λαοῦ
καὶ ἀφοῦ ἔζησε πάνω στὴ γῆ τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων
ἐπέταξε πρὸς τὸν Ὑψηλὸ καὶ φωτοφόρο Θεό, ὅπου
θὰ ἔχη μεγαλύτερον ἄθλο τῶν μεγάλων ἔργων του.

Τὸ ἐπίγραμμα αὐτὸ τὸ συνέταξε ὁ Ἄ. Λεβίδης καὶ τὸ ἀντέ-
γραψε ὁ Ἰ. Κάλφογλου στὸ βιβλίον του Μονὴ Φλαβιανῶν, σελ. 438-
440.

Ἱερ. Θ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ*

Ἐκτός ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν ἐνοριτῶν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα κτίρια, ὅπως γραφεῖα, ἐργοστάσια, σχολεῖα, ἀστυνομικὰ τμήματα καὶ λέσχαι, τὰ ὅποια θὰ πρέπη νὰ ἐπισκεφθῇ ὁ ἱερεὺς, εἶναι ἴσως δύσκολον νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἱερεὺς εἰς αὐτοὺς τοὺς χώρους ὡς ποιμὴν καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ πρέπη νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐκπορθῆσῃ αὐτὰ τὰ κᾶστρα, παρὰ μὲ εὐγένειαν καὶ καλὴν διάθεσιν. Δὲν θὰ πρέπη νὰ πηγαίνῃ ἐκεῖ διὰ νὰ κατακρίνῃ, νὰ κηρύξῃ ἢ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ συνετίσῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ποιμαντικόν του ἐνδιαφέρον.

Ἄλλὰ ποῦ θὰ εὔρῃ τὸν χρόνον; ὅταν ἀναλαμβάνωμεν ὑπηρεσίαν εἰς μίαν ἐνορίαν καὶ ἀντιμετωπίζωμεν τὸν τεράστιον ἀριθμὸν ἰδρυμάτων καὶ Ὑπηρεσιῶν, καταλαμβανόμεθα ἀπὸ πανικὸν καὶ ἀπὸ ἓνα συναίσθημα ἀνεπαρκείας, ἀλλὰ θὰ πρέπη νὰ ἔχωμεν ὑπομονήν. Αἱ κατ' οἶκον ἐπισκέψεις τῶν ἐνοριτῶν θὰ μᾶς προσφέρουν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν μὲ ὅλας τὰς Ὑπηρεσίας, αἱ ὅποια ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας των.

Προκειμένου νὰ καταστρώσῃ τὸ σχέδιον τῶν κατ' οἶκον ἐπισκέψεων ὁ ποιμὴν, θὰ πρέπη πρῶτον νὰ προβῇ εἰς μίαν ἱεράρχησιν τῶν ὑφισταμένων ἀναγκῶν. Εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως ὁ ποιμὴν ἐρευνᾷ διαρκῶς καὶ ἀναζητῇ πληροφορίας περὶ τῶν ὑφισταμένων ἀναγκῶν διὰ παρηγορίαν καὶ βοήθειαν παντὸς εἴδους, καὶ δίδῃ προτεραιότητα εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἄμεσον ἀνάγκην βοήθειας ἕνεκα εἰδικῶν λόγων.

Εἰς μίαν ἐκ τῶν εὐχῶν τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου γίνεται ἓνας ἐξαιρετικὰ σαφὴς ὑπαινιγμὸς περὶ αὐτῆς τῆς ἱεραρχήσεως τῶν ποιμαντικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἱερέως: «τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἐκθρεψον· τὴν νεότητα παιδαγωγήσον· τὸ γῆρας περικράτησον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρωσον· χηρῶν πρόστηθι· ὀρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσοῦντας ἴασαι, τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξορίας καὶ πικρίας καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων μνημόνευσον...».

Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ὁ ἱερεὺς θὰ πρέπη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀπονήσκοντας, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς πενθοῦντας, τοὺς δοκιμαζομέ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 494 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

νους. Ἐν συνεχείᾳ, θὰ πρέπη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς γέροντας, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνίκανοι νὰ προσέλθουν εἰς τὰς ἀκολουθίας. Εἶναι σκόπιμον ἐπίσης νὰ διατηρῇ ἐπαφήν με ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἢ με ἄτομα, τὰ ὁποῖα προσῆλθον εἰς τὸν ναὸν διὰ τὴν τέλεσιν μιᾶς βαπτίσεως, ἐνὸς γάμου ἢ μιᾶς κηδείας. Αὗται εἶναι εὐκαιρίαί, αἱ ὁποῖαι πολὺ συχνὰ ὀδηγοῦν εἰς ἐξαιρετικὰς ἐπιτυχεῖς ἐπαφὰς με ἄτομα, τὰ ὁποῖα εἶναι συνεσταλμένα ἢ διστάζουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, λόγῳ προηγηθείσης μακροχρονίου ἀποχῆς. Ἀφοῦ ἐπισκεφθῇ αὐτοὺς τοὺς δοκιμαζομένους ἐνορίτας, τότε θὰ πρέπη νὰ καταστρώσῃ πρόγραμμα ἐπισκέψεως ὅλων τῶν ἄλλων ἐνοριτῶν.

“Ὅταν πρωτοδιορίζεται ἓνας ἱερεὺς εἰς μίαν ἐνορίαν, εἶναι ἐπίσης σκόπιμον νὰ ἐπισκεφθῇ ὀρισμένα πρόσωπα. Μία κατ’ οἶκον ἐπίσκεψις τῶν μελῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα, προθυμοτέραν συνεργασίαν πρὸς ὄφελος τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἴσως συντελέσῃ εἰς τὴν ταχύτεραν ἐνημέρωσιν τοῦ ποιμένου περὶ τῶν ὑφισταμένων εἰς τὴν ἐνορίαν ἀναγκῶν. Ἐπίσκεψις τῶν ἀρχηγῶν θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων κοινωφελῶν ὀργανώσεων δύναται νὰ ἔχῃ παρόμοια ἀποτελέσματα καὶ δύναται νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ πνεῦμα τῆς καχυποψίας, τῆς ἀντιζηλίας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, πού ὀδηγεῖ εἰς τραγικὴν καὶ καταστρεπτικὴν σπατάλην δυνάμεως καὶ ἐνεργείας.

Ἐπειδὴ ὁ πρωτοδιορισμένος ἱερεὺς θὰ πρέπη ἐπίσης νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς οἰκογενείας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑποστῆ πρόσφατον συμφορὰν ἢ ἔχουν χάσει προσφιλῆ πρόσωπα, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν συμπάθειάν του καὶ νὰ διαπιστώσῃ πῶς ἀντιμετωπίζουν τὴν δυσκολίαν των. Αὐτὴ εἶναι μία θαυμασία εὐκαιρία διὰ τὸν νέον ἐφημέριον νὰ ἀποδείξῃ τὴν συνέχειαν τοῦ ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ἐκκλησίας παρὰ τὰς ἀλλαγὰς τῶν προσώπων.

“Ὅταν πραγματοποιήσῃ αὐτάς τὰς ἐπισκέψεις, τότε θὰ πρέπη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς εἰς γειτονικὰς ἐνορίας ἐφημέριους ἀκόμη καὶ τοὺς κληρικούς ἄλλων δογημάτων, διὰ νὰ προσφέρῃ καὶ νὰ ζητήσῃ πλήρη συνεργασίαν. Ἐπειτα θὰ πρέπη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἡγέτας ἄλλων κοινωφελῶν ἐκδηλώσεων, τῶν ὁποίων ἡ βοήθεια δύναται νὰ ἀποβῇ ἐξαιρετικὰ χρήσιμος, ὅπως τοὺς ἰατροὺς, τοὺς διευθυντὰς ραδιοφωνικῶν προγραμμάτων ἢ διευθυντὰς διαφόρων ἐπιχειρήσεων.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ

ΟΤΑΝ ΟΙ ΚΑΜΠΙΑΝΕΣ ΣΙΓΟΥΝ *

Ὁ χριστιανικὸς παλμὸς χάνει τὸν ρυθμὸ του καὶ ὁ κόσμος τῆς ἐποχῆς μας ρευστοποιεῖται σὲ ἰδανικά, ποὺ προσβάλλουν τὸν χαρακτήρα τῆς ἀρετῆς.

Ἄδρατα τὰ αἷτια τῆς ψυχικῆς διαστροφῆς, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐστία πνευματικῶν προσανατολισμοῦ. Μολυσμένη ἀτμόσφαιρα ἀπλώνεται καὶ καλύπτει τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον, ἢ ὅποια μολύνει καὶ δηλητηριάζει τὴ σκέψι, τὰ συναισθήματα, τὸν πολιτισμὸ ὀδηγεῖ εἰς τὸν κόσμον τῆς χαμένης ζωῆς, στὴ ζωὴ τῆς καταστροφῆς, τοῦ μίσους, στὸ ἔγκλημα, στὴν ἐξουθένωσι τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως.

Τὸ δρᾶμα τῆς χαμένης γαλήνης, τῆς συναδελφώσεως, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλεγγύης καθιστᾷ ὑπευθύνους Κράτος καὶ Ἐκκλησία.

Εἶναι κάπως δύσκολο νὰ γνωρίσωμεν καὶ νὰ ἀντιληφθῶμεν τί γίνεται γύρω μας καὶ ποῖοι κίνδυνοι μᾶς ἀπειλοῦν, ὅταν τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ τὴν βλέπουμε ἀπὸ σκοπιᾶς περιορισμένης ὁρατότητος.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κληρικοῦ, τὴν ὁποῖαν διακονῶ ἀπὸ διετίας περίπου, Θεῖα Χάριτι, προσφέροντας τὰς ὑπηρεσίας μου σ' ἓνα κόσμον μακριὰ ἀπὸ τὰ ἀστικὰ κέντρα καὶ λησμονημένον πνευματικῶς, μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἐντοπίσω τὰ αἷτια τοῦ καθημερινῶ ὀλισθήματος, ποὺ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὰς διενέξεις, τὰ δικαστήρια, τὴν παγερότητα τῆς οἰκογενειακῆς θαλπωρῆς καὶ τὴν φυγάδευσιν τῆς γαλήνης, ὡς καὶ τὴν ἀκαταλόγιστον συμπεριφορὰν μικρῶν καὶ μεγάλων πρὸς ἀλλήλους, καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ ἀπομακρύνουν τὴν ζωὴ μας ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ὅπου ἀγάπη, ἐκεῖ ὁ Θεός! Πῶς ὅμως θὰ ἐμπνεύσωμεν τὴν ἀγάπην καὶ ποῦ, ὅταν ὁ ναὸς τῆς ἀγάπης παραμένῃ κλειστός;

Ποῖος θὰ εἶναι ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος χῶρος ποὺ προκαλεῖ τὸν φόβον, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ψυχικὴν ἀναγέννησιν καὶ ποῖος θὰ εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ θὰ ἀνοίξῃ διάπλατα τὰς πύλας αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου τῆς ἀγάπης, διὰ νὰ εἰσέλθουν οἱ ἔχοντες ἀνάγκην νὰ λάβουν τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως; Ποῖος θὰ εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ θὰ πάρῃ αὐτὴ

* Ἐκ τῆς ἐφημερίδος Πατρῶν «Πελοπόννησος» 14ης Ἰουνίου 1973.

τῇ μεγάλῃ θέσει, διὰ νὰ ὑποδείξῃ τὸν σωστὸ δρόμο, τὸν δρόμο τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ λόγου καὶ κυρίως μὲ τὸ παράδειγμά του;

Εἶναι ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος ἀπὸ χρόνια ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν ὑπαίθρου. Εἶναι ὁ Λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου. Εἶναι ἡ Πίστις τοῦ Κληρικοῦ, τοῦ ὁποῖου ὅσο ἀπλᾶ καὶ ἄν εἶναι τὰ λόγια του, εἶναι σοφά, εἶναι λυτρωτικά, διότι προέρχονται ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸ ποίμνιό του. Εἶναι ἡ διὰ τοῦ Κληρικοῦ ἐπικοινωνία τῶν ἐκκλησιαζομένων μὲ τὸν Θεόν.

Ἐκκλησία καὶ Κράτος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλώσουν ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Χριστιανικὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν τῆς νέας μας γενεᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν, σὲ πολλὰ μέρη τῆς ὑπαίθρου, παρέχεται μὲν ἡ διδασκαλία τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ δὲν καλλιεργεῖται τὸ πνεῦμα τοῦ ὑγιοῦς Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λάβῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν Ἱερὸν χῶρον τῆς Ἐκκλησίας. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν, ὅταν εἶναι κλειστὲς ἐλλείψει ἱερέων οἱ ἐκκλησίαι τις Κυριακές, τις ἑορτές, ἀκόμη καὶ τις μεγάλες ἡμέρες τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα;

Ἱερεὺς ΕΥΘ. ΝΤΡΕΚΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Μὲ τὰ εὐεργετικὰ μέτρα ποὺ ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῆς αἰμοδοσίας, πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας υγείας, μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἰδιωτικῶν τραπεζῶν αἵματος, ἐδημιουργήθη ἓν μεγάλο πρόβλημα ἐξευρέσεως ἐθελοντῶν αἰμοδοτῶν, καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὰ παιδιά ποὺ πάσχουν ἐκ Μεσογειακῆς ἀναιμίας.

Διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ριζικῶς τὸ πρόβλημα ἐξευρέσεως ἐθελοντῶν αἰμοδοτῶν εἰς τὴν Χώραν μας, πρέπει ὅλοι αἱ Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι, Ὑπουργεῖα, Δῆμοι, Κοινότητες, Ὁργανισμοί, Τράπεζαι, Ἐπιχειρήσεις κ.λ.π., νὰ ἰδρῦσουν Σώματα Ἐθελοντῶν Αἰμοδοτῶν ἀμέσου βοηθείας.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὅμως τούτου χρειάζεται μεγάλη διαφώτισις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ Πανελλήνιος Ἐνωσις Ἐθελοντῶν Αἰμοδοτῶν «Ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια» εἶναι πρόθυμος νὰ παράσχῃ κάθε πληροφορίαν εἰς πάντας, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ συμβάλουν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐθελοντικῆς αἰμοδοσίας.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Ἐμμαν. Ν. Μανουσάκης

**Η ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΡΑ
ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΕΝ Τῃ ΠΡΟΣΩΠΙΚῃ ΖΩῃ
ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΙΕΡΕΩΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΥΤΗΣ**

«Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε» (Β' Κορ. ιγ' 11).

Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ δὲν εἶναι ἓνα εὐχάριστον ἐγκόσμιον συναίσθημα, οὔτε μία κατάστασις ἡρέμου καὶ χαρούμενης ζωῆς, προερχομένης ἐξ ὑλικῶν ἢ καὶ πνευματικῆς ὑφῆς ἐπιτυχιῶν ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ, οὔτε καὶ ἓνα πρόβλημα κατακτῆσεως ταύτης διὰ τοιούτων μέσων, ἀλλὰ εἶναι πνευματικὸν θέμα καὶ πνευματικὸν πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, κινούμενον εἰς καθαρῶς πνευματικὴν σφαῖραν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Τὸ θέμα τοῦτο πρέπει νὰ ἀπασχολῇ καὶ νὰ κινῇ τὸ πνευματικὸν ἐνδιαφέρον καὶ νὰ δημιουργῇ τὴν πνευματικὴν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν κάθε χριστιανοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ κληρικοῦ. Καθόσον αὕτη (ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ), ἐλλείπουσα ἀπὸ τὸν χριστιανὸν ἀνθρώπον, δὲν ἀφαιρεῖ ἀπλῶς μόνον μέρος τῆς χαρᾶς ἀπὸ τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης χαρούμενης καὶ ἡρέμου ζωῆς του, δὲν σκιάζει δηλαδὴ τὴν χαρὰν καὶ δὲν μειώνει τὴν ὁμορφιὰ τῆς καθημερινῆς ζωῆς του καὶ δὲν στερεῖ τὴν ζωὴν του τοῦ ἀληθινοῦ νοήματός της, καὶ ἀκόμη δὲν δημιουργεῖ μόνον ἀποθαρρύνσεις καὶ ἀπαισιόδοξα συναισθήματα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν του, ἀλλὰ καὶ προϋποθέτει καὶ ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῷ, (τῷ χριστιανῷ), τὴν πνευματικὴν ὑποβάθμισιν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀπαραιτήτου μαρτυρίας περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς του.

Ὅμως, ὅπως ἰδιαίτερα σημασίαν ἐνέχει τὸ θέμα τοῦτο, ὡς πνευματικὸν πρόβλημα ἐν τῇ προσωπικῇ πνευματικῇ ζωῇ καὶ τῇ ἱερατικῇ διακονίᾳ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Κυρίου. Καθόσον εἶναι τὸ εἰδικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον, τὸ ὅποιον ἔχει τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσκολον ἔργον τῆς Ἱερᾶς Διακονίας, τὸ ὅποιον, ἀφ' ἐνὸς μὲν πρέπει νὰ ἐπιτελῇ, κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ θεοῦ Παύλου, «μη στενάζων» (Ἐβρ. ιγ' 17), ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἐν Κυρίῳ χαρὰν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μετα-

δίδη εις τοὺς ἄλλους καὶ εις τὰς πλέον δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς του τὴν ἐν Κυρίῳ χαρὰν.

“Ὅθεν, ἐξετάζοντες τὸ πρόβλημα τῆς ἐν Κυρίῳ χαρᾶς ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω σκοπιᾶς καὶ λαμβάνοντες ὡς ἀφετηρίαν τὴν σύστασιν τοῦ θείου Παύλου «Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε» (Β΄ Κορ. ιγ΄ 11), χωροῦμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ τε λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς ζωῆς πάντων τῶν ἀγίων καὶ μάλιστα τοῦ θείου Παύλου.

1. Ἐν πρώτοις, τὸ θέμα τῆς χαρᾶς γενικῶς ὡς πρόβλημα ἐντὸς τῆς καθημερινῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, προκαταβολικῶς ἤμποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι εἶναι ὄχι μόνον οἰκεῖον καὶ ποθητὸν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου — ἀφοῦ ἡ ψυχὴ μας πάντοτε ἐπιθυμεῖ τὴν χαρὰν καὶ ἀκορέστως ἐπιδιώκει τὴν κατάκτησίν της —, ἀλλὰ καὶ οἰκεῖον καὶ ἀδιαρρήκτως συνδεδεμένον μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς καὶ τὴν χαρὰν ἔχει ὡς ἀποστολὴν του νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν κόσμον. «Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ», εἶπεν ὁ ἄγγελος εἰς τοὺς ποιμένας τὴν μοναδικὴν ἐκείνην νύκτα τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου (Ματθ. β΄ 10).

Ἄλλ’ ὄχι μόνον ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου ἐχαιρετίσθη καὶ συνεδέθη μὲ τὸ ἄγγελμα τῆς χαρᾶς καὶ τὸν ἐξοστρακισμὸν τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ φόβου ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅπως ἱστοροῦν καὶ ὑπογραμμίζουν πάντες οἱ ἱεροὶ εὐαγγελισταί. “Ὅχι μόνον καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ κατήγγειλαν τὴν ἔλευσίν του ὠνομάσθησαν προφήται, ὡς προκηρύξαντες τὴν χαρούμενη ἀγγελίαν, ὅπως ὁ Ἡσαΐας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του «Παράκλητον», διότι ἦλθε νὰ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων· ἦλθε «εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς... καὶ ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν» (Λουκ. δ΄ 18).

Διὰ τοῦτο καὶ αἱ πρῶται λέξεις, αἱ ὁποῖα ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ ἄχραντον στόμα του κατὰ τὴν πρώτην συνάντησίν του μὲ τὰς μυροφόρους γυναῖκας καὶ τοὺς μαθητάς του μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, ἦσαν αἱ λέξεις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εἰρήνης: «χαίρετε» (Ματθ. κη΄ 9)· «εἰρήνη ὑμῖν» (Ἰωάν. κ΄ 20).

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ χαρὰ ἔγινε ὄχι μόνον σύνθημα, ἀλλὰ καὶ ζωὴ τῶν πιστῶν μέσα καὶ εἰς τὰς πλέον δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς των, ἀκόμη καὶ τοῦ μαρτυρίου.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

1. Ἡ ἑορτὴ τῆς ἁγίας Σκέπης τῆς Θεοτόκου. Σύναξις Παναγίας τῆς «Γοργοῦπηγού» (ἰ. μ. Ἰβήρων). Ἀποστόλου Ἀνανίου, ἐπισκόπου Δαμασκοῦ. Ὁσιομάρτυρος Μιχαήλ, ἡγουμένου τῆς μονῆς Ζώβης (Σεβαστουπόλεως) καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 36 ὁσίων πατέρων, καὶ ἐτέρων 6. Μάρτυρος Δομνίνου, τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης. Ὁσίων Ἰωάννου πρωτοψάλτου, τοῦ Κουκουζέλη, Ρωμανοῦ τοῦ ποιητοῦ τῶν Κοντακίων καὶ Γρηγορίου δομεστίκου, τῶν μελωδῶν, καὶ Σάββα τοῦ Ρώσου.

2. Ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Ἰουστίνης τῆς παρθένου. Μάρτυρος Θεοδώρου, τοῦ Γραβᾶ. Νεομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ Χατζῆ (1794). Ὁσίου Θεοφίλου, τοῦ ὁμολογητοῦ.

3. Ἱερομαρτύρων Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου πρώτου ἐπισκόπου καὶ πολιούχου Ἀθηνῶν καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ μαρτύρων Ρουστικοῦ καὶ Ἐλευθερίου. Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ διακόνων Φαύστου, Γάτου, Εὐσεβίου καὶ Χαιρήμονος. Πέτρου καὶ Παύλου. Μαρτύρων Θεαγένους, Θεοκτίστου καὶ Θεοτέκνου. Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Χοζεβίτου, ἐπισκόπου Καισαρείας (Παλαιστίνης).

4. Ἀποστόλου Ἱεροθέου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πρώτου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν. Ἱερομάρτυρος Πέτρου, τοῦ ἐκ Καπιτωλίων. Μαρτύρων Ἀδούκτου καὶ Καλλισθένης τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς. Δομνί-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 491 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Τὴν ἀνωτέρω ἀλήθειαν πιστοποιεῖ καὶ ἡ σύστασις τοῦ θείου Παύλου, «Λοιπὸν ἀδελφοί χαίρετε», ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν καὶ τὸ θέμα μας. Τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς Κορινθίους Β' ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κάθε ἄλλο παρὰ λόγους πρὸς προτροπὴν χαρᾶς μαρτυρεῖ ὅτι εἶχεν ὁ ἅπ. Παῦλος νὰ κἀνὴ πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἀφοῦ ἡ ἀποστολικότης του ἡμφεσβητεῖτο, τὰ σχίσματα ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάρχουν μεταξύ τῶν Κορινθίων. Ἐν τούτοις ὁ Παῦλος δὲν λησμονεῖ τὸ ἀγαπητὸ «τραγούδι» τοῦ χριστιανισμοῦ, τὴν χαρὰν «Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε» ἐν Κυρίῳ (Β' Κοριθ. ιγ' 11).

νης και τῶν θυγατέρων αὐτῆς· Βερίνης και Προσδόκης. *‘Οσίων’* Ἀμμούν τοῦ Αἰγυπτίου. Θεοδώρου τοῦ Ταμασοῦ και Ἰωάννου τοῦ λαμπαδιστοῦ, τῶν ἐν Κύπρῳ. *Ἀνάμνησις τῆς εὐρέσεως τῶν ἱερῶν λειψάνων* Βαρσανουφρίου και Γουρία τῶν μαρτύρων.

5. *Ἱερομάρτυρος* Ἐρμογένους τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν Κύπρῳ. *Μαρτύρων* Χαριτίνης και Μαμέλχθης. *‘Οσίων’* Ἰωάννου ἐπισκόπου Εὐχαΐτων, τοῦ ποιητοῦ και συγγραφέως, [Ἐπιφανίου (Κυθραίας) και Ἐπιφανίου (Κούρδακα), τῶν ἐν Κύπρῳ]. Εὐδοκίμου νεοφανοῦς, τοῦ Βατοπεδινοῦ. Πέτρου, Ἀλεξίου και Ἰωνᾶ μητροπολιτῶν Μόσχας και πάσης Ρωσίας, τῶν θαυματουργῶν. *Μνήμη ὀπτισίας* Κοσμᾶ μοναχοῦ, φοβεραῦς και ὀφελίμου.

6. *Ἀποστόλου* Θωμᾶ. *Μάρτυρος* Ἐρωτηίδος τῆς παρθένου. *‘Οσιομάρτυρος* Μακαρίου τοῦ νέου, τοῦ ἐκ Κίου (1590). *‘Οσίων’* Κενδέα τοῦ θαυματουργοῦ, [Ἰλαρίωνος τοῦ νέου, Ἰωάννου Ἰωσήφ, Καλαντίου (ἢ Καλλαντίωνος), Κασσιανοῦ (τῆς Γλυφᾶς) και Κασσιανοῦ (τῆς Ἀξόλου), τῶν ἐν Κύπρῳ].

7. *Ἱερομαρτύρων* Πολυχρονίου, Ἰουλιανοῦ και Καισαρίου διακόνου. *Μαρτύρων* Σεργίου και Βάχχου. Εὐσεβίου πρεσβυτέρου και Φίληκος. *‘Οσίων’* Λεοντίου τοῦ ὑπατικοῦ και Ἰωάννου ἐρημίτου, τοῦ ἐν Κρήτῃ και τῶν σὺν αὐτῷ 99 πατέρων και Σεργίου τοῦ Ρώσου. [*Ἀνάμνησις σειсмоῦ*].

8. *Ἱερομάρτυρος* Ἀρτέμονος, πρεσβυτέρου ἐν Λαοδικείᾳ. *Μάρτυρος* Πελαγίας τῆς παρθένου. [*‘Οσιομάρτυρος* Ἰγνατίου τοῦ νέου (1814), τοῦ ἐκ Ζαγοράς]. *‘Οσίων’* Πελαγίας τῆς ἀπὸ ἐταίριδων και Ταΐσιας τῆς πόρνης.

9. *Ἀποστόλου* Ἰακώβου, τοῦ Ἀλφαίου. *Πατριάρχου* Ἀβραάμ τοῦ δικαίου και Λώτ, τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ. *‘Οσίων’* Ἀνδροδρονίκου και Ἀθανασίας τῆς συμβίας αὐτοῦ. Πέτρου (Λέοντος) και Ποπλίας διακονίσσης, τῆς ὁμολογητρίας.

10. Εὐλαμπίου και Εὐλαμπίας και τῶν σὺν αὐτοῖς ἀναρεθέντων 200 *Μαρτύρων*. *‘Οσίων* και ὁμολογητῶν· Βασσιανοῦ, Θεοφίλου [και Λογγίνου]. [*Ἀνακομιδὴ ἰ. λειψάνων* Κάρπου ἀποστόλου και ἐπισκόπου Βερροίας].

11. *Ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Ζ’ Οἰκουμενικῆς Συνόδου* [τῶν ἁγίων 350 θεοφόρων Πατέρων], ὧν ἡ Ἀκολουθία ψάλλεται κατὰ τὴν ἑνδεκάτην, ἐὰν τύχη ἐν Κυριακῇ ἢ τῇ πρώτῃ μετ’ αὐτὴν ἐρχομένη.

Φιλίππου, ἐνὸς ἐκ τῶν 7 διακόνων και «εὐαγγελιστῶν», τοῦ ἐν Τράλλεσιν (Ἀιδινίῳ) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μαρτυρήσαντος. *‘Οσίων’* Ζηναΐδος και Φιλονίλλης τῶν αὐταδέλφων. Θεοφάνους

τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπισκόπου Νικαίας, τοῦ ποιητοῦ καὶ «γραπτοῦ». Ἄρσακίου, Ἄρσενίου, [Ἄττικοῦ], Νεκταρίου, Σισινίου καὶ Φιλοθέου τοῦ θεολόγου, τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης, πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Θεοφάνους ἐπισκόπου Σολέας καὶ Ἰωνᾶ τοῦ ἐν Περγάμῳ τῆς Κύπρου.

12. Μαρτύρων· Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου. Ἀναστασίας τῆς παρθένου, Ἀνδρομάχου, Ἀνθίας, Διοδώρου, Δομνίνης, Δωροθέου. Ἰουβεντίνου καὶ Μαξίμου. Μαλφεθᾶ, καὶ ἐτέρων 70. Ὀσίων· Θεοδότου ἐπισκόπου Ἐφέσου. Συμεῶνος τοῦ νέου θεολόγου*, Ἐπικτήτου (Ἀρσινοῦ) τοῦ ἐν Κύπρῳ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκητῶν· [Βαλαντίου, Βαρλαάμ], Βαρνάβα, Βαρνάβα μοναχοῦ, Βασιλείου ἐπισκόπου, [Γεωργίου (Βαβατσινιώτη), Γεωργίου (Ἐπιτηδεώτου), Γεωργίου (Περαχωρίτου), Γεωργίου (τοῦ Σαλαμάνου), [Δημητρίου ἐπισκόπου (εἰς Πέραν), Εἰρηνικοῦ (ἢ Ἀρνιακοῦ)], Ἐλπιδίου, Ἐπαφροδίτου καὶ Ἰάσονος ἐπισκόπου Δαμασκοῦ.

13. Ἱερομαρτύρων· Κάρπου καὶ Παπύλου. Μαρτύρων· Ἀγαθοδώρου καὶ Ἀγαθονίκης. Ἀντιγόνου, Βενιαμὴν τοῦ διακόνου, Διοκλητιανοῦ, Διοσκόρου, [Μαρτυρίου] καὶ Φλωρεντίου τοῦ Θεσσαλονικέως. Νεομάρτυρος Χρυσῆς, τῆς εἰς Σλάτεινα (1795). Ὀσίου Νικήτα τοῦ πατρικίου καὶ ὁμολογητοῦ.

14. Ἱερομάρτυρος Σιλβανοῦ, τοῦ γέροντος. Μαρτύρων· Γερβασίου, Κελσίου, Ναζαρίου καὶ Προτασίου. Πέτρου τοῦ Ἀυσελάμου, καὶ ἐτέρων 40 ἐξ Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης. Ὀσίων· Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ, ἐπισκόπου Μαῖουμᾶ, τοῦ Ἀγιοπολίτου. Γρηγορίου ἐπισκόπου Ἄσσου (Μυτιλήνης). Θεράποντος ἐπισκόπου Ἀλαμανίας. Ἰγνατίου (τοῦ Ἀγαλλιανοῦ), ἐπισκόπου Μηθύμνης καὶ κτίτορος τῆς ἐκεῖ ἱερᾶς μονῆς τοῦ «Λειμῶνος», τοῦ θαυματουργοῦ (1566). [Ἰωάννου ἐπισκόπου Δαμασκοῦ]. Παρασκευῆς τῆς νέας, τῆς «Ἐπιβατηγῆς» καὶ Νικολάου ἀπλοῦ, τοῦ Ρώσου.

15. Ὀσιομάρτυρος Λουκιανοῦ, πρεσβυτέρου τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας. Ὀσίων· Σαβίνου ἐπισκόπου Κύπρου, Βάρσου ἐπισκόπου Ἐδέσσης, τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Εὐθυμίου τοῦ νέου, τοῦ ἀπὸ Ἀγκύρας, ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς «Περιστερῶν», ἐν Θεσσαλονίκῃ. Μνήμη ἀθλήσεως μοναχοῦ τινος καὶ μάρτυρος καὶ ὠφέλιμος διήγησις.

* Μεταθεθεῖσα ἐκ τῆς 12ης Μαρτίου, διὰ τὸ συμπίπτειν πάντοτε, ἐν εἰκοναῖς ταῖς ἡμέραις, τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστήν.

16. *Μαρτύρων* Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ φρουρήσαντος τὸν Κύριον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐν τῷ Τάφῳ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δύο στρατιωτῶν. Δομετίου, Δομνίνου, Λεοντίου καὶ Τερεντίου. *Ὀσίων* Μαλλοῦ καὶ Σαβίνου.

17. *Προφήτου* Ὡσηέ. *Ὀσιομαρτύρων* Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ «Κρίσει» καὶ ἑτέρου Ἀνδρέου. *Μαρτύρων* Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἀνταδέλφων καὶ Ἀναργύρων. Λεοντίου, Ἀνθίμου καὶ Εὐπρεπίου. [Ἰλαρίας], Ἀντιγόνου, Θεοφάνους, Λουκιανοῦ, Νικομήδους καὶ Τερεντίου. Κοσμᾶ τοῦ ἐν Γεωργία. *Ὀσίων* Ἰσιδώρας καὶ Νεοφῆτης. *Μνήμη ἀνακομιδῆς τοῦ τιμίου λειψάνου Λαζάρου τοῦ τετραημέρου.*

18. *Ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ* Λουκᾶ. *Μαρτύρων* Τῶν ἁγίων 40 παιδίων. Μαρίνου τοῦ γέροντος. Τῶν νεοφανῶν Γαβριὴλ καὶ Κερμιδώλῃ, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ (1522). *Ὀσίων* Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐν Εὐφράτῃ. Θεοδώρου καὶ Συμεῶνος τῶν Θεσσαλονικέων, κτιτόρων τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου» (Καλαβρύτων) καὶ Εὐφροσύνης.

19. *Προφήτου* Ἰωήλ. *Ἱερομαρτύρων* Σαδῶθ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 120 μαρτύρων ἐν Περσίᾳ. Εὐσεβίου καὶ Φίλωνος [Φήλικος]. Οὐάρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 6 ὀσιομαρτύρων. *Ἀθλησὶς τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος* Μνάσωνος, ἐπισκόπου Ταμασοῦ Κύπρου. *Ὀσίων* Ἰωάννου τοῦ ἐν Ρίλα (Βουλγαρίας), Κλεοπάτρας καὶ Λεοντίου τοῦ φιλοσόφου.

20. *Μεγαλομάρτυρος* Ἀρτεμίου. *Μαρτύρων* Ἀντωνίου, Γερμανοῦ, Ζεβινᾶ, Νικηφόρου. Ἐβόρη καὶ Ἐνόης. Μανασῶς τῆς παρθένου. *Ὀσίων* Βασιλείου μητροπολίτου Τραπεζοῦντος. Γερασίου τοῦ νέου ἀσκητοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ (1581) [*ἀνάμνησις ἀνακομιδῆς ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου*]. Ματρώνης τῆς Χιοπολίτιδος (1642).

21. *Ἱερομάρτυρος* Σωκράτους, πρεσβυτέρου τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Ἐκκλησίας καὶ Θεοδότης. *Μαρτύρων* Ἀζῆ, Γαίτου, Δασίου καὶ Ζωτικοῦ. Εὐκράτους καὶ Ζαχαρίου, τῶν ὀσίων. Πλαντίνου, Ἀνδρέου, Παύλου, Πέτρου τοῦ νεοφανοῦς καὶ Στεφάνου. *Νεομάρτυρος* Ἰωάννου τοῦ ἐκ Γουβῶν (Μονεμβασίας [1773]) καὶ ἐν Λαρίσῃ ἀθλήσαντος. *Ὀσίων* Ἰακώβου οἰκονόμου, Ἰλαρίωνος τοῦ Μεγάλου. Βαρούχ, Φιλοθέου τοῦ ἐν Ἀθῶν. Χριστοδοῦλου τοῦ ἐν Πάτρῳ (ἀνακομιδῆ ἱεροῦ λειψάνου). Βαρνάβα καὶ Ἰλαρίωνος, τῶν ἐν Περιστερώνῃ Κύπρου. Ἰλαρίωνος ἐπισκόπου, τοῦ Ρώσου.

22. *Ὀσίου καὶ ἰσαποστόλου* Ἀβερκίου, ἐπισκόπου Ἱερὰ-πόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ. *Ἱερομάρτυρος* Ἀλεξάνδρου ἐπισκό-

που καὶ Ἡρακλείου. *Μαρτύρων* Γλυκερίας, Θεοδότῃς, Ἀννης καὶ Ἐλισάβετ. [*Ζαχαρίου* ὁσίου]. Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων Ἐπτὰ Παίδων· Ἀντωνίνου, Διονυσίου, Ἐξακουστωδιανοῦ, Ἰαμβλίχου, Κωνσταντίνου, Μαξιμιλιανοῦ καὶ Μαρτινιανοῦ. Ὅσιον· Εὐλαλίου, «τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Λαπήθου» (Κύπρου). Λὼτ καὶ Ρούφου.

23. Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. *Νεομάρτυρος* Ἰωάννου τοῦ Ἡπειρώτου, τοῦ ἐν Μαχαλά (Αἰτωλίας 1814). Ὅσιον· Ἰγνατίου [Α'], πατριάρχου Κ/πόλεως, Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου, Νικηφόρου «τοῦ συστησαμένου τὴν ἐν τῷ Χαρσιανῷ σεβασμιωτάτῃν Μονήν». Πετρωνίου καὶ Ἰακώβου τοῦ Ρώσου (ἀνακομιδῇ ἱεροῦ λειψάνου).

24. [Πρόκλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως]. Ἱερομάρτυρος Ἀκακίου. *Μεγαλομάρτυρος* Ἀρέθα καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ. *Μαρτύρων* Μάρκου, Νέρδωνος, Οὐαλλεντίνου. [Σεβαστιανῆς] καὶ Σωτηρίχου, καὶ ἐτέρων δύο (μητρὸς καὶ παιδίου). Ὅσιου Ἀρέθα, τοῦ Ρώσου.

25. *Μαρτύρων* Ἀναστασίου, Βασιλείου, Διοδώρου, Κλαυδιανοῦ καὶ Λουκιανοῦ. Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου, τῶν εὐπαιδευτῶν «νοταρίων». [Νικηφόρου], Οὐαλλερίνου, Οὐαλλερίου, [Οὐάρου], Παπίου, Πολυκάρπου, Σαβίνου, [Στεφάνου], Φαύστου, Φιλαδέλφου καὶ Χρυσάφου. Ὅσιον· Ταβιθᾶς τῆς ἐλεήμονος, ἣν ἤγειρε θανοῦσαν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. [Γεωργίου ἐπισκόπου, τοῦ ποιητοῦ], Φιλαδέλφου, Πολυκάρπου [καὶ Μακαρίου ἐπισκόπου Πάφου].

26. *Μεγαλομάρτυρος* Δημητρίου τοῦ μυροβλύτου καὶ θαυματουργοῦ. *Μαρτύρων* Γλύκωνος καὶ Λεπτίνας. [Διομήδους]. Ὅσιον [Βασιλείου], Ἰωάσαφ τοῦ μάρτυρος. Λεοντίου καὶ Λεοντίου (1536), τῶν ἐν Ἀθῶν. Ἀνάμνησις τοῦ ἐν Κ/πόλει γενομένου μεγάλου καὶ φορικώδους σεισμοῦ (740). Ἀνακομιδῇ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ νεομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις (1971).

27. Κυριακοῦ (Κυρηλιανοῦ) πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. *Μαρτύρων* Νέστορος. Μαβριανοῦ καὶ Βαλεντίνου. Ἐρωτηίδος καὶ Καπετωλίνης. Ὅσιου Νέστορος χρονογράφου, τοῦ Ρώσου. Πρόκλῃς συζύγου τοῦ Πιλάτου.

28. Ἡ Εὐχαριστήριος ἑορτὴ τῆς ἁγίας Σκέπης τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῶν Νικητηρίων (εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰς Ἑλλάδα ἰταλικῆς εἰσβολῆς [1940] καὶ τοῦ νικηφόρου τῶν Ἑλλήνων ἐν Βορείῳ Ἡπειρῶ πολέμου). Ἱερομαρτύρων Κυριακοῦ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, τοῦ φανερώσαντος εἰς τὴν ἁγίαν Ἑλένην τὸν τόπον, οὗ ἔκειτο ὁ τίμιος Σταυρὸς καὶ μάρτυρος Ἀννης,

τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐκ Σπάρτης (Ἀτταλείας [1653]). *Μαρτύρων*· Τερεντίου καὶ Νεονίλλης τῶν ὁμοζύγων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν· Βήλης, Εὐνίκης, Θεοδούλου, Ἰέρακος, Νιτᾶ, Σαρβήλου καὶ Φωτίου. Ἀρτεμιδώρου καὶ Βασιλείου. Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου, Τερεντίου, Πομπηίου, Φωκᾶ, καὶ ἐτέρων 36 τῶν ἐξ Ἀφρικῆς. *Τῶν ἁγίων Τεσσάρων* [νεο] *Μαρτύρων τῶν ἐν Ρεθύμνῃ (Κορήτης)*· Ἀγγελῆ, Γεωργίου, Μανουῆλ καὶ Νικολάου (1824). *Ὀσίων*· Ἀθανασίου τοῦ νέου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἐν Ἀθῶ, ἐξ Ἀνδρούσης Μεσσηνίας. Στεφάνου ἐπισκόπου τοῦ Σαβαΐτου. Φιρμιλιανοῦ ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας. Μελχίωνος πρεσβυτέρου, τοῦ σοφιστοῦ. Ἀρσενίου ἀρχιεπισκόπου Σερβίας καὶ Φεβρωνίας (θηγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου).

29. *Ὀσιομαρτύρων*· Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας καὶ Τιμοθέου τοῦ Ἀγιορείτου (1820). *Μαρτύρων*· Βάσσης, Κυρίλλου, Μελιτηνῆς, Μιναίου, Μίνη καὶ Σάβα τοῦ στρατηλάτου. *Ἱερομάρτυρος* Ἀθανασίου τοῦ νέου, τοῦ ἐκ Σπάρτης Πισσιδίας (1653). *Ὀσίων*· Ἀβραμίου, Ἄννης, [ἢ Εὐφημιανοῦ], Διομήδους τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου. Μαρίας. Στεφάνου καὶ Ἀβραμίου ἀρχιμανδρίτου, τοῦ Ρώσου. *Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ τιμίας κεφαλῆς κατάθεσις.*

[*Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· Μνήμη τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ μαρτύρων Πέτρου, Παύλου, Ἰωάννου τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος, Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου, Ἰωσήφ τοῦ πατριάρχου καὶ Κλεόπα. Τροφίμου, Λορυμέδοντος, Κοσμᾶ, ΛαμIANOῦ, Βάσσης καὶ τῆς συνοδείας αὐτῶν*].

30. *Ἀποστόλων*· Ἀρτεμᾶ ἐπισκόπου Λύστρας, Ἰούστου ἐπισκόπου Ἐλευθερουπόλεως, Κλεόπα, Μάρκου ἐπισκόπου Ἀπολωνιάδος, καὶ Τερτίου ἐπισκόπου Ἰκονίου. *Ἱερομάρτυρος* Μαρκιανοῦ ἐπισκόπου Συρακουσῶν. *Μαρτύρων*· Ἀλεξάνδρου, Ἀμμών, Ἀστερίου, Ἀτῆρ, Βησᾶ, Διοσκούρου, Δομετίου, Ἐπιμάχου, Εὐτροπίας, Εὐτροπίου, Ζηνοβίας, Ζηνοβίου, Ζήνωνος, Ἡρώνος, Θεοφίλου, Ἰουλιανοῦ, Ἰσιδώρου, Ἰγένη, Κλαυδίου, Κοῖντα, Κρονίωνος, Μακαρίου, Μάκαρος, Μανουῆλ, Μητρᾶ, Νεμεσιάνος, Νεονίλλης, Νέωνος, Πτολεμαίου καὶ ἐτέρων ἐννέα, καὶ ἄλλων 13 μαρτύρων. *Ὀσίων*· Ἰωσήφ [Α'] πατριάρχου ΚΠόλεως, Θεράποντος καὶ Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ θαυματουργῶν τῶν ἐν Κύπρῳ.

31. *Ἀποστόλων*· Ἀμπλίου ἐπισκόπου γενομένου Ὀδυσσουπόλεως, Ἀπελλῆ ἐπισκόπου Ἡρακλείας, Ἀριστοβούλου ἐπισκόπου Βρεταννίας, Ναρκίσου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, Οὐρβανοῦ ἐπι-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ

Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα τῶν Κατασκηνώσεων ἀπέδειξεν ὅτι ἐν εἰκοσάτημερον ζωῆς τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν «πολιτείαν τοῦ Θεοῦ», ὅπως χαρακτηρίζεται ἡ ζωὴ τῆς Κατασκηνώσεως, ἰσοδυναμεῖ μὲ ἔντονον πνευματικὴν καλλιέργειαν ὀλοκλήρου ἔτους.

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν πολῦτιμον ὕλικὴν βοήθειαν τοῦ Κοινωνικοῦ Κέντρου Οἰκογενείας καὶ Νεότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Κοινωνικοῦ Κέντρου Οἰκογενείας καὶ Νεότητος τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἀφ' ἑτέρου, εἰς μίαν μαγευτικὴν τοποθεσίαν τῶν Γερανίων, παρὰ τὰ Πίσσια-Κορινθίας, ὅπου ὀργιάζει τὸ πράσινον καὶ ὅπου ὁ Θεὸς ἐσκόρπισε μὲ σπατάλην τὰς φυσικὰς καλλονάς, ὀργανώνει κατ' ἔτος τὰς θερινὰς Μαθητικὰς Κατασκηνώσεις εἰς τέσσαρας ἀλληπαλλήλους περιόδους καὶ φιλοξενεῖ περὶ τὰ χίλια παιδιά, μαθητὰς τῶν Γυμνασίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ὑπὸ τὴν προσωπικὴν εὐθύνην καὶ ἀγρυπνιον φροντίδα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου καὶ τῆ συνεργασίᾳ εἰδικευμένου ἐπιτελείου ἐκ Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καταρτίζεται ἐγκαίρως τὸ πρόγραμμα τῆς κατασκηνωτικῆς ζωῆς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους.

Μοναδικὸς σκοπὸς τῆς Ἱ.Μητροπόλεως εἶναι νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν κόσμον πνευματικόν, νὰ δώσῃ εἰς τὰ παιδιά τὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς, νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πίστιν τοῦ Χριστοῦ, νὰ τοὺς χαρίσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἀγαπήσουν τὴν Πατρίδα μας, τὴν Ἑλλάδα.

Μὲ τὸ ὅλον πρόγραμμα ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὰ παιδιά ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ προσόντα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ θὰ ἀναδείξουν τὰ ἀγόρια

σκόπου Μακεδονίας καὶ Στάχυος πρώτου ἐπισκόπου Βυζαντίου. *Μαρτύρων* Ἀβρααμίου, Βαρνάβα, Βάσσης, Γορδιανοῦ, Δαμιανοῦ, Δορυμέδοντος, Ἐπιμάχου τοῦ Αἰγυπτίου, Ἐπιμάχου τοῦ Ρωμαίου, Κοσμᾶ, Σάββα καὶ Στεφάνου. Σελεύκου καὶ Στρατονίκης, Τροφίμου καὶ ἑτέρων 16. Ὅσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐν Χίῳ (1754). Ὅσιων Ἰακώβου ἐπισκόπου Μυγδονίας, Σπυρίδωνος καὶ Νικοδήμου, τῶν ἐν τῷ Σηλαίῳ, τῶν Ρώσων. *Εὐκτηρίων τοῦ πατριάρχου ἐγκαίρια.*

τιμούς και εύσυνειδήτους πολίτας και τις κοπέλλες τίμιες Έλληνίδες, σεμνές κοπέλλες και αύριον καλές μητέρες, από τὰ χέρια τῶν ὀπείων θὰ βγοῦν τὰ καινούργια τέκνα τῆς Ἑλλάδος, πού θὰ κρατήσουν στὰ χέρια των τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος μας, με τὴν σημαίαν και τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς τὸ μέσον.

Ἡ ἀγωγή πού δίδεται ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ προσευχὴ και τὴν βραδυνὴν εἰς τὸν «βωμὸν» με τὸν Ἐσταυρωμένον, σκοποῦν ἔχει νὰ γεμίση τὰ παιδιὰ ἀπὸ αἰσιοδοξίαν, θάρρος, ἀξιοπρέπειαν, τιμὴν και ἠθος.

Ἡ ἐφετείνῃ Κατασκήνωσις ἔδωκεν εἰς τὰς ὀμάδας τῶν παιδιῶν ὀνόματα και συνθήματα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας και τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὡς Μαραθῶν, Μυκῆναι, Κνωσός, Κων/πολις κ.λ.π. Ἡ σκηνὴ κάθε ὀμάδος ἐξωτερικῶς και ἐσωτερικῶς ἔχει ὠραῖον διάκοσμον, ἀνάλογον με τὸ ὄνομα πού φέρει.

Εἶναι τόση ἡ χαρὰ και ἡ ἱκανοποίησις τῶν παιδιῶν, ὥστε ὅταν με τὴν λήξιν τῆς περιόδου φεύγουν, κλαῖνε ἀπὸ συγκίνησιν, διότι ἀφήνουν τὴν ὠραίαν ζωὴν τῆς Κατασκηνώσεως πού ὀμοιάζει με ἕνα κομμάτι τοῦ Παραδείσου.

Συγκλονιστικὸν εἶναι τὸ θέαμα τῆς ὑπαιθρίου ἀρχιερατικῆς Θ. Λειτουργίας, ὅπου τὰ παιδιὰ συμμετέχουν, σὰν ἀγγελούδια, εἰς τὴν ἱερὰν Ψαλμωδίαν, με τὴν συνοδείαν τῶν πουλιῶν.

Εἰς τὴν ὠραν τοῦ πάντοτε ἐκλεκτοῦ φαγητοῦ ἐπικρατεῖ ἐνθουσιασμός πηγαῖος, ὅπου αἱ ὀμάδες συναγωνίζονται ἢ μία τὴν ἄλλην εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοσχεδιῶν ὕμνων, ἐμβατηρίων και συνθημάτων.

Πλουσία και ποικίλη ἐπίσης εἶναι και ἡ παρεχομένη ψυχαγωγία: ἐκδρομαί, γυμναστικὴ, ποδόσφαιρον, βόλεϋ, μπάσκετ, ἔορταί, σκέτς, κινηματογράφος, κολύμβησις, ἀκόμη και ὀρχήστρα μαθητικὴ.

Χωρὶς προκαταλήψεις οἱ γονεῖς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμπιστευθοῦν τὰ παιδιὰ των εἰς τὰ ἅγια χέρια τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ μεταβληθοῦν σὲ ἀγγέλους, πού θὰ μεταβάλουν τὴν γῆν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Παραδείσου.

Ἐκκλησία και οἰκογένεια πρέπει με ἐμπιστοσύνην νὰ ἐνώσουν τὰ χέρια εἰς μίαν ἀρμονικὴν σύνθεσιν πίστεως και ἀγῶνος, διὰ νὰ γίνουν τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς Ἐκκλησίας τέτοια, πού νὰ τὰ χαίρεται ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, νὰ τὰ καμαρώνη και ἡ Πατρίδα νὰ σεμνύνεται, γιατί τέτοια παιδιὰ θὰ τὴν ἀναδείξουν χῶρα τιμημένη, χῶρα δοξασμένη.

Τὰς κατασκηνώσεις ἐπισκέπτονται οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν καὶ παρακολουθοῦν ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν τὸ πρόγραμμα τῆς κατασκηνωτικῆς ζωῆς, ὡς ἐπίσης καὶ προσωπικότητες τῆς περιοχῆς Δυτ. Ἀττικῆς, Νικαίας καὶ Πειραιῶς.

Τὴν 16-8-1973 ἐπεσκέφθησαν τὰς Κατασκηνώσεις οἱ κ.κ. Νομάρχης Δυτικῆς Ἀττικῆς κ. Ἰωάννης Καστρήσιος, οἱ Δήμαρχοι Νικαίας κ. Νικ. Πλυτζανόπουλος, Αἰγάλεω κ. Ὀρφεὺς Τζανετόπουλος, Κερατοῦ κ. Παναγ. Λεοντιάδης, Χαΐδαριου κ. Σπυρίδων Τσουτσαῖος, Ἀγίας Βαρβάρας κ. Σωτήριος Μάρκου, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως κ. Νικ. Πνευματικός, τῶν κ.κ. Νομάρχου Πειραιῶς, τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ, τῶν Δημάρχων Κορυδαλλοῦ καὶ Περάματος καλυθέντων λόγῳ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ὠμίλησεν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ζωῆς τῆς Κατασκηνώσεως.

Ἀκολουθῶς, ὠμίλησεν ὁ Νομάρχης Δυτ. Ἀττικῆς μετὰ συγκινήσεως, ἐκφράσας τὸν θαυμασμόν του διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον καὶ τὸν αὐθόρμητον ἐνθουσιασμόν τῶν παιδιῶν, σημειώσας ἰδιαιτέρως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐφειτηνὴ Κατασκήνωσις εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς αἰωνίου Ἑλλάδος.

Κατόπιν ὠμίλησεν ὁ κ. Νικ. Πνευματικός, χαρακτηρίσας τὴν Κατασκήνωσιν ὡς «ἐργαστήριον χαρακτήρων» καὶ συστήσας εἰς τὰς μαθητρίας ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα.

Ἐπηκολούθησαν ἑλληνικοὶ χοροὶ ὑπὸ τῶν μαθητριῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συμμετέσχον καὶ οἱ φιλοξενούμενοι.

Μετὰ τὸν χορὸν οἱ φιλοξενούμενοι ἐπεσκέφθησαν τοὺς χώρους τῶν Κατασκηνώσεων, κατενθουσιασθέντες ἀπὸ τὴν τάξιν, τὴν καθαριότητα καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τὰς ἀρίστas τῶν ἐντυπώσεων.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ *

Εἰς τὸν ξζ' ψαλμὸν ἀναγινώσκομεν τὸν ἐξῆς στίχον: «Καὶ τοῦ Κυρίου, Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου», τὸν ὁποῖον ὁ Ζυγαβηνὸς ἐρμηνεύει ὡς προφητεῖαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μετὰ τὰ ἀκόλουθα: «Ἴδιον, λέγει, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ νὰ ἐλευθερώη ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν θάνατον δὲ νοεὶ καὶ τὸν φυσικὸν καὶ τὸν προαιρετικόν: ἦτοι τὴν ἀμαρτίαν· ὁ μὲν γὰρ φυσικὸς θάνατος νεκρώνει τὸ σῶμα κατὰ τὰς φυσικὰς του ἐνεργείας· ὁ δὲ προαιρετικὸς καὶ ἡ ἀμαρτία νεκρώνει τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας· ἤμπορεῖ δὲ νὰ νοῆται τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ ὡς προφητεῖα περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, εἰς αὐτὸν γὰρ πρῶτον ἠκολούθησεν ἡ διέξοδος τοῦ θανάτου· μετὰ τὸ νὰ ἠλευθερώθῃ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀνέστη, καὶ ἄλλην φορὰν δὲν ἀποθνήσκει».

Ὁ γ δ ὁ η ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως.

Οἱ ψαλμοὶ δ', στ' καὶ ια' ἀναφέρονται εἰς τὴν κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, καθὼς ὁ ἐρμηνευτὴς τῶν ψαλμῶν Εὐστάθιος ὁ Ζυγαβηνὸς καὶ οἱ ἄλλοι πατέρες μᾶς πληροφοροῦν. Καὶ πρῶτον, ὁ δ' Ψαλμὸς, ἐπιγραφόμενος «Εἰς τὸ τέλος· ἐν ὕμνοις».

Εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν καθόλου ἐρμηνείαν τοῦ ψαλμοῦ αὐτοῦ ὁ Ζυγαβηνὸς, ἐν προλόγῳ, γράφει: «Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν ψαλμὸς, διὰ τί προφητεύει περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως, καθὼς ἐμπροσθεν θέλομεν ἀποδείξομεν· ἡ ὁποία Ἀνάστασις εἶναι ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὅς τις εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται διὰ τί ὕμνεῖ ὁ Δαβὶδ μετὰ αὐτὸν τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἔκαμεν αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὴν τυραννικὴν ἀποστασίαν τοῦ υἱοῦ του Ἀβεσσαλώμ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔψαλλε τὸν παρόντα ψαλμὸν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἀρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐλευθερωθῆ ἀπὸ κινδύνους». Συνεχίζων ὁ Εὐστάθιος, παίρνει πατερικὰ ἀποσπάσματα διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ ὅσα ἐν προοιμίῳ ἀνέφερον, ὡς τὸ ἀκόλουθον τοῦ Γρηγορίου Νύσσης: «Ἐπειδὴ παντὸς ἀγῶνος ἡ νίκη γίνεται τέλος,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 518 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

πρὸς ἣν βλέποντες οἱ τοὺς ἀγῶνας ἀποδύομενοι τῆς ἀθλήσεως ἄπτονται· δοκεῖ μοι διὰ τοῦ τέλους ὁ λόγος ἐκ βραχείας φωνῆς ἐπεγείρειν εἰς ἐπιθυμίαν τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀθλοῦντας ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου· ὡς ἂν εἰς τὸ τέλος βλέποντες, ὕπερ ἐστὶν ἡ νίκη, τῇ τῶν στεφάνων ἐλπίδι, τὸν ἐν τοῖς ἀθλοῖς πόνον ἐπικουφίζοιεν· ὅπερ δὴ καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὁρῶμεν γενόμενον· διὰ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς τῶν ψυχῶν παιδοτρίβης (ἦτοι ὁ Δαβίδ) προδείκνυσί σοι τῶν ὑδρώτων τὸ τέλος, καὶ τὸν ἐκ τῶν στεφάνων κόσμον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ νικῇ ἀνάρρησιν. ἵνα πρὸς ἐκεῖνο βλέπων τὸ τέλος, τῷ νικοποιῶ σεαυτὸν ἐπερείδῃς, καὶ τὸ ἐπινίκιον κήρυγμα σεαυτῷ παρασκευάζῃς».

Ὁ ψαλμὸς αὐτὸς τελειώνει ὡς ἐξῆς: «Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω ὅτι σὺ Κύριε κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με». Καὶ ἐρμηνεύει οὕτως ὁ Ζυγαβηνός: «Ἐγώ, λέγει, θέλω κοιμηθῶ μὲ εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν, ἀφ' οὗ ἀποβάλλω ὅλους τοὺς φόβους ὅπου μὲ ἐνοχλοῦν· καὶ ὄχι μόνον θέλω κοιμηθῶ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ νὰ χορτάσω ὕπνον· τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, φανερώνει τὸ ὁμοῦ: ἤγουν ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ποιήσω· τὸ δὲ ὑπνώσω, φανερώνει ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς κοιμήσεως· ἡ λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ, προφητεύων διὰ τὸν θάνατόν του· ὅτι δὲν θέλει ἀποθάνει βιαίως, φονευθεὶς παρά τινος, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ νόημα νοεῖται τὸ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἤγουν ἐγὼ θέλω νὰ κοιμηθῶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοῦ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διὰ τοῦ θανάτου ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, ἡ δὲ ψυχὴ ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς· τὸ δὲ ὑπνώσω, δηλοῖ τὸν μέχρι τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως μακρὸν καὶ πολὺν χρόνον».

Συνεχίζων ὁ Εὐστάθιος μὲ τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων Πατέρων, ὡς τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, γράφει: «...Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Νύσσης καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβίδ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, σχηματίσας τὸν λόγον ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ἐσύ, Κύριε, ὥρισας νὰ κατοικῶ εἰς τὸν τάφον μεμονωμένος καὶ χωρισμένος ἀπὸ τὴν ψυχὴν· ὄχι ὅμως ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐπ' ἐλπίδι Ἀναστάσεως, ὅταν καὶ τὴν ψυχὴν ἔχω νὰ ἀπολάβω, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστηθῶ...».

(Συνεχίζεται)

AN. A. NOMIKOS.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ*

Ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας ἦτο κοινός, ἡ ἀγάπη διὰ τὴν ὑποδουλωμένην πατρίδα ἀπροσμέτρητος καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας. Ἀλλὰ ἡ μεταλαμπάδευσις τῆς φλογὸς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἡ ἐνστάλαξις τῶν ἐθνικῶν θρύλων καὶ παραδόσεων εἰς τὰς ψυχὰς τῆς ἐκάστοτε νέας γενεᾶς ἦτο πρῶτόν τι ἀποκλειστικὸν τῆς μάνας. Ἐκεῖνη μαζὶ μὲ τὸ μητρικὸν τῆς γάλα μετέδιδεν εἰς τὰ παιδιά της τὴν ἰδέαν τὴν ἐλληνικὴν, τὴν ἰδέαν τὴν χριστιανικὴν, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ. Μητέρα οὐσα δὲν ἐζήτει δι' ἑαυτὴν τὴν πρῶτην θέσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τέκνου της, ἀλλὰ τὸ ἐδίδασκεν—ὄχι διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων διὰ βίου—ὅτι «Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ Πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ Θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσιν». Διηγεῖτο τοὺς θρύλους διὰ τὸν Διγενῆ, τὸν «μαρμαρωμένο Βασιλιᾶ». Ἐθρήνει τὰ μοιρολόγια καὶ ἔψαλλε τὴν προσδοκίαν τοῦ ἔθνους. Ἐλίκνιζε τὸ βρέφος καὶ τοῦ μετέδιδε τὴν φλόγαν τῆς ἐξεγέρσεως, τὸν πόθον τῆς λευτεριάς. Τοῦ ἐνεφύσα τὴν πνοὴν της, ἡ ὁποία μέσα εἰς τὰ ἄδολα σπλάγχνα τοῦ νηπίου μετετρέπετο εἰς δυνατὴν ὄρμην κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Ἐνανούριζε τὸ ἄθῳο τῆς πλάσμα καὶ ἐγέμιζε τὴν καθαρὰν ψυχὴν του μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἄσπονδον μῖσος πρὸς τὸν ἄπιστον καὶ ἄδικον κατακτητὴν.

Ἡ Ἑλληνίς, ἡ ἀνώνυμος Ἑλληνίς, ἔθρεψε τὴν ἠρωϊκὴν γενεάν τοῦ '21. Αὐτὴ ἐφώτισε καὶ ἐθέρμανε τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας, «ἥς ἄνευ καλὸν ἀνθρώποις οὐδέν, οὐδὲ ζηλωτόν ἐστιν». Ἐβλόγησε τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν της, πρὶν εὐλογῆσαι τὰ ὄπλα καὶ τὰς πράξεις των. Ἐκεῖνη ἡ ἀνώνυμος γυναίκα μὲ πόνον ἄφατον—ὡς μητέρα—ἀλλὰ μὲ σταθερὰν τὴν ἀπόφασιν—ὡς Ἑλληνίς—ἔδωκεν εἰς τὸ παιδί της τὴν εὐχὴν νὰ πάη εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Γένους ἢ νὰ πεθάνῃ. «Ἐλευθερία ἢ θάνατος» ἦτο τὸ σύνθημά της, διότι ἐγνώριζε νὰ ἀναζητῆ εἰς τὴν πραγματικὴν πηγὴν τὴν ρίζαν τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς προκοπῆς της. Εἶχε κάμει συνειδησιν ὅτι «τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 510 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον» καὶ εἰς μόνην τὴν ἐλευθερίαν ἀπέβλεπε. Ἔδωκε ὄρκον ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ὑπεσχέθη· «Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας».

Μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἡ Ἐλισάβετ ὑπέμεινε τὴν στέρησιν τῶν πάντων διὰ τὴν μεγάλην τῆς προσφορᾶν τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν πατρίδα. Τῆς ἔλειπε ἀκόμη καὶ ὀλίγον λάδι διὰ τὸ καντηλέρι τῆς καὶ τροφὴ ἀνθρωπίνη. Ὅταν ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Δημήτριον τὰς σκέψεις του διὰ τὴν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ εἰς Πελοπόννησον ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του, οὗτος ἠρνήθη, διότι ἐκ τῶν πέντε ἀδελφῶν ἦτο ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπομείνει προστάτης τῆς οἰκογενείας. Ἐρωτηθεῖσα ἡ μήτηρ του, κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκείνη ἠρνήθη. Κατὰ τὸ συγκροτηθὲν ὅμως οἰκογενειακὸν συμβούλιον ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν τῆς καὶ εἶπε, κατὰ τὸν Ἰ. Φιλήμονα, τὸν λαβόντα γῶσιν τοῦ ἀρχεῖου τῶν Ὑψηλάντων· « Ἄν εἶναι νὰ ἐλευθερωθῆ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ μου, ποῦ μοῦ ἔμεινεν, ὡς τὸ στερηθῶ καὶ αὐτό. Ἄς πάῃ μὲ τὴν εὐχὴ μου».

Ἡ εὐαίσθητος γυναικεία ψυχὴ, ἡ ξένη πρὸς τὴν σκληρότητα καὶ τὴν βαναυσότητα τοῦ πολέμου, τεθωρακισμένη διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, προπέμπει τὸ παιδί τῆς, τὸν ἄνδρα τῆς, τὸν ἀδελφόν τῆς εἰς τὴν μάχην. Ἐμψυχώνει, παρηγορεῖ, προτρέπει, στεφανώνει τὸν νικητὴν, περιποιεῖται τὸν τραυματίαν, κλαίει τὸν νεκρὸν μὲ ὑπομονήν, καρτερίαν, εὐψυχίαν. Ἀπὸ τοιαύτας πρὸ παντὸς μητέρας ἐγεννήθησαν οἱ ἀγωνισταί, οἱ γίγαντες τοῦ 1821. Ἐκλείον εἰς τὴν καρδίαν των τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Χριστὸν καὶ δι' αὐτὸ ἔψαλλον μὲ ὄλην των τὴν ψυχὴν τὸ πολεμικὸν ἄσμα τοῦ 1821:

«Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι τὴν ἀγία
καὶ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερία,
γι' αὐτὰ τὰ δύο πολεμῶ.
Κι ἂν δὲν τὰ ἀποκτήσω,
τί μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσω;».

Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ ἐγεννῶντο τοιοῦτοι ἀγωνισταί, ἐφ' ὅσον «πηγὴ καὶ ρίζα καλοκαγαθίας τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας», κατὰ Πλούταρχον;

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

Ἄναμνήσεις τῆς Κατοχῆς

Ο Π. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΛΕΙΜΩΝΟΣ

«Δὲν ἐγκαταλείπω τὸ ποιμνιόν μου».

29 Αὐγούστου 1942. Ἡ Ἐκκλησία μας ἐφορτάζει τὴν Ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Τὸ μεσημεράκι ἄραξε στὸ γραφικὸ λιμανάκι τῆς Παναγίας Γοργόνας τὸ καίκι μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Κι εὐθύς ἀμέσως μοῦ κτυποῦν τὴν πόρτα.

Ἦξερα γιατί μὲ ζητοῦσαν. Εἶχα μάθει τὴν σύλληψι τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Λειμῶνος καὶ τῶν ἄλλων, γιατί φιλοξενήσαμε καὶ θέλαμε νὰ φυγαδεύσουμε στὴν ἀπέναντι Μικρασιατικὴ ἀκτὴ ἄγγλο στρατιώτη, ποὺ εἶχε ἀπομείνει στὸν τόπο μας.

Σὲ μισὴ ὥρα ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ σπίτι. Μ' ἀνέβασαν στὸ καίκι καὶ κατ' εὐθεῖαν μ' ἐκλείσαν μέσα στὸ ἀμπάρι.

Ὅταν φθάσαμε στὴ Μυτιλήνη, μὲ ὀδήγησαν ἀμέσως στὴν Γκεστάπο. Μ' ἐσπρωξαν σ' ἓνα σκοτεινὸ δωμάτιο καὶ κάθησα στὸ ξύλινο κρεβάτι, ποὺ βρέθηκε μπροστά μου.

Τὸν Ἡγούμενο ἀκόμη δὲν τὸν γνωρίζω προσωπικῶς, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀκούσω τὴ φωνὴ του ἀπὸ τὸ διπλάνο κελλὶ τῆς Γκεστάπο.

— «Δημήτριε Καλλιγέρη, Δημήτριε Καλλιγέρη».

Ἐρωτῶ σιγὰ καὶ φοβισμένα·

— Ποιὸς μὲ φωνάζει;

— Ἄ'Εγώ, ὁ Ἡγούμενος Καλλονῆς.

— Τί θέλετε; τὸν ἐρωτῶ καὶ πάλι.

— «Πρόσεξε— μοῦ λέει — εἰς τὴν κατάθεσίν σου, μὴ ἀναφέρῃς τὸ ὄνομα Δεσπότης. Θὰ πῆς ὅτι ἐγώ καὶ ὄχι ὁ Δεσπότης σοῦ ἔστειλα τὸ σημεῖωμα μὲ τὸν Ἑγγλέζο».

Ἐὰν ἐκακοποιήθηκε καὶ στὴ συνέχεια τόσο πολὺ, εἶναι γιατί προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ ἀποσπάσουν τὴν ὁμολογία, ὅτι ὁ τότε Μητροπολίτης Μηθύμνης, ἀείμνηστος Διονύσιος, ἦτο ἀρχηγὸς τῆς Ὅργανώσεως.

“Όμως στάθηκε, όπως πάντα, στο ύψος του. Γενναῖος στο σώμα και τήν ψυχή.

Μιά σπάνια μορφή αγιοσύνης και ανθρωπιᾶς. Ἠγούμενος Μονῆς Λειμῶνος Καλλονῆς, Ἀρχιμανδρίτης και ἱεροκήρυξ με τὸ ὄνομα Διονύσιος Χαραλάμπους — μετέπειτα Μητροπολίτης Τρίκκης και Σταγῶν — και κατά κόσμον Κων/ῖνος Γιαβαστοῦς.

Μ’ αὐτὸ τὸ τελευταῖο ὄνομα γράφηκε στὰ χαρτιά τῶν Γερμανῶν, και μόνο μ’ αὐτὸ ἤθελαν νὰ τὸν ξέρουν.

* * *

Τὸ Διδασκαλεῖον Μυτιλήνης χρησιμοποιούσανε για στρατόπεδο ὑποδίκων.

Ἐδῶ πιά ἔχω τήν εὐκαιρία και τὸν χρόνον νὰ δῶ και νὰ μιλήσω με τὸν ἄνθρωπο, πού χωρίς νὰ με γνωρίζη, με παρασύρει σὲ μιὰ περιπέτεια, πού ἀναστατώνει τὴ ζωὴ μου.

Μοῦ ἐξίστορεῖ τὸ πῶς και τὸ γιατί μοῦ ἔστειλε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο με τὸ σημεῖωμά του.

Τί σημασία ὅμως ἔχει πιά; Σὲ τί θὰ χρησίμευε τὸ νὰ τὰ ἀναμασᾶμε;

Ἔτσι πού τὸν βλέπω, για πρώτη φορά, δὲν με ἐντυπωσιάζει.

Δίνει τήν ἐντύπωσι κοινοῦ κληρικοῦ.

Ἀμέσως ὅμως με τήν πρώτη μας ἐπαφή φάνηκε πῶς θὰ συνεννοηθοῦμε ἐμεῖς οἱ δύο.

Στὴν πρώτη ἐξομολόγησι, τοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ με γνωρίση καλύτερα. Ἐπισημαίνει τ’ ἀδύνατα σημεῖα, κι ἀπ’ τὴ στιγμή αὐτὴ θὰ φροντίση νὰ γίνω αὐτός, πού θὰ μπορούσα νὰ εἶμαι.

Ἀπ’ ἐδῶ κι ἐμπρὸς ἀγόγγυστα κι ἀδελφωμένοι ἀνεβαίνουμε τὸν Γολγοθᾶ. Μαζὶ θὰ δοκιμασθοῦμε και μαζὶ θὰ νικήσουμε, ὡς τὸ τέλος.

Φυσικὰ ὅλον αὐτὸν τὸ καιρὸ τῆς ἀγωνίας και τῆς ἀβεβαιότητος εἴμαστε κλεισμῆνοι στὸν ἑαυτὸ μας.

Ὁ καθένας μας ζοῦσε με τίς δικές του σκέψεις, χωρίς νὰ τολμᾷ νὰ τίς ἐξωτερικεύση.

Ζούσαμε μόνον τὸ παρόν. Τὸ αὔριο δὲν τολμούσαμε νὰ τὸ σκεφθοῦμε. Μᾶς ἐτρόμαζε.

Ἡ παρουσία του μᾶς ἔκαμε νὰ ξεχνᾶμε ἢ και πολλές φορές, νὰ μὴ θέλουμε νὰ σκεφθοῦμε αὐτὸ τὸ αὔριο.

Ἡ ἡμέρα τοῦ στρατοδικείου ἐπλησίαζε καὶ θὰ μᾶς ἔβγαζε ἀπ' αὐτὴν τὴν τραγικὴ ἀγωνία.

Ποὺς ἄραγε θὰ ἐρχότανε νὰ μᾶς ξυπνήσῃ τὴν ἐπαύριο τοῦ στρατοδικείου; ἢ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος;

Δόξα τῷ Θεῷ, ὅλα πᾶνε κατ' εὐχὴν. Καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατοδικείου φεύγει ὁ ἐφιάλτης πού μᾶς βασάνιζε.

Ἀπὸ μερικὰ χρόνια εἰρκτὴ στὴ πλάτῃ μόνον! Ἀναπνέουμε πιὸ ἐλεύθερα, πάψαμε ν' ἀγωνιοῦμε. Στὴν Γκεστάπο δὲν μᾶς χρειάζονται ἄλλο, γι' αὐτὸ κι ἀμέσως μᾶς μεταφέρουν στὶς Ποιν. Φυλακὰς Μυτιλήνης.

* * *

Ἡ κακομοιριά πού ἀντικρύζουμε μέσα στὶς Φυλακὰς εἶναι ἄνευ προηγούμενου.

Αὐτὸ πού μᾶς κάνει νὰ ξεχάσουμε τὰ δικά μας δεινά, εἶναι ὁ θάλαμος τῶν ἀνηλίκων ἢ καλύτερα ὁ θάλαμος τῶν σκελετωμένων παιδιῶν, πού πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν ψώρα.

Ἐκεῖ ὁ πατήρ Ἡγούμενος ξαναβρίσκει τὸν ἑαυτὸ του. Δὲν μπορεῖ ν' ἀντέξῃ σ' αὐτὸ τὸ τραγικὸ σκηنيκόν.

Πρέπει κάτι νὰ κάνῃ, νὰ σωθοῦν τὰ παιδιά. Αὐτά, πού γιὰ μικροαδικήματα εἶναι καταδικασμένα σ' ἓναν ἀργό, ἀλλὰ βέβαιον θάνατον.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀρχίζει τὸ μεγάλο του ἔργο!

Μὲ χρήματα πού συγκεντρώνει ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἀποφυλακίζονται πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιά, κι ἄλλα ἀρχίζουν νὰ πιστεύουν πὼς δὲν εἶναι πιά μόνον τοὺς κι ἐγκαταλελειμένα.

Στὶς Φυλακὰς ἀρχίζει νὰ φυσᾷ ἓνας ζωογόνος ἄνεμος, χάρις στὶς προσπάθειές του.

* * *

Στὶς 27 Νοεμβρίου 1942 θὰ μεταφέρω τὴν θεάρεστον δραστηριότητά του στὸ στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης.

Στὸ πρόσωπό του ἀρχίζουμε νὰ βλέπουμε καὶ ἐλπίδα καὶ παρηγοριά.

Κυνηγημένα ἀγρίμια ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, ζητούσαμε προστασία ἀπὸ ἐκεῖνον. Προσπαθούσαμε ν' ἀρπαχτοῦμε ἀπὸ τὴ δικιὰ του πίστι, γιὰ τὴν δικὴ μας σωτηρία.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΚΑΛΛΙΓΕΡΗΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ*

II

Ὁμιλητικὴ ἐπεξεργασία τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν (Μάρκ.η' 34—θ' 1).

Ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζει ἀνομοιογένειάν τινα. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναγιγνώσκει ἢ ἀκροᾷται ταύτην, ἔχει τὴν αἴσθησιν ὅτι κάμνει λόγον διὰ πολλὰ καὶ διάφορα θέματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι μεταξύ των ἀσύνδετα. Τοῦτο βεβαίως ἀπὸ τὸν ὁμιλητὴν θεωρεῖται σοβαρώτατον μειονέκτημα. Εἶναι δὲ ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς ἐκ τῶν πλέον δυσκόλων εἰς ἀνάπτυξιν περικοπῆς.

Τὰ θέματα, ἅτινα ἀμέσως καὶ ἀκόπως ἐξάγονται, εἶναι ἡ ἄρσις τοῦ σταυροῦ, ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς, ἡ ἀποκήρυξις τῶν ἐπαισχυνομένων τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν καὶ ἡ τιμὴ, τῆς ὁποίας θ' ἀξιώθοῦν τινες, νὰ ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ «ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει». Τὸ κακὸν ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει στενὴ συνάφεια εἰς τὰ θέματα ταῦτα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ δυσκολίας εἰς τὸν μὴ πεπειραμένον ὁμιλητὴν, ἰδίως ὅταν πρόκειται νὰ παρουσιάσῃ ἐν μιᾷ ὁμιλίᾳ ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον.

Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ θιγόμενα θέματα, ὡς εἶναι φυσικόν, δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν προβολήν. Ἐν ἡ δύο ἐξαίρονται περισσότερο τῶν ἄλλων καὶ καταλαμβάνουν ἰδιαιτέραν θέσιν. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ λέξις, ἣτις κυριαρχεῖ. Ὁ σταυρός, παρ' ὅλον ὅτι μνημονεύεται ἅπαξ, παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀποτελεῖ βασικὸν θέμα.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἐξαίρει ἰδιαιτέρως τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Κατὰ συνέπειαν, ὁ πιστὸς ποῦ εἰσέρχεται εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, εὐρίσκεται προδιατεθειμένος ἐναντι τοῦ θέματος τούτου. Ὁ πόθος τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του κατὰ κανόνα καταλαμβάνει τὰ μύχια τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ἀποτελεῖ αἴτημα τῆς καθημερινῆς του ἀνησυχίας. Ὁ σταυρός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπέθανεν ὁ Κύριος, εἶναι ὡς σύμβολον καὶ ἰδέα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 514 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

συνδεδεμένος ἀπολύτως μὲ τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς σωτηρίας, καθ' ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει ἡ θεία Χάρις, ἡ λυτρώουσα καὶ σώζουσα τὸν ἄνθρωπον. Ὡς ἐκ τούτου, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι καὶ μόνον τῆς περικοπῆς, ὁ νοῦς προσηλώνεται εἰς τὰς ἐννοίας τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ψυχῆς, αἵτινες προβάλλονται ἐντονώτερον εἰς τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον.

Ἐν τούτοις διὰ τὸν ἔμπειρον ἱεροκήρυκα ὑπάρχει μία ἐνιαία γραμμὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Κατὰ πρῶτον ὁ Κύριος καλεῖ τὸν βουλομένο, ἀφοῦ ἄρῃ προηγουμένως τὸν σταυρόν του, ν' ἀκολουθήσῃ. Ἐν συνεχείᾳ τονίζει ὅτι, ὅποιος θὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη Αὐτοῦ εἰς τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς θυσίας, αὐτὸς θὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του. Κατόπιν σημειώνει ὅτι θ' ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὴν χορείαν τῶν ἀκολουθῶν του («ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ») ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐντραπῇ νὰ διακηρύξῃ τὰς αἰωνίας ἀρχὰς πρὸς τοὺς συνανθρώπους του. Τέλος βεβαιοῖ ὅτι τινές, ἐξ ἐκείνων ποὺ ἠκολούθουν, θὰ ἠξιωνόντο νὰ ἴδουν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν θεμελίωσιν τῆς νέας τοῦ Θεοῦ τάξεως. Οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Χριστοῦ λοιπόν. Αὕτη εἶναι ἡ ἰδέα, ἡ διήκουσα δι' ὅλης τῆς περικοπῆς.

Μετὰ τὴν διασάφησιν ταύτην, δύναται πλέον νὰ λεχθῆ, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν προσφέρεται δι' ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὁμιλιῶν, ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ λόγους.

Αἱ κατώτεραι ὁμιλίαι δυνατόν νὰ παρουσιάζουσι δυσκολίαν τινά, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ περιεχόμενον ἔχει μορφήν μᾶλλον ἀξιολογικοῦ χαρακτῆρος. Ὅμως, ἐὰν κανεὶς λάβῃ ὑπ' ὄψιν τ' ἀνωτέρω καὶ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὴν περικοπὴν, δύναται ν' ἀναπτύξῃ ταύτην, ἐξάγων ἓνα, δύο ἢ τρία διδάγματα.

Αἱ ἀνώτεραι ὁμιλίαι εἶναι ἀκόμη δυσκολώτεραι. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ ἐξεύρεσις μιᾶς κυριαρχούσης ἐννοίας. Χρειαζέται πολλὴ ἐμβάθυνσις ὑπὸ τοῦ ὁμιλητοῦ, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ συλλάβῃ μερικὰς μεμωνομένας ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ διατρέχουσι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸ περιεχόμενον, ἀφ' ἑτέρου θ' ἀνταποκρίνονται πλήρως εἰς τὴν πραγματώσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ κηρύγματος. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως νομίζομεν ὅτι κυρίως δύο θέματα ὑπάρχουν. Τὸ πρῶτον εἶναι «ἡ ἀπάρνησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ μας κόσμου» καὶ τὸ δευτέρον «οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Κυρίου».

Οἱ λόγοι διὰ τὴν παροῦσαν εὐαγγελικὴν περικοπὴν ἀποτελοῦν τὸ εἶδος μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐφορίαν. «Ἡ θυσία τοῦ εἶναι» καὶ «περὶ ψυχῆς» εἶναι, ἴσως, τὰ ἐπικρατέστερα θέματα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ ἠμποροῦν νὰ γίνουσι λόγοι κατὰ

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Μεσσίου. Ἡ Ὑμνογραφία εἰς τὰς προτροπὰς αὐτῆς περιλαμβάνει καὶ μίαν ἐκ τῶν λαμπροτέρων καὶ περιφημοτέρων Μεσσιακῶν προφητειῶν τῆς Π. Δ., τὴν τοῦ Θεηγόρου Ἡσαίου.

«Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει ἴδετε φῶς μέγα· Οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς λάμψει ἐφ' ὑμᾶς» (Ἡσ. θ' 2 ὄρα καὶ Ματθ. δ' 16, Λουκᾶ α' 79).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 513 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

πάντα ἐπίκαιροι καὶ ἐποικοδομητικοί. "Ὅλοι σχεδὸν οἱ στίχοι, λαμβανόμενοι ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐν μέρει, εἶναι θαυμάσια πρὸς ἀνάπτυξιν θέματα. Ἰδοὺ μερικά: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν...», «ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν», «ἀράτω τὸν σταυρόν», «ἀκολουθεῖτω μοι», «ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν», «ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν», «τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;», «ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυθῇ με... καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται αὐτόν».

Πάντως, τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον, παρὰ τὰς δυσκολίας, ποὺ παρουσιάζει κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ἀνάπτυξίν του, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐν τῶν πνευματικωτέρων κειμένων, ἱκανὸν νὰ ἐπηρεάσῃ, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα, τὴν ὁποίαν ἕκαστος διαθέτει, καὶ τοὺς ἀκροατάς, ἀλλὰ καὶ τὸν ὁμιλητὴν. Ἐὰν ὁ ἱεροκέρυξ τυγχάνῃ ἄνθρωπος τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς Χάριτος, τότε ἡ γενησομένη ὁμιλία θὰ εὖρη μεγαλυτέραν ἀπήχησιν καὶ θὰ ἐπηρεάσῃ ἀκόμη περισσότερον τοὺς πιστοὺς, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ Χ. ΖΑΓΚΑΣ

Ἡ Ὑμνογραφία παραφράζει ὡς ἐξῆς: «Λαὸς ὁ πάλαι ἐν σκιᾷ θανάτου καθεζόμενος, βλέψον τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαν ἐκ τῆς Παρθένου καὶ πολλῆς θυμηδίας ἐμπλήσθητι, τὸν πτωχεύσαντα Λόγον, μεγαλύνων αἰί».

Ὅταν ὁ Ἡσαίας ἐξέφερε τὴν προφητείαν ταύτην, τὸ Ἰουδαϊκὸν βασιλεῖον εὐρίσκετο εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. Ταύτην προεκάλεσεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀσσυρίων (734-732 π.Χ.). Πεῖνα ἐμάστιζε τὸν λαόν. Ἀθλιότης καὶ ἀπελπισία εἶχον ἐκμηδενίσει τὸ ἠθικόν του. Βοήθεια οὐδαμῶθεν ἀνεμένετο.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν κατάστασιν ὁ Ἡσαίας διὰ ν' ἀναπτέρωσεν τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ ἐξέφερε τὴν μεγαλειώδη ταύτην Μεσσιανικὴν προφητείαν.

Ἡ Ὑμνογραφία παραφράζει καὶ διευρύνει, «ὁ λαὸς ὁ πάλαι (=ὁ παλαιὸς Ἰσραηλιτικὸς, ὑφ' ὃν ἡμῶς διευρύνουσα τὰ ὅρια τοῦ προφήτου συμπεριλαμβάνει καὶ τὸν καινὸν Ἰσραήλ), ἐν σκιᾷ θανάτου καθεζόμενος». Τὸ «καθεζόμενος» εἶναι τοῦ Μ. Βασιλείου, τροποποιοῦντος τὸ «καθημένους» τοῦ Ματθ. δ' 16 καὶ τὸ «καθήμενος» τῶν Ο', καὶ ἀντικατάστασις τοῦ «κατοικοῦντες» τῶν Ο'. «Ἐν σκιᾷ θανάτου». Ὁ θάνατος ἐρριπτε τὴν ὀλεθρίαν σκιάν του εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, διότι ἐπεκράτει ἡ εἰδωλολατρία, ἡ ἀσέβεια καὶ ἀκολασία. Ἀλλὰ τὰ κακὰ ταῦτα ἐμάστιζον καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς. «Βλέψον», τὸ πρωτότυπον ἔχει «ἴδετε», ὅπερ προτιμότερον, διότι «ἴδετε» ὅλοι οἱ λαοὶ «τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαν» κατὰ τὸ Ψαλ. 4στ' 11 «φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ». «Φῶς» ὁ τε προφήτης καὶ ἡ Ὑμνογραφία ἐνοοῦσι τὸν Σωτῆρα, Μεσσίαν Χριστόν, ὅστις θὰ ἔφερε τὴν σωτηρίαν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ ἁμαρτίας. Ἡ Ὑμνογραφία ἔχει «φῶς τὸ ἀνέσπερον».

Ὁ Ἡσαίας δὲν ἀναφέρει πόθεν θὰ προέλθῃ τὸ «μέγα φῶς». Ἡ Ὑμνογραφία ἀναφέρει «ἐκ τῆς Παρθένου», ὅπερ ὁ προφήτης προανέφερεν ἐν κεφ. ζ' 14, καὶ παραμυθοῦσα τὸν λαὸν προσθέτει: «καὶ πολλῆς θυμηδίας ἐμπλήσθητι» κατὰ τὸ Ψαλ. ρκε' 2 «ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν» καὶ προτρέπει εἰς δοξολογίαν καὶ διακήρυξιν τοῦ μεγαλείου του, «τὸν πτωχεύσαντα (τὴν πτωχείαν τῆς σαρκός, κατὰ Ζυγαβητὸν) Λόγον (Β' Κορ. η', 9) μεγαλύνων αἰί» (Λουκ. α' 20, Φιλιπ. α', 20)¹²².

Οἱ Ὑποχθόνιοι. Ἡ διὰ τοῦ ἐν σαρκὶ τεχθέντος Σωτῆρος σωτηρία δὲν προωρίζετο μόνον διὰ τοὺς ἐπὶ γῆς συγχρόνους

122. Τρ. 2ον ε' φδ. καν. ἀποδ. 24 Δεκ/βρίου.

καὶ μεταγενεστέρους, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντας τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ εὐρισκομένους. Κατὰ τὴν ὁμόφωνον διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας (καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄδῃ ἀνέμενον τὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίαν)¹²³. «Ψυχαὶ δικαίων πᾶσαι ὑποχθόνιαι», λέγει ἡ Ὑμνογραφία, «ἀγαλλιᾶσθε· ἡ πάντων ἀπολύτρωσις ἐπεφάνη πόλει Βηθλεέμ τικτόμενος».

Φόβος καὶ τρόμος. Οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα ἔδει νὰ ἀγάλλωνται διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. «Τὰ καταχθόνια» ὅμως κατέλαβε «τρόμος» (Ψαλ. μζ' 7). Καταχθόνια τ. ἔ. οἱ πονηροὶ δαίμονες. Εἰς αὐτὰ λέγει ἡ Ὑμνογραφία «ἐπιλαβέτω (ἄς καταλάβῃ) τρόμος τὰ καταχθόνια» (ὁ Χριστὸς ἤλθε «ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, (Α' Ἰωάν. γ', 8)¹²⁴. Ἔθνη, λοιπόν, λαοί, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι προσκαλοῦνται ὑπὸ τῆς Ὑμνογραφίας νὰ πέσωσι καὶ προσκυνήσωσι τὸν ἐν Βηθλεέμ Θεὸν σαρκὶ τεχθέντα. Ἡ κυριαρχία του θὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὄλοκλήρου τῆς γῆς. Ἡ βασιλεία του, βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων. Τῆς βασιλείας του τέλος οὐκ ἔσται. Οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ ν' ἀντισταθῇ εἰς αὐτόν. Καὶ οἱ ἀγριώτεροι καὶ ἀτιθασώτεροι τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐξευγενισθῶσι καὶ ἐκπολιτισθῶσιν ἀσπαζόμενοι τὴν διδασκαλίαν του. Ὅλοι θὰ σαγηνευθῶσι γοητευόμενοι ἀπὸ τὰ θέληγτρά του. Οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ἀνανάπτυνκτοι καὶ χωρὶς πρόδοον πάντες θὰ ἐξυψωθῶσι καὶ θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἄξιον λοιπὸν καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ὀφειλόμενον ὑμνεῖν, ἀνεῖν, προσκυνεῖν καὶ δοξολογεῖν Αὐτόν καὶ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως προσφέρειν Αὐτῷ «τὴν λογικὴν λατρείαν ἡμῶν» (Ρωμ. ιβ' 1').

(Συνεχίζεται)

Ν. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

123. Ἰ. Καρμίρη, ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀπόψεως Ὁρθοδόξου, σελ. 107-108. Σοφ. Σολ. Γ', 1.

124. Ἰδιόμελον 2ον στ' ὥρας παραμονῆς 24 Δεκ/βρίου.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

«Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ».

Βαθειὰ συγκίνησι, τιμὴ καὶ εὐλάβεια ἐκδη-
λώνουν ὅλοι οἱ Χριστιανοί, κάθε φορὰ
πού τοὺς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφραστοῦν ὑπὲρ τῆς
Θεοτόκου καὶ Μητέρας τῶν ἀνθρώπων.

Ὑμνοῦν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους τὴν «Κεχαρι-
τωμένην», πού διὰ μέσου τῆς ἱστορίας καθοδηγεῖ, προστα-
στεύει καὶ σώζει τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς.

Ἰδιαίτερη ὁμῶς πνευματικὴ ἔξαρσι αἰσθάνεται
ὁ Ἑλληνισμός. Γιατὶ ἡ Θεοτόκος εἶναι ἄρρηκτα συνδεде-
μένη μὲ τὴ ζωὴ, τὴν πίστι καὶ τὸ ἱστορικὸ μεγαλεῖο του.

*

Ἄπειρα εἶναι τὰ γεγονότα καὶ τὰ περιστατικὰ
πού δείχνουν ὅτι ἡ Παναγία, μὲ τὴν προστασία της καὶ μὲ
τὴν ἱερὴ παρουσία της, τὴν ἀγία μορφή της καὶ τὴ χάρι
της ἔδωσε ἀποφασιστικὲς λύσεις σὲ ἱστορικὲς στιγμὲς τῆς
Ἐθνικῆς καὶ ἀτομικῆς μας ὑπάρξεως. Ἀκριβῶς, ὅπως ἔγι-
νε καὶ πρὶν ἀπὸ 1344 χρόνια, σὰν σήμερα, ὅπου μὲ τὴν ἀγία
ἐπέμβασί της, ἔσωσε τὸ φρούριο τῆς Χριστιανοσύνης. Τὸ
τεῖχος τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὴ Βασιλεύουσα. Τὴν Πόλι τῶν
πόλεων.

*

Τότε ἀκριβῶς γράφτηκε καὶ ὁ θρησκευτικὸς
ὕμνος, ὁ «Ἀκάθιστος ὕμνος», ἀφιερωμένος στὴν Ὑπεραγία
Θεοτόκο σὰν ἐκφρασι εὐγνωμοσύνης πρὸς Αὐτήν, πού ὅλοι
οἱ ὀρθόδοξοι ψάλλουν σήμερα μὲ ἰδιαίτερη εὐλάβεια.

*

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 522 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Ὁ Βασιλιάς τοῦ Βυζαντίου Ἡράκλειος (610--641) βρισκόταν σέ πόλεμο, μακριά ἀπό τήν Πόλι.

Ὁ ἀρχηγός τῶν Περσῶν Χοσρόης εἶχε συγκροτήσει τρεῖς στρατούς μεγάλους καί ἰσχυρούς. Ἐνας ἀπό αὐτούς ἔφθασε ἔξω στά τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ἄρχισε τήν καταστροφική πολιορκία του.

Ἡ Βασιλεύουσα διέτρεξε τότε τραγικές στιγμές κινδύνου! Ὁ Ἡράκλειος ὅμως δέν ἀνησύχησε! Εἶχε ἀφίσει ἤδη τή φρουρήσι τῆς Πόλεως μέ ἐμπιστοσύνη στά χέρια τοῦ Πρωθυπουργοῦ του Βόνου καί τοῦ Πατριάρχου Σεργίου.

Καί δέν υπελόγισε ἀστόχαστα...! Γιατί ὅταν ὁ Χαγᾶνος εἶχε πολιορκήσει σέ ἐπικίνδuno σημεῖο τήν Πόλι καί ἡ υπεράσπισί της ἦταν πιά θέμα ζωῆς καί θανάτου τοῦ Βυζαντίου, ὁ Πατριάρχης Σέργιος ὕψωσε λάβαρο τὰ ἱερά σύμβολα τῆς Ἐκκλησίας: τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τόν Γίμιο Σταυρό καί τήν Ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου καί τὰ περιέφερε γύρω στά τείχη τῆς Πόλεως. Ἦταν μιὰ υπέρτατη ἔκφρασι ἐμπιστοσύνης. Μιὰ «ἐκ βαθέων» θερμή παράκλησι πρὸς τή Θεοτόκο καί Μητέρα τῶν ἀνθρώπων νά σωθῆ ἡ Πόλι. Νά επικρατήσῃ ἡ εἰρήνη. Νά ἀπομακρυνθοῦν οἱ ἐχθροὶ τῆς Πίστεως καί τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Καί νά τὸ θαῦμα!...

Ὁ λαὸς δέχτηκε τήν ἀπάντησι τῆς Θεοτόκου μέ ἀλαλαγμούς χαρᾶς. «Ἡ εὐλογημένη Θεοτόκος ὡς Ὑπέρμαχος Στρατηγός» καί τῶν ἀδικουμένων προστάτις, διέσωσε τήν Πόλι καί τὸν ἡρωϊκὸ λαὸ της ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Καί κεῖνος, σύσσωμος, μέ ἀρχηγὸ τὸν Πατριάρχη, ἄρχισε νά ὑμῆ τὴ δόξα καί τὸ μεγαλεῖο Ἐκεινης.

Κατὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ στιγμή ἐνώθησαν ὅλες οἱ φωνές τῶν Βυζαντινῶν καί ἄρχισαν νά ψάλλουν τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο. Τὸν μεγαλειώδη ὕμνο τῆς Παναγίας ποὺ ἔσωσε καί διαφύλαξε τήν πίστι μας ἀπὸ τὴ μεγάλη συμφορά.

Ὁ Ἀραβικὸς Μωαμεθανισμός, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν καταστρεπτικός. Γι' αὐτὸ σήμερα, ἀν ὑπάρχη ἔλληνισμός καί ὀρθοδοξία στὸ γεωγραφικὸ τοῦτο χωρὸ, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ Θεοτόκος διεφύλαξε τότε τὸ Βυ-

ζάντιο και τὴν πίστι ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων. Ἔδωσε τῇ δύναμι νὰ ὑπερασπιστῇ ὁ λαὸς τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά του. Νὰ ἀφίση σὲ μᾶς μιὰ πλοῦσια κληρονομία θρησκευτικῶν καὶ Ἐθνικῶν ιδεωδῶν, ποὺ ἀκτινοβολοῦν σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο, ὀδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ Φῶς, ἐξανθρωπίζουν τὶς ροπές καὶ τὰ ἦθη, ἐκπολιτίζουν τὸν κόσμο.

Ἡ Θεοτόκος, πάμπολλες φορές μέσα στὴν ἱστορία, σὰν ὑπέρμαχος «Στρατηγὸς» ἐνίσχυσε τὸ φρόνημα, τὴν καρτερία καὶ τὸ θάρρος τῶν πανελλήνων.

Ἐμφύχωσε τὶς προσπάθειές τους νὰ σταθοῦν ἀλύγιστοι, ἀκλόνητοι μπροστὰ στὶς καταλυτικὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ἐναντίων. Καὶ πάντοτε, σὲ κάθε δύσκολη ὥρα, Ἐκείνη ἐπικαλέστηκε γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ σὰν Μάνα, σὰν Παντάνασσα, σὰν Στρατηγὸς καὶ Δέσποινα.

*

Ὅταν ὁ Γέρος τοῦ Μωρηᾶ βρέθηκε στὴν Παναγία στὸ Χρυσοβίτσι, προσευχήθηκε ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι πολέμαρχοι καὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ ἀγῶνος καὶ εἶπε:

«Παναγία μου, βοήθησε καὶ τοῦτη τὴ φορὰ τοὺς Ἕλληρες νὰ ψυχοθοῦν!».

*

Ἀλλὰ καὶ ὁ Καποδίστριας, ἀκολουθώντας τὴν ἱερὴ παράδοσι κι' ἄλλων ἐνδόξων καὶ ὀνομαστῶν ἀρχηγῶν τῆς ἱστορίας μας, ποὺ μὲ βαθεῖα τιμὴ καὶ εὐλάβεια συνομιλοῦσαν μὲ τὴ Μεγαλόχαρη, εἶχε γράψῃ πάνω σὲ μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας τὴν προσευχὴ του ποὺ ἔλεγε:

«Δέσποινα τοῦ κόσμου, γλυκοφιλοῦσα τὸν Υἱόν σου, πρέσβευε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου σου, ὅπως μοι δίδῃ ἱκανὸν φῶς, ἵνα μετ' εὐνομίας καὶ δικαιοσύνης διακυβερνῶ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμά Του!».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

270. Πότε είναι προτιμότερον νά τεληται ἡ ἄρτοκλασία, κατὰ τὸν ἑσπερινὸν ἢ κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τελέσεώς της; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Χ.Β.).

271. Ἐὰν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ τύχη ἄρτοκλασία, πότε διαβάζεται πρὸ ἢ μετὰ τὴν τελετὴν τῆς Ὑψώσεως; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Τσαουκτσῆ).

272. Δύνανται νά φάγουν οἱ πιστοὶ τοὺς ἄρτους τῆς ἄρτοκλασίας εἰς οἵανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ πρέπει νά εἶναι νήστευσις; Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τί θὰ πρέπει νά συστήσωμεν εἰς τοὺς πιστούς, ὅταν πολλάκις συμβαίνη ἡ ἄρτοκλασία νά τελεσθῆ κατὰ τὸν ἑσπερινόν; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἰ. Ζωγραφάκη).

Ἡ ἄρτοκλασία ἢ «εὐλόγησις τῶν ἄρτων», ὅπως συνηθέστερα ὀνομάζεται στὰ λειτουργικά μας κείμενα, εἶναι ἀκολουθία, τελουμένη εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐλογίας καὶ πληθύνσεως τῶν πέντε ἄρτων στὴν ἔρημο ἀπὸ τὸν Κύριον, ποὺ κανονικῶς τελεῖται μόνον κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀγρυπνία τῶν μεγάλων ἑορτῶν. Ἡ τάξις της εἶναι πολὺ ἀπλῆ. Κατὰ τὸ ἀπολυτίκιον δηλαδὴ τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς ἢ τὸ ἀργὸ «Θεοτόκε παρθένα...», ποὺ ψάλλεται στὸ τέλος τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ τῶν ἑορτῶν, ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται στὸ μέσον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἔχουν ἀποτεθῆ οἱ πέντε ἄρτοι, ὁ σῖτος, ὁ οἶνος καὶ τὸ ἔλαιον, τὰ θυμιᾷ σταυροειδῶς, ἀπαγγέλλει τὴν εὐχὴ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐλογήσας...», εὐλογεῖ τοὺς ἄρτους καὶ ἀπέρχεται, ἐνῶ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ «Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον...» καὶ τὸν 33ο ψαλμὸ μέχρι τοῦ 11ου στίχου «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν...» ἢ μόνον τὸν στίχον αὐτὸν τρίς. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ τάξις μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης (Διάλογος..., κεφ. 342) καὶ τὰ χειρόγραφα καὶ αὐτὴ τηρεῖται καὶ σήμερα στὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ σκοπὸς τῆς τελέσεως τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς εἶναι διπλοῦς. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἁγιασμὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ μετὰ-

σχουν από τους ἄρτους καὶ τὰ ἄλλα εὐλογηθέντα εἶδη («οἱ ἄρτοι δὲ καὶ ὁ οἶνος ὡς ἡγιασμένοι τῇ εὐλογίᾳ μεταδίδονται τοῖς παροῦσιν, ἅπερ καὶ τοῖς μεταλαμβάνουσι μετὰ πίστεως μεταδοτικά εἰσι χαρισμάτων, ἰάσεών τε καὶ ἄλλων δώρων πολλῶν» Συμεών Θεσσαλονίκης, ἐνθ' ἄνωτ.), ἀφ' ἐτέρου δὲ πρακτικός, γὰρ στηριχθῶν δηλαδὴ μὲ ὀλίγη τροφή οἱ ἀγρυπνοῦντες ἀδελφοί, πού, ἀφοῦ διήνυσαν μέρος τῆς ὄλονυκτίας, θὰ παραμείνουν ἀκόμη στὸν ναὸ καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς νυκτὸς γιὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου. Καὶ ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ Συμεών, «αὕτη (ἡ ἀρτοκλασία) ἐξαιρέτως διὰ τὸν κόπον διευτυπώθη τῆς ἀγρυπνίας, ἵνα καὶ εὐλογίας Χριστοῦ καὶ μικρᾶς παρακλήσεως οἱ ἀδελφοὶ διὰ τὸν κόπον τυχόντες, ἕκτοτε προσευχῆν διὰ τὴν κοινωνίαν τῶν φρικτῶν μυστηρίων ἔχωσι καὶ μάλιστα οἱ ἱερωμένοι» (ἐνθ' ἄνωτ.).

Ὅλων αὐτῶν συνέπεια εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαία ὄρθῃ πρᾶξι, πού διαιωνίζεται στὸ «Ἅγιον Ὅρος καὶ ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸν Συμεών, ἡ εὐλόγησις τῶν ἄρτων γίνεται μόνον κατὰ τὰς ὄλονυκτίας καὶ ὄχι κατὰ τοὺς κοινούς ἑορταστικούς ἢ μὴ ἑσπερινούς (αεὶ οὐκ ἔστι δὲ (ἀγρυπνία) μετὰ τὴν κεφαλοκλισίαν οὔτε λιτή γίνεται, οὔτε εὐλόγησις τῶν ἄρτων... Καὶ μὴ γινομένης ἀγρυπνίας δι' ἀσθένειαν ἴσως καὶ σπάνιν ἀδελφῶν... τὴν τῶν ἄρτων εὐλόγησιν οὐ ποιοῦσιν, ὅτι αὕτη ἐξαιρέτως διὰ τὸν κόπον διευτυπώθη τῆς ἀγρυπνίας» Διάλογος..., ἐνθ' ἄνωτ.). Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ συνάγεται, ὅτι ἡ μετάληψις ἐκ τῶν ἡγιασθέντων ἄρτων δὲν προϋποθέτει νήστευσις ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρτοκλασία κανονικῶς ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ὄλονυκτία καὶ οἱ μετέχοντες σ' αὐτὴν εἶχαν ἤδη μετάσχει τοῦ δείπνου.

Ἡ ἀρτοκλασία ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῶν Μονῶν μετεφέρθη καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Στὰς ἐνορίας δὲν γίνονται ὄλονυκτία. Ἔτσι ἔχασε ἡ τελετὴ αὕτη τὸ φυσικὸ λειτουργικὸ της πλαίσιο καὶ τὸν πρακτικὸ της προορισμό. Λειτουργικῶς διεμορφώθη σὲ ἰδιόρρυθμο ἀκολουθία, πού συνεδῆσε στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τὴν μοναχικὴ λιτή, ὅπως τὰς αἰτήσεις, ἀπλοποιημένες ὅμως κατὰ τὸν τύπο τῆς ἐκτενοῦς, καὶ τὴν εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας. Ἐμεινε ὅμως, θεωρητικὰ τοῦλάχιστον, συνδεδεμένη μὲ τὸν ἑσπερινὸ τῶν μεγάλων ἑορτῶν καὶ τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων προσφέρουν οἱ πιστοὶ τοὺς ἄρτους.

Αὕτη ὅμως ἡ σχετικῶς πιὰ ὄρθῃ πρᾶξις διεσαλεύθη ἀργότερα μὲ τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἑσπερινοῦ στὴν πρωινή ἀκολουθία τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. Ἡ Ἐκκλησία σιωπηλῶς καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις συγκαταβαίνει καὶ ἀνέχεται καὶ στὸ τέλος καὶ ἐπισήμως υἱοθετεῖ τέτοιου εἶδους λειτουργικὲς ἀλλαγές,

πού επιβάλλονται από τις ανάγκες τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν πού ζοῦν στὸν κόσμον. Στὴν προκειμένη περίπτωση οἱ πιστοὶ δὲνμποροῦσαν πάντοτε νὰ προσέρχονται στὸν ναὸ κατὰ τοὺς ἑσπερινούς· ἔφεραν τοὺς ἄρτους τὸ πρωῒ. Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἑσπερινοῦ, ἡ ἄρτοκλασία τῶρα ἐτέθη στὸ τέλος τοῦ ὄρθρου, μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας λειτουργίας, ἡ ὁποία στίς ἐνορίες γιὰ λόγους καὶ πάλι «οἰκονομίας» συνήπτετο στὸν ὄρθρον.

Ἡ κατ' ἐξαιρέσειν αὐτὴ μεταφορὰ τῆς ἄρτοκλασίας στὸ τέλος τοῦ ὄρθρου καὶ ἡ διανομὴ τῶν ἁγιασθέντων εἰδῶν μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῆς θείας λειτουργίας, δηλαδὴ σὲ νήστεις γιὰ τὴν θείαν κοινωνία ἀνθρώπου, ἐδημιούργησε τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωσι, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀναδρομὴ στὴν ὀρθὴ πρᾶξι, ὅτι γιὰ νὰ μετᾶσχη κανεὶς τῶν εὐλογηθέντων ἄρτων, πρέπει νὰ εἶναι νηστικός. Αὐτὰ ὡς ἀπάντησις στὴν τρίτη ἐρώτησι.

Γενικῶς ἡ μετάθεσις τῆς ἄρτοκλασίας στὸ τέλος τοῦ ὄρθρου, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπεβλήθη ἀπὸ ἀνυπερβλήτους πρακτικὰς ἀνάγκας, δὲν παρουσιάζει ἰδιαιτέρα μειονεκτήματα, ἐκτὸς βέβαια τῆς καθυστερήσεως πού δημιουργεῖται λόγῳ τῆς προσθήκης μιᾶς ἐπὶ πλέον, συντόμου εὐτυχῶς, ἀκολουθίας, μεταξύ τῶν δύο μακρῶν ἀκολουθιῶν, τοῦ ὄρθρου καὶ τῆς θείας λειτουργίας. Εἰδικῶς ὅμως γιὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, στὸ τέλος τοῦ ὄρθρου τῆς ὁποίας τελεῖται ἡ ὕψωσις, ἔχω τὴν γνώμη πὼς γιὰ πολλοὺς λόγους δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται ἡ κατ' οἰκονομίαν μετάθεσις τῆς ἄρτοκλασίας ἀπὸ τὸν ἑσπερινὸν στὸν ὄρθρον. Ἐκτὸς δηλαδὴ τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς ὅλης ἀκολουθίας, λόγῳ τῆς προσθήκης καὶ μιᾶς ἀκόμη, πρᾶγμα πού θὰ ἔχη ὡς ἐπακόλουθον τὴν ἐπιτροχάδην τέλεσι καὶ ἐπομένως τὴν φθορὰ ὄλων, ἡ ἀκολουθία τῆς ὕψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ πρέπει νὰ κρατήσῃ τὴν ἐξέχουσα κεντρικὴ θέσι τῆς στὴν ὅλη ἀκολουθία τῆς ἡμέρας. Εἶναι τέτοια ἡ θεολογικὴ καὶ λειτουργικὴ φύσις τῆς ἐορτῆς αὐτῆς, ὥστε κάθε ἄλλη τελετὴ, πού ἐπισκιάζει ἢ πού ἔστω τίθεται παραλλήλως πρὸς τὴν ὕψωσι, δὲν χωρεῖ στὸ λειτουργικὸ τῆς πλαίσιον. Οἱ ἱερεῖς μας στὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει ἐγκαίρως νὰ καθοδηγοῦν τοὺς πιστοὺς νὰ φέρουν τὰς τυχὸν ἄρτοκλασίας των κατὰ τὸν ἑσπερινὸν καὶ νὰ τὰς εὐλογοῦν τότε, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθὴν τάξιν. Τὸ ἴδιον θὰ πρέπει νὰ ἰσχύσῃ γιὰ τοὺς ἰδίους λόγους καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, ἂν καὶ κατ' αὐτὴν δὲν ἐορτάζουν οἱ πιστοὶ καὶ δὲν ὑπάρχει ἐνδεχόμενον νὰ προσφέρουν ἄρτους.

Ἴσως δὲν θὰ παρουσιασθῇ εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθωμε στὴν ἄρτοκλασία μετὰ ἀπὸ τὴν διεξοδικὴν ἐξέτασι τοῦ θέματος ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀνωτέρω τριῶν ἐρωτήσεων. Θὰ ἦταν λοιπὸν εὐκαιρὸν νὰ

σημειωθούν δύο ἐπὶ πλέον λόγια γιὰ τὴν τελετουργικὴ ὑφὴ τῆς νεω-
τερικῆς ἀκολουθίας ποὺ ἐδημιουργήθη στὰς ἐνορίας κατὰ συγκε-
ρασμὸ στοιχείων τῆς λιτῆς καὶ τῆς εὐλογήσεως τῶν ἄρτων. Δὲν
εἶναι τῆς ὥρας νὰ κρίνωμε, ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶναι λειτουργικῶς
δόκιμος ὁ συγκερασμὸς αὐτός· οὔτε καὶ πρακτικῶς θὰ εἶχαμε νὰ
ἠφεληθοῦμε τίποτε, ἀφοῦ οὕτως ἢ ἄλλως ἢ μορφή αὐτὴ ἔχει κοινῶς
ἐπικρατήσει. Εἶναι ὅμως πρέπον νὰ γραφῆ, ὅτι δύο ἀπὸ τὰς αἰτή-
σεις τῆς λιτῆς δὲν ἀπεδόθησαν ὀρθῶς στὰς νεωτέρας ἐκδόσεις τῶν
λειτουργικῶν μας βιβλίων. Αἱ αἰτήσεις αὐτὲς εἶναι διάφορες ἀπὸ
τὰς συνήθεις αἰτήσεις τῆς ἐκτενοῦς καὶμποροῦμε νὰ τις βροῦμε σ'
ἄλλες τὶς παλαιὰς ἐκδόσεις τῶν Εὐχολογιῶν καὶ τῶν Ἱερατικῶν. Ἡ
ἐπαναφορά των ὄχι μόνον θὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὀρθὴν πράξι, ἀλλὰ
θὰ δώσῃ ποικιλία στὴν ἀκολουθία. Αἱ αἰτήσεις εἶναι ὠραίες καὶ
πολὺ περιεκτικῆς:

«—Σῶσον ὁ Θεός...

—Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος)
καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος καὶ ὑπὲρ πά-
σης ψυχῆς χριστιανῶν θλιβομένης τε καὶ καταπονουμέ-
νης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδεομένης, σκέπης τοῦ
ἀγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ (τῆς
πόλεως ταύτης καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ)· εἰρήνης
καὶ καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου· εὐσταθείας τῶν
ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν· σωτηρίας καὶ βοηθείας τῶν
μετὰ σπουδῆς καὶ φόβου Θεοῦ κοπιούντων καὶ διακονούν-
των πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν· ὑπὲρ τῶν ἀπολειφθέν-
των καὶ τῶν ἐν ἀποδημίαις ὄντων· ἰάσεως τῶν ἐν ἀσθενείαις
κατακειμένων· ὑπὲρ ἀνέσεως, μακαρίας μνήμης καὶ ἀφέ-
σεως ἁμαρτιῶν πάντων τῶν προαπελθόντων εὐσεβῶς πα-
ταχοῦ ὀρθοδόξων· ὑπὲρ ἀναρρύσεως τῶν αἰχμαλώτων καὶ
ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐν διακονίαις ὄντων καὶ
πάντων τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἐν τῇ ἀγίᾳ
ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, εἴπωμεν.

—Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων
βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νίκης, διαμονῆς, υἰείας, σωτη-
ρίας αὐτῶν καὶ τοῦ Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλέον συν-
εργῆσαι καὶ κατευοδῶσαι αὐτούς ἐν πᾶσι καὶ ὑποτάξαι
ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

—Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι..

—Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι...».

Φ.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΕΝΟΣ Ι. ΚΑΝΟΝΟΣ

Ἡ βδελυγμία εἶναι ἓνα αἴσθημα ποῦ ἐντελῶς αὐθόρμητα καὶ ἀβίαστα νοιώθει ὁ πιστὸς ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κακοῦ γενικά. Σιχαίνεται καὶ ἀποστρέφεται τὸν Διάβολο, ὅπως ἀγαπᾷ καὶ λατρεύει τὸν Θεό.

Ἄλλὰ ἂν ἡ βδελυγμία ἀπέναντι τοῦ πονηροῦ εἶναι καλὸ καὶ θεάρεστο πρᾶγμα, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ὅταν τῇ νοιώθῃ κανεὶς καὶ ἀπέναντι τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ποῦ γίνονται ἀφορμὴ νὰ ἁμαρτήσουμε.

Ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι «καλὰ λίαν». Ἄν νηστεύουμε γιὰ χάρις του καὶ γιὰ τὴν ψυχικὴ μας προκοπή, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ κρέας καὶ τὸ λάδι εἶναι βδελυρὰ πράγματα. Ὅταν οἱ δυὸ σύζυγοι, προκειμένου λ. χ. νὰ προσέλθουν στὴ Θεία Κοινωνία, ἀπέχουν ἀπὸ τὶς σαρκικὲς σχέσεις λίγες μέρες πρὶν, δὲν πάει νὰ πῆ ὅτι τὶς ἀποτροπιάζονται, ἐφ' ὅσον εἶναι εὐλογημένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.

Κάτω ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ ἑνὸς «ζήλου οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», ἡ ὑγιῆς καὶ φωτεινὴ θρησκευτικότης ὀλισθαίνει κάποτε στὴ διαστροφή καὶ τὸν ἐκφυλισμό. Ἡ πείρα μαρτυρεῖ, ὅτι ὑπάρχουν ψυχὲς ποῦ πέφτουν σ' αὐτὴ τὴν ὀλέθρια σύγχυσι. Ἄντι νὰ περιορίζουν τὴ βδελυγμία τους ἀπέναντι τοῦ Διαβόλου, τὴν ἐπεκτείνουν καὶ στὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, σὲ ὅ,τι ὁ Θεὸς ἔφτιαξε καὶ τιμᾷ.

Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, τὸ ἀνθρώπινο σῶμα δὲν τὸ βλέπουν σὰν τὸ ἀριστούργημα τῆς θείας ποιήσεως. Τὸ βλέπουν ὄχι σὰν κάλεσμα νὰ ἀναφωνήσουν τὸ «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας», ὄχι σὰν ἐμπνευση δοξολογίας πρὸς τὸν Κύριο, ἀλλὰ ταυτισμένο μὲ τὸν Σατανᾶ. Ὅχι σὰν ὑποποιὸ ὀραϊότητα, ἀλλὰ σὰν βδέλυγμα.

Καὶ τὶς ἄλλες εὐλογημένες ἀπὸ τὸν Θεὸ χαρὲς, ποῦ μᾶς προσφέρει ἡ κτίσις του, τὶς ἀσχημίζουν μέσα τους καὶ τὶς κάνουν ἀποκρουστικὰς.

Ἄλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι, ὅπως τὰ βλέπει μιὰ ἐσφαλμένη ἀντίληψη, ἄρρωστη πνευματικά. Καὶ πῶς ἄλλοιῶς παρὰ σὰν ἄρρώστεια πρέπει νὰ κρίνουμε τὸν κακὸ ζῆλο, τὴν ἀφώτιστη θρησκευτικότητα;

Γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ μας σχετικὰ μετὸν «πονηρὸ ὄφθαλμὸς», αὐτὸς ὁ ὄφθαλμὸς δὲν ἀνήκει μονάχα στὸν ὑποχειρίο τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ στὸν νοσηρὰ θρησκευόμενο. Εἶναι κάτι ἀνάλογο μ' ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Λορέντσος Μαβίλης, κρίνοντας αὐτοὺς ποὺ στὸν καιρὸ του ὠνόμαζαν περιφρονητικὰ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας χυδαία: «Δὲν ὑπάρχει χυδαία γλώσσα, ὑπάρχουν χυδαῖοι ἄνθρωποι».

Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἂν ἡ ἁμαρτία γενικὰ εἶναι ἀρρώστεια, ἁμαρτία εἶναι καὶ ἡ ἀρρώστεια τοῦ κακοῦ ζήλου; Μὰ ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ ξένους καὶ ἀπομακρυσμένους ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της αὐτοῦ τοῦ δευτέρου εἶδους τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἱεροὺς Κανόνες τῆς διδάσκει ρητὰ ὅτι δὲν εἶναι δικά της μέλη, ὅσοι ἀπὸ βδελυγμία νηστεύουν ἢ ἐγκρατεύονται, ἔχοντας μέσα τους τὴν ἰδέα ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀποχῆς τους εἶναι σιχαμερὰ αὐτὰ καθαυτά. Φοβερὴ, ἀλλὰ δικαία ἀπόφανση. Σύμφωνη μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Στηλιτευτικὴ μιᾶς πραγματικότητος, ἀλλοίμονο, ὄχι τόσο σπανίας.

Καλούμεθα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ἀπέχουμε ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀγαθὸ τοῦ κόσμου τούτου, ὄχι γιὰ αὐτὰ τὰ ἔχει ἀποκηρύξει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοῦ ἀποδείξουμε ὅτι τὸν ἀγαπᾶμε πάνω ἀπ' ὅλα. Πράγματι, τὸ ὕψιστο, τὸ πάγκαλο, τὸ ἀσύγκριτο ἀγαθὸ εἶναι Ἐκεῖνος. Τίποτε, στὴν κτίση του, δὲν μπορεῖ νὰ ἀμιλληθῆ σὲ ἀξία μὲ τὸν Θεό. Τίποτε δὲν ἀξίζει νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὴν καρδιά μας, προτιμώντας τὸ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ «πᾶν δῶρημα ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον». Κάθε ἐπίγειο ἀγαθὸ δικό του δῶρημα εἶναι. Μᾶς χαρίζει ἢ καλωσύνη του τόσα καὶ τόσα, ὥστε νὰ γλυκαίνεται καὶ νὰ ἐλαφρώνεται ἡ ζωὴ μας σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Καὶ ἐμεῖς τί πρέπει νὰ κάνουμε; Δυὸ ἀπλὰ πράγματα. Ὅταν ἀπολαμβάνουμε αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο θέλημα, νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ τὸν δοξάζουμε. Καὶ ὅταν πάλι γιὰ χάρη τοῦ παναγίου του θελήματος ἀπέχουμε ἀπ' αὐτὰ, νὰ τοῦ δείχνουμε ὅτι Αὐτὸν ἀγαπᾶμε πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ τίποτε ἄλλο δὲν ὑποδουλώνει τὴν καρδιά μας.

Πόσο ἀπλὰ καὶ φωτεινὰ εἶναι τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ μας! Ἄλλὰ καὶ τί εὐκολὰ τὰ διαστρέφει μέσα μας τὸ πονηρὸ πνεῦμα!

Ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ συγγραφῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων μᾶς διδάσκουν ποιὸ εἶναι τὸ καθαρὸ καὶ εὐγενικὸ νόημα τοῦ χριστιανικοῦ ἀσκητισμοῦ. Στους βίους μεγάλων ἐρημιτῶν διαβάζουμε ὅτι συνήθιζαν νὰ καταλύουν τὴ φοβερὴ τους

νηστεία, όταν τύχαινε νά βρεθοῦν με ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Ἔτρωγαν κρέας ἀδίστακτα, γιὰ νά μὴ φανῆ ἡ ἀρετὴ τους. Καὶ ἦταν ἀνθρώποι ποὺ δὲν ἔβαζαν στὸ στόμα τους παρὰ λίγα ἀλάδωτα χόρτα ἢ ἓνα ξεροκόμματο, ἀφήνοντας νά περνοῦν μέρες καὶ μέρες σὲ ἀπόλυτη ἀποχὴ ἀπὸ τροφές. Ἔνας ἄλλος δὲ ἀπ' αὐτούς, ἀναχωρητῆς τῆς Αἰγύπτου, ποὺ εἶχε χρόνια καὶ χρόνια νὰ δῆ πρόσωπο τοῦ ἄλλου φύλου, δὲν δίστασε νά πάη στὸ σπῆτι μιᾶς ἀκόλαστης γυναίκας, γιὰ νά τῆς κηρύξῃ με λόγια φλογερὰ τῆ μετάνοια.

Ὅλοι αὐτοὶ δὲν ἀπείχαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς κτίσεως, ὅπως ἐμεῖς οἱ κοινοὶ χριστιανοί, δηλαδὴ με κάποιο μέτρο. Ἀπείχαν ὀλοτελῶς, ζώντας σὰν Ἄγγελοι. Καὶ ὅμως δὲν ἀποστρέφονταν καὶ δὲν βδελύσσονταν τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀποχῆς τους. Μὲ μιὰ ἐκθαμβωτικὴ εὐκολία, ἂν τὸ ἐπέβαλλε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὰ προσήγγιζαν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Δὲν ἐγκρατεῦνταν με τὴ νοσηρὴ βδελυγμία, ποὺ τὴν καταδικάζει ἡ Ἐκκλησία. Ἐβδελύσσονταν τὴν ἁμαρτία, ὄχι τὰ θεῖα κτίσματα.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

— Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α —

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.— **Ἐπίκαιρα**.— **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Αἱ ὀφέλειαι ἐκ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Τὸ σῶμα τοῦ θανάτου. — **Ἀρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, «Γάμος, Ἐκκλησία καὶ διαζύγιον». — **Ι. Κ.**, Οἱ δύο Πόλοι τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως. — **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ, Προσκλητήριον Διακονίας. — **Δίκαιος Ἐπαῖνος**. — **Πρεσβ. Θ. Θεοδωρίδου**, Παῖσιος Β' Ἀρχ/πος Καισαρίας Καπαδοκίας. — **Πρεσβ. Φιλ. Φάρου**, Ἡ ποιμαντικὴ ἐπίσκεψις. — **Ἱερ. Εὐθ. Ντρέκη**, Ὅταν οἱ καμπάνες σιγοῦν. — **Ἀρχιμ. Ἰωάν. Ψάρρα**, Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίου**, «Ἐορτολόγιον». — **Ἐκκλησιαστικὰ Κατασκευώσεις**. — **Ἄνδρ. Νομικοῦ**, Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τοὺς Ψαλμούς. — **Χρυσάνθης Καραγιαννίδου**, Αἱ ἑλληνίδες μητέρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Δημ. Καλλιγέρη**, Ὁ π. Διονύσιος Χαραλάμπους, ἠγούμενος Λειμῶνος. — **Ἀριστ. Ζάγκα**, Διαγραμματικὴ τοῦ κηρύγματος. — **Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν. — **Δημ. Φερούση**, Ἡ Σκέπη τοῦ κόσμου. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὑπὸ τὸ φῶς ἐνὸς Ἱ. Κανόνος.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.